

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT FOR 1913-14

INDHOLD

- J. Nissen*: 1864 og Folkehøjskolen.
Jacob Appel: Fra Maj 1912 til Maj 1914.
Johannes Vedel: Et historisk Brev.
Poul Bjerger: Brødrene Sjøgaard.
Poul Bjerger: Højskolens Lærlinge.
Poul Bjerger: Biblioteket.
J. Th. Arnfred: Knudsens fysiske Samling.
Skolens Regnskab.
Legater, knyttede til Askov Højskole.
Regnskab for »Askov Lærlinge» 1912—14.

— Pris 1.25 —

KØBENHAVN
LEHMANN & STAGE

1915

Statens Lærerhøjskole.

ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT
1912—1914

Statens Lærerhøjskole.

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI

1914

1864 OG FOLKEHØJSKOLEN

FOREDRAG VED MØDET PAA ASKOV DEN 19. MARTS 1914

AF HISTORISK SAMFUND FOR RIBE AMT

AF PROVST J. NISSEN, VEMMELEV

DET ER i Aar 70 Aar siden den første danske Folkehøjskole blev aabnet i Rødning og 50 Aar siden vort Nederlag i 1864, der dog gav Anledning til, at Folkehøjskolerne i de følgende Aar fik en stor Fremgang, ligesom det gav Anledning til, at Rødning Højskole — jeg vil ikke sige blev flyttet her til Askov; thi ogsaa efter 64 har Rødning Højskole jo bestaaet i en Del Aar som Pige højskole og havt en smuk Virksomhed under Pastor Appels Ledelse — men fik en Fornyelse her i Askov. Dette giver mig da Anledning til at tale lidt om »1864 og Folkehøjskolen« med særligt Henblik paa Grundlæggelsen af den Højskole, hvorpaa vi her er samlede, og den Mand, der grundlagde den og var dens mangeaarige Forstander, Ludvig Schrøder.

Paa 25 Aars Dagen for Indvielsen af Rødning Højskole den 7. November 1869 samledes i København over 200 Mænd og Kvinder til et Festmaaltid til Minde om Højskolens Aabning og til Ære for dens Stifter Etatsraad Chr. Flor. Blandt Gæsterne var — hedder det i et Referat i Høgsbros Dansk Folketidende — de forhenværende Ministre Kirkegaard og

Lehmann, Rigdagsmænd, Professorer, Embedsmænd, næringsdrivende Borgere og Bønder, nuværende og tidligere Højskole-Forstandere, -Lærere og -Elever, kort meget forskellige Samfundsklasser, folkelige og kirkelige Partier i en broget Blanding, men samlede ved Kærlighed til det fælles Fædreland og folkelig Oplysning. Efterat Redaktør Karl Ploug havde budt Velkommen og Sangen »Hvad Solskin er for det sorte Muld« var bleven afsunget, fik den 86aarige Biskop Grundtvig Ordet: »Det var — sagde han — for 25 Aar siden, at den første folkelige Højskole blev aabnet i Rødning i Sønderjylland, og det er da sømmeligt, at vi i Danmark holder dens første Jubilæum; thi vel synes Sønderjylland nu at være skilt fra Danmark, men at Folke-Skolen er en dansk Opfindelse, det blev netop klart, da de to tyske Krigshære forjog Folke-Skolen fra Sønderjylland; thi den befæstede sig ikke blot strax tæt ved Grænsen i Nørrejylland, i Askov, men den formerede sig især i Nørrejylland, saa man maa bruge begge Hænderne for at faa Tal paa Højskolerne.« Han opkaster saa Spørgsmaalet om, hvad der da er, som vi allerede nu kan holde Jubilæum eller Glædesfest over? og svarer: — »Det er nemlig ikke saaledes med vore folkelige Højskoler som med de klassiske, der, naar de er kommet i Stand, strax har naaet deres Maal, som er at staa til de falder, ligesom Lærerne, naar de er kommet til Sæde, bliver siddende til de ligger, og Lærlingerne gaar og kommer ensdan idag som igaar og iaar som ifjor. Vort Skolemaal er nemlig et nyt Liv, ikke blot begyndt, men fuldvoxent, saa Skolerne kan umulig allerede nu have naaet deres Maal; men det er dog allerede glædeligt, at de har det lyslevende for Øje, ser Vejen dertil banet og Opnaaelsen ved stadigt Fremskridt sikker«.

Han taler saa noget nærmere om dette Maal, Folkelivets Fornyelse, og slutter med en Skaal for Rødding Højskoles Stifter Etatsraad Flor og dens Grundlægger den slesvigske Forening.

I Betragtning af, at det var i en ret blandet Forsamling, Talen blev holdt, var denne jo noget udæskende, og Peter Rørdam, der selv var tilstede og holdt en saare karakteristisk Tale, men derefter havde været nødt til at forlade Festen, skriver da ogsaa Dagen efter til sin Søster, at Grundtvig havde været noget hvas, og at det vel næppe vilde gaa af uden Modsigelse ved Festen. Dette skete dog ikke, og Festen forløb paa den kønneste Maade.

Naar Grundtvig havde sagt, at det var kendeligt nok, at Folkehøjskolen var en dansk Opfindelse, haade deraf, at den, da den blev forjaget fra Sønderjylland, strax befæstede sig nord for Grænsen, i Askov, og at den formerede sig, især i Nørrejylland, saa at man nu maatte bruge begge Hænder for at faa Tal paa Højskolerne, saa kunde der jo tilføjes at disse Hænder endogsaa maatte bruges adskillige Gang for at faa Tallet frem. Medens der i de 20 Aar fra 1844—64 oprettedes 25 Skoler, hvoraf Halvdelen Landbrugsskoler eller saakaldte højere Bondeskoler, og hvoraf nogle kun bestod i faa Aar — de bekendteste af Højskolerne fra før 64 er, foruden Rødding, Kolds Højskole, Hindholm og Grundtvigs Højskole — saa oprettedes der i de følgende 5 Aar fra 64—69 ikke mindre end 54, hvoraf kun 4 Landbrugsskoler. Selv om en Del af disse ogsaa kun bestod i faa Aar, saa er der dog mange af dem, der bestaar den Dag idag og hører til vore betydeligste Folkehøjskoler. Jeg minder allerede fra selve 1864 om Høng og Galtrup paa Mors. Fra 1856 har vi Vallekilde, Rødkilde

paa Møen, som Bojsen oprettede, og Skolen her i Askov. Fra 1866 Ryslinge, Vrigsted og Testrup. Det var ved Indvielsen af Testrup Højskole, at Peter Rørdam holdt den Tale, hvori han klagede over, at vi danske er et mageligt Folk, der fristes saa let til at ville leve paa anden Haand. »Vi vil gærne — siger han — være Selvejere og store Bønder, naar Talen er om Jord og Kreaturer; men gælder det om at tænke, om at faa en Mening, at eje en Mening, at forsvare en Mening, nøjes vi ikke sjældent med at være Indsiddere og at bo til Huse hos andre — og dog skaber Vorherre ikke Mennesker, som man støber Knapper, i Dusinvis, nej hver af os har sit Præg og Stempel, som hver Fugl synger med sit Næb og hver Blomst har sin Duft.

Fra 1867 har vi bl. a. Emdrupborg, Brøderup, Vejstrup og Vinding Højskoler; fra 68 Ollerup, Janderup og Brønderslev; fra 69 Karise, for kun at nævne nogle af dem, der maaske er mest kendt. Men der er som sagt mange flere, ialt 50 nye Folkehøjskoler i Aarene fra 1864—69.

At hele denne Fylde af Folkehøjskoler, som saaledes kom frem i de nærmeste Aar efter 64, hænger sammen med de smertelige Begivenheder og Oplevelser i dette Aar, er umiskendeligt. Det er et betydningsfuldt Led i det Genrejsningsværk, som saa mange gode Kræfter i vort Folk blev kaldt frem til. Der var ganske vist dem, paa hvem Nederlaget virkede helt bedøvende og lamslaaende, og som aldrig forvandt det — og det gjaldt vel navnlig mange af dem, der havde været de førende i den hidtilværende Politik, eller som var naaet op i en mere fremrykket Alder; thi der skal ganske vist noget af Ungdommens Spænstighed til for at gennemleve et saadant Sammenbrud

uden at blive i nogen Maade lammet deraf. Men der var ogsaa mange, paa hvem Ulykken virkede som noget af et Ridderslag, som der staar i en Sang, som en, om end smertefuld Indvielse til ny og ædel Daad. Det gjaldt i Haandens Verden, hvor det ligger nær at tænke paa saadanne unge Foregangsmænd som Tietgen, Fjord og Dalgas, og det gjaldt ikke mindre i Aandens Verden, naar vi tænker paa den Opgang i Folkets aandelige Kraft, som vel nok særlig Folkehøjskolen kom til at give Stødet til. Og det var en Guds Lykke, at der stod en hel Række unge Mænd, Schrøder og Nutzhorn, Nørregaard og Baagø, Trier o. fl., uddannede i Grundtvigs Skole og indlevede i Grundtvigs Syner, der stod rede til at gaa ud og tage fat for at være med til at øve et Genrejsningsværk i vort Folk efter dets dybe Nederlag.

Hvordan nu Traadene for de enkelte er knyttet mellem deres Gerning og Oplevelsen i 1864, skal jeg ikke prøve paa at udrede; men en fælles Traad, en fælles Tankegang sikkert hos mange af dem, som hænger nøje sammen med, at det var Grundtvigs Lærlinge, kunde jeg dog have Lyst til at pege paa. Ved det kirkelige Vennemøde i København den 9. September 1869 var der en Mand fra Sverrig, der havde holdt en Tale om Skandinavismen, der gav Ludvig Schrøder Anledning til i Aftenmødet at fremstille sit Syn paa »Nordens Enhed og Folkenes Sag«. Han havde ikke tænkt paa det i Forvejen og havde derfor ikke sin Tale opskrevet; men det var Tanker, han havde havt fremme i sine historiske Foredrag paa Askov, og som han bagefter skrev nogle Stykker om i Dansk Folketidende. Han indleder den med et lille Stykke »Om vort Folks Haab«, idet han gaar ud fra Karl Plougs lille Sang »Længe var Nordens herlige Stamme«,

og paaviser, at der er Forskel paa Troen og Haabet, hvor Talen er om et Folks Fremtid. »For at kunne være lykkelig maa man *tro* paa sin Fremtid. Det gælder om det enkelte Menneske og om et Folk. En saadan Tro paa Fremtiden kan man nu have ganske umiddelbart, saaledes som mange af de danske Sønderjyder fuldt og fast tror paa deres Fremtid som danske Mennesker og danske Borgere, uden at gøre sig videre Forestilling om, hvad det vil sige at tage Del i det danske Folkeliv, og hvad de som danske skal leve for. Men i Længden maa der mere til.« Man huske paa, at det er noget, der er talt og skrevet i 1869. »Det ligger dog saa nær at tænke paa — siger Schrøder videre — at Polakkerne, der ogsaa havde Ret til at være sig selv som et eget Folk, desuagtet er opslugt af deres mægtige Nabo; hvorfor skulde det gaa os danske bedre? Overfor dette Spørgsmaal maa vi blive Svaret skyldige, dersom vi ikke kan pege paa en Idræt til hele Menneskeslægtens Gavn som til Guds Ære, hvortil vort Folk er bestemt, og for hvis Skyld vi tør tro, det vil blive frelst fra Undergangens Bølge.« Hvis nogen vil kalde det en daarlig Forfængelighed at vente en Stordaad af vort lille Folk, ser Schrøder ikke rettere, end at man derved bryder Staven over vort folkelige *Haab*. »Thi der er egentlig først da Tale om et folkeligt Haab, naar vi er forvissede om, at Folket har noget at leve for.« Schrøder mener, at det er svagt nok med det danske Haab og navnlig med den frimodige Bekendelse om, at vi har en verdenshistorisk Gerning at øve, og derfor kan det gøre godt at høre det forkyndt og udsunget. Og Plougs Sang er netop en haabfuld Sang. Dersom den blev staaende ved den Forvisning:

»Atter det skilte
 bøjer sig sammen
 engang i Tiden
 vorder det ét,«

da var det efter Schrøders Opfattelse kun den nordiske *Tro*, som Digteren vedkendte sig; men naar han slutter:

»Da skal det frie
 mægtige Norden
 føre til Sejer
 Folkenes Sag,«

da aabner han Udsigten til en verdenshistorisk Idræt, som Nordens Folk skal øve, da udsynger han det indholdsrige *Haab*, som maa styrke Troen paa Danmarks og hele Nordens Fremtid for alle dem, der kan tilegne sig det. »Om nu Flertallet af dem, der synger Plougs navnkundige Sang med jævne, dagligdags Ord, tør vedkende sig det *Haab*, deri er udtalt, ved jeg ikke«, siger Schrøder. »Men hvad dem angaar, der har sluttet sig til Grundtvigs Syn paa Meneskeslægtens Levnedsløb, da maa de dog have lært saa meget af den gamle Skjald, som altid har udmærket sig ved sit »urimelige *Haab*«, at ogsaa de, omend kun saa smaat, tør vedkende sig den Forventning, at Højnordens Folk skal have en verdenshistorisk Idræt at øve, der kan beskrives som en Kamp for Folkenes Sag«.

Jeg mener, at der dermed er peget paa noget fælles, en fælles Tanke, der var en af de stærkest bevægende Kræfter hos de unge, begejstrede grundtvigske Lærlinge, der efter 1864 drog ud og byggede den ene Folkehøjskole efter den anden for dermed at øve et Genrejsningsværk og vække og styrke ikke blot Troen paa vort Folks Fremtid, men ogsaa vort folkelige

Haab, det »urimelige Haab«, som den gamle Skjald havde nærret deres Sjæl med paa en saadan Maade, at selv det, at Fædrelandet laa blødende og lemlæstet, ikke formaaede at kue det. Men de vidste ogsaa nok, og ikke mindst vidste Schrøder det, at der maatte bygges op franeden, hvis det ikke skulde blive til Luftkasteller. Hvormeget han end søgte at fylde sine unge Lærlinges Sjæl med Grundtvigs Syner, saa traadte han dog fast paa Jorden. Schrøder saa »overlig«, men sad »nederlig«, om jeg saa maa sige. Dette kommer da ogsaa stærkt frem i hele hans Maade at gribe Sagen an her i Askov og i de Overvejelser og Planer, der gik forud, før han her fik begyndt. Dette faar man et stærkt Indtryk af i et Brev, som han den 3. September 1864 sendte Præsten Mads Melbye i Asperup, og som sammen med Uddrag af forskellige andre Breve fra den Tid til Belysning af »Askov Højskoles første Dage« har været trykt i Poul Bjerges Aarvog for Dansk Kulturhistorie for 1899.

Ligesom Trier under en Del af Krigen fulgte Feltpræsten — eller Provsten Høyer Møller som Feltdegn, saaledes havde Schrøder i en 6 Ugers Tid under Krigens sidste Afsnit fulgt Feltpræsten Peter Rørdam til de Gudstjenester, han holdt navnlig i Middelfartegnen. Under dette Ophold i det nordvestlige Fyn havde han lært Sognepræsten Mads Melbye i Asperup personlig at kende og vexler i den følgende Tid adskillige Breve med ham. Under 3. September skriver han saaledes et langt Brev til ham, hvori han først fortæller om en Rejse, han har gjort til Rødding, og fra hvilken han kan melde om adskilligt godt nyt, og at man dog ikke helt havde tabt Modet, og dernæst om forskellige Planer for Fremtiden. »Det er en underlig Virvars Tid — skriver han — men udaf

Virvaret er jo Skabelsen fremgaaet. Derfor tykkes Tiden mig og at være en Skabelses Tid. Der gærer meget; men der er ogsaa mange gode Spirer, som kommer frem. Det er en Tid, da der kan gøres noget«. Saa skriver han om Betydningen af at faa et folkeligt Blad frem, som Melbye havde slaaet paa i en Samtale med ham, og som han ogsaa havde drøftet i Samtale med Rørdam. Denne havde nemlig nogle Gange prædikeret om, at Folket stod og faldt med sine Førere, dem det selv havde valgt, dets Repræsentanter og dets Avisskrivere — og der var ingen af dem, der vilde tage Vorherre med. Hvortil Schrøder en Dag bemærkede, at Grundtvigs Venner først maatte søge Skylden hos dem selv til, at vi ikke havde en folkelig Avis, der vilde tage Vorherre med; thi da noget saadant det foregaaende Aar havde været paatænkt, kunde det ikke faa fornøden Støtte. Rørdam gik i sig selv og sagde, at det skulde han ikke have sagt forgæves; han skulde gøre, hvad han kunde, for at et saadant Blad kunde sættes i Gang. Bladet kom siden, kan man vel gerne sige, med Høgsbros Dansk Folketidende, der, omend kun et Ugeblad, i mange Maader blev et ypperligt folkeligt Blad for sin Tid.

Fremdeles skriver han om en Reform af det lærde Skolevæsen og Betydningen af, at de Rettigheder og Privilegier, der knytter sig til Studenterexamen kunde falde bort. »Lad være — skriver han — at Oprettelsen af en Avis og Afskaffelsen af en Examen synes lidet ved Siden af Fædrelandets Livsspørgsmaal, saa vilde dog den Examens Afskaffelse have saa meget at betyde, at fra samme Stund den danske, folkelige Oplysning havde Frihed her i Landet, og er der noget for det hele Land, som svarer til Skolen for den snævrere

Kreds, da er det jo en saadan folkelig Avis«. Ytringerne synes mig betegnende for Schrøder, fordi de viser os hans Sans for at bygge op fra nedden, og viser os ham som den Initiativernes Mand, den Mand til at give gode Tilskyndelser, som han altid var. Forøvrigt er hele Brevet karakteristisk for ham, ikke blot ved, hvad han skriver, men ogsaa ved, hvad han ikke skriver. Han taler kun lidet eller intet om Sorgen og Ulykken, hvorunder de vaandede sig, men desmere om de Livstegn, han mener at spore. Schrøder talte ogsaa, ved vi nok, kun lidet om Døden, men desmere om det virksomme Menneskeliv, om at Dagen er skabt til Daad, at Dag og Daad er Kæmperim.

I Begyndelsen af Oktober skrev han i Dansk Kirke-tidende om de Forbedringer i det højere Skolevæsen, hvortil der nu var Udsigt, og han kom sammen med Nutzhorn i Vinteren 64—65 til at gøre Forsøg med en ny Børneskole i København, ved hvilken Nutzhorn var Hovedlærer, og som blev Begyndelsen til den senere bekendte Gregersens Skole. Desuden holdt han jævnlig Foredrag i Dansk Samfund og to Rækker sammenhængende verdenshistoriske Foredrag dels for en Kreds af Damer med Fru Grundtvig i Spidsen og dels for en Kreds af Rigsdagsmænd. Han havde saaledes nok at tage vare paa; men samtidig spejdede han dog stadig efter paany at faa sit Højskolearbejde sat i Gang. Efter Fredsslutningen var han klar over, at en frugtbar Højskolegerning vanskelig kunde gøres i Sønderjylland under de nye Magthavere, og at man blev nødt til at flytte over paa kongerigsk Grund, men dog blive saa tæt ved Grænsen som mulig. Heri var Flor fuldstændig enig med ham, men indenfor Rødding Højskoleforenings Bestyrelse var der Menings-

forskel om, hvorvidt det var rigtigt at flytte. Selv Pastor Sveistrup stod noget tvivlende. I et Brev til Flor af 23. November 1864 — det har, saa vidt jeg ved, ikke tidligere været trykt, men findes blandt Flors Papirer paa det kgl. Bibliotek — skriver han saaledes: »Nu da den sørgelige Ende er kommen paa vor ulykkelige Krig, kan jeg ikke andet end skrive Dem til angaaende Rødding Højskoles Anliggender. — — At optage Skolens Virksomhed paany under Slesvigs nuværende Forfatning, turde jeg aldrig have tænkt paa, naar ikke Høgsbro forleden havde ytret som sin Mening, at dette burde ske. Tanken greb jeg da med Glæde; men jo mere jeg overvejer Sagen, kommer jeg tilbage til min forrige Mening, at det ikke gaar an«. Dog mener han, »at Tiden maa ses an endnu noget, navnlig indtil det bliver afgjort, hvem der skal være Landsherre, da det jo var tænkeligt, at Forholdene kunde blive gunstigere«. — »Tiden er pinagtig« — slutter han — »og blandt de mange store Sorger, den har bragt, er Skolens Stansning ikke af mine mindste. Jeg er vis paa, at De, gode Hr. Etatsraad, deler disse Følelser. Saa lad Haabet om lysere Tider da ogsaa gemme det om den kære Skoles Opstandelse«.

Sveistrup blev dog snart klar over, at det gjaldt om for Schrøder snarest muligt at faa begyndt igen nord for Grænsen, og da denne i Julen 64 var i Rødding, fulgte han ham dels til Sønder-Bjært, hvor en gammel Elev fra Rødding og senere Forvalter paa Højskolegaarden, Lars Lautrup, ejede en Gaard, som han var villig til at afstaa til Højskolebrug, og dels til Søgaard ved Vamdrup, hvor en Krobygning var at faa, dog ikke til Leje, men til Købs. Med Lars Lautrup blev der sluttet en Overenskomst om, at

han, hvis Schrøder sindede sig til at begynde i Bjært, skulde indtil videre overtage Højskolegaarden i Rødding, mod at Schrøder overtog hans Gaard med senere Forkøbsret til den, hvis det viste sig, at Højskolen kunde gaa der. Imidlertid meldte der sig nye Vanskeligheder. En Indsamling, som Flor havde søgt at faa istand blandt danske Godsejere til at faa Skolen sat igang, mislykkedes, og adskillige af Rødding Højskoleforenings Bestyrelse var stadig kølig stemt med Hensyn til at tage fat nord for Grænsen. I et Brev til Schrøder fra Sveistrup af 24. Januar 65 ytrer denne paavirket af Bonde Refslund fra Bovlund, der var Medlem af Højskoleforeningens Bestyrelse, at de Penge og Undervisningsmidler, der var givet til Rødding, maaske ikke kunde komme en Skole nord for Grænsen til gode. Da Flor fik det at vide, kom den gamle Stridsmand i Harnisk, og han skrev et længere skrappt Brev til Sveistrup den 8. Februar 65, der delvis er aftrykt i Rosendals »Rødding Højskoles Historie«. Efter at have udviklet sit Syn paa Højskolesagen i det hele, hedder det i Brevet: »Ligesom jeg i mine Bestræbelser for Slesvig altid har haft de levende Slesvigere og ikke Landet Slesvig for Øje, saaledes har jeg ved Rødding Højskole ikke forstaaet dens Hus og Ejendom, men dens Virksomhed og dennes Frugter. Hvis derfor Rødding Højskole ved at flyttes til et Sted udenfor Slesvigs Omraade kunde være mere til Gavn for Slesvigerne end ved at forblive, vilde jeg uden Betænkning stemme for dens Flytning. Da jeg nu anser Schrøder for den bedst skikkede blandt alle dem, jeg kender, til at styre Rødding Højskoles Virksomhed, blev jeg meget glad ved hans Tilbud om at ville forsøge at fortsætte denne udenfor det afstaaede Slesvigs Omraade, men i dettes Nærhed,

og jeg har intet Øjeblik haft og har heller ikke endnu nogen Tvivl om Bestyrelsens Ret til at tage af Højskolens Ejendom til dette Brug«.

Efter dette Brev fra den gamle Høvding var alle Betæneligheder slaaet til Jorden. Jeg bruger Udtrykket den gamle Høvding om Flor ihukommende bl. a. Lembkes kønne Sang om Flor fra Festen i Anledning af Rødding Højskoles Jubilæum, som jeg begyndte med at nævne, hvori det hedder:

En Stridsmand staar blandt os idag,
nu har han Sne i Lokken,
han stod dengang for Danmarks Sag
som Høvding kækt i Flokken;
endnu naar Sønderjyllands Mænd
til Alvorsraad sig samle,
de mindes maa den Tid igen
og Høvdingen den gamle.

Sveistrup samlede i Slutningen af Februar Rødding Højskoleforenings Bestyrelse, og ligesom han kan tilmelde Flor, at han »har fra Bonde Refslund det Hverv at berolige Dem med Hensyn til Frygten for Spøgelset »den slesvigske Folkeand«,« saaledes kan han ogsaa meddele Schrøder, at man nu bestemt ønskede, at denne skulde begynde Skolevirksomheden paany nord for Grænsen, og at Skolens Kassebeholdning saavel som Læremidler og Indbo stod til Raadighed dels som Gave og dels som Laan indtil videre, et Tilbud, der dog kun blev benyttet med Hensyn til Laan af noget Indbo og nogle Læremidler.

At det nu gik saa let i Orden, skyldtes ogsaa Frygten for, at Schrøder skulde begynde i Vejstrup paa Fyen, som der havde været nogen Tale om; man ønskede frem for alt at beholde ham i Nærheden af Grænsen. Flor udstedte i Begyndelsen af Marts en »Opfordring

til Danskhedens Venner« om at støtte Kandidaterne Schrøder, Nutzhorn og Fenger til at faa en Højskolevirksomhed nord for Grænsen, og der indkom rigelige Midler hertil, rigelige i hvert Fald i Forhold til den beskedne Maade, hvorpaa Sagen nu blev sat i Gang. Schrøder var nemlig bleven bange for at begynde i Bjært, som jeg nævnede før, idet han antog, at den omboende Befolkning, der var en Del hernhutisk paavirkede fra Kristiansfeldt, næppe vilde være gunstig stemt for en Folkehøjskole, og hans Tanker var senere bleven henledet paa Omegnen af Vejen. Blandt hans Tilhørere ved Foredragene i Dansk Samfund var der ogsaa Elever fra Grundtvigs Højskole, og en af disse, Anders Lauridsen fra Vejen, opsøgte ham og lagde ham paa Hjærte at vælge et Sted i Nærheden af Vejen til den paatænkte Højskolevirksomhed, ligesom han senere bragte ham en Hilsen fra sin Farbroder Hans Jokum Lauridsen i Vejen om, at der var et Hus ledigt i Askov, som kunde faaes til Leje, og hvor Højskolen kunde begynde.

Dette tiltalte paa flere Maader Schrøder, navnlig ogsaa fordi han derved blev saa nær som mulig ved sin gamle Vennekreds i Rødding, og i Begyndelsen af April besøgte han da, sammen med sin Broder Johannes Schrøder, Lars Lautrup i Bjært, hvor de blev et Par Dage. Saa kørte Lautrup dem til Vejen, hvor de fik Hans Jokum Lauridsen med sig, og de 4 begav sig nu til Askov, hvor de besaa Huset — Stuehuset af en nedlagt Bondegaard, der aldrig var bleven helt færdig, da baade Gaardmanden og hans Hustru var døde kort efter at de — for tidligt — var flyttet ind i det, — og efter en længere Forhandling paa god jysk Maner — Jyderne plejer jo ikke at forhaste sig i en Handel —, der tog hele Aftenen og

det meste af næste Dag, med blev de enige med Ejeren Jens Ebbesen paa Melvanggaard om Vilkaarene. Han skulde i Løbet af Sommeren opføre yderligere 7 Fag Hus til Skolestue samt Gæstestald, Tørvehus o. s. v. og jævne Gaards- og Havepladsen, og saa skulde de give 80 Kr. halvvaarlig i Leje, samt have Forkøbsret til det hele for 5000 Kr.

Saa smaat begyndte Askov Højskole, og det kan jo nok kalde adskillige Tanker frem at dvæle derved; men de Tanker vil jeg overlade til Tilhørerne selv at tænke. Allerede til Juni flyttede Schrøder og hans Hustru ind og samlede en lille Elevflokk paa 7 Piger til et 2 Maaneders Kursus, ligesom de indbød Omegnens Folk til Forsamlinger Lørdag Eftermiddag, men den egentlige Skole begyndte dog først til November, og i Løbet af den første Vinter kom der 42 Elever. Saa skal jeg iøvrigt ikke fortælle noget nærmere om Askovs første Tid. Det vil være kendt for de ældre, der maatte være her tilstede, og de unge faar nok noget at høre derom ved en anden Lejlighed. Men et Par Træk kunde jeg have Lyst til at drage frem med Hensyn til Skolens ydre Historie fra Begyndelsen, fordi jeg tror, de er karakteriserende for den Modstand, ogsaa andre Højskoler kom til at kende til, og for den Opfattelse, hvormed mange i vort Folk i de Dage saa paa de grundtvigske Højskoler, der nu skød saa talrigt frem.

Schrøder kunde aldrig blive træt af baade i Skrift og Tale at prise Askovbeboerne for den Gæstfrihed, Venlighed og Imødekommenhed, hvormed han her blev modtaget, hvordan de fyldte hans Hustrus Spisekammer med gode Fødemidler og støttede den begyndende Virksomhed paa bedste Maade, og hurtigt vandt Skolen og dens Lærere en stor Vennekreds

ogsaa længere ud, særlig blandt de kristelig vakte, blandt hvilke der ikke fandtes faa og dygtige Hjem i Omegnen. Derimod dvælede han forholdsvis lidt ved de Hindringer, der ogsaa blev rejst, og som vel til Tider kunde se truende nok ud. Saaledes købte en Kreds af Godsejere Søgaard Kro ved Vamdrup, hvor Schrøder ogsaa havde set paa Plads, og oprettede her en Højskole eller vel rettere en Landboskole samme Aar som Askov 1865. »I deres Højskole faar vi altsaa en Medbejler — skriver Flor under 17. Maj til Schrøder — som kan blive os temmelig ubehagelig, maaske endog farlig ved sin Nærhed. Men derved er intet andet at gøre, end at vi, uden at lade os forstyrre af de andres Værk og Væsen, bruger vore Kræfter, saa godt vi kan og efter vor bedste Overbevisning. Om Skolehuset (i Askov) bør gøres nogle Fag større, tør jeg ikke have nogen Mening, da det beror paa Sandsynligheden af Elev-Tilgangen, hvilken vel nu, da vi faar en rig Medbejler, vil være dobbelt vanskelig at bestemme«. I et senere Brev af 20. Juli kommer han tilbage til det samme: »Det er ikke usandsynligt, at denne Skole vil falde i manges Smag, om den end, hvad jeg formoder, i aandelige Kræfter og indre Liv vil komme til at staa tilbage for vor. Men lad os nu, uden Angst og uden Uvilje mod vor Medbejler, gøre vore Sager, saa godt vi formaar, og til den Ende mere fæste vore Tanker paa Askov end paa Søgaard, saa faar vi se, hvad Tiden lærer os om Bondeungdommens »Lyst« og »Trang«.« Det er den gamle Modsætning mellem Kundskabs-skolen og den aandelige Vækkelses Skole, Skolen for Livet, som havde givet Anledning til saa mange Brydninger indenfor selve Rødding Højskoles Mure, der atter træder frem, men nu heldigvis i to forskellige Skoler.

Men den Maade, hvorpaa den kloge Flor her lægger Schrøder paa Sinde at tage Kampen og Konkurrencen op, var sikkert som talt ud af dennes eget Hjærte. Hver maatte virke med al sin Lyst og Kraft paa sin egen Maade, og saa maatte Livet vise, hvilken der var den bedste. Nogen større Betydning fik Søgaard, der hurtig nærmest blev en Landbrugsskole, aldrig, om end den bestod i en Snes Aar og vel i Gennemsnit havde et Par og tredive Elever, og nogen Hindring for Askov blev den ingensinde.

At det var en Kreds af Godsejere, der oprettede Søgaard Højskole, tydede paa, at der ogsaa var Politik med i Spillet. Det var jo i Grundlovskampens Dage, der netop begyndte i 1865. Askov Lærerne holdt som vel de fleste af dem, der begyndte en Højskolegerning efter 1864, paa den gamle Junigrundlov, og heri mødtes de med Skolens trofaste Ven, Niels Jokum Termansen, der var Rigsdagsmand i den Kreds, hvori Askov laa, men som dengang havde mange Modstandere. Det hører da med til Billedet af det begyndende Højskoleliv i Askov, skriver Schrøder i Aarvog for Dansk Kulturhistorie for 1899, »at den politiske Bølgegang tidlig kom til at vugge vor lille Baad«. Hvorvidt det var dette, der ogsaa stod bag ved Oprettelsen af Søgaard, faar staa hen; men sikkert nok er det, at det var dette, der laa bagved, da der nogle Aar efter, i 1869, oprettedes en Højskole i Eskelund i Brørup Sogn som ligefrem Konkurrent til Askov.

Men dette havde da ogsaa en Forhistorie, som ellers ikke er omtalt, men som jeg vel gerne, da det nu ligger saa mange Aar tilbage, kan løfte en lille Flig af. I Begyndelsen af 1869 fik Brørup en ny Præst, nl. H. F. Fejlberg, der før 64 havde været Præst i Slesvig.

Den største Del af Sognemenigheden havde i en Adresse udtalt Ønsket om at faa en anden fordreven slesvigsk Præst, Riis Lawson, til Sognepræst, og i hvert Fald ikke en Grundtvigianer, og da nu Fejlberg, som de forøvrigt ikke kendte noget til, men om hvem de vidste, at han var en Svoger til Nutzhorn paa Askov, blev udnævnt, blev de meget vrede herover, og en Del af dem henvendte sig i en Skrivelse til ham med det direkte Spørgsmaal: »Er De en Grundtvigianer eller ikke, og forudsat at De ikke er det, kunne vi da vente nogen Støtte hos Dem overfor de religiøse Bevægelser omkring os — hermed sigtedes til Askov — og en tro og nidkær Medarbejder for Skolen«. Fejlberg, der stod den grundtvigske Retning nær, uden dog dengang helt at kunne regnes til den, svarede med rimelig Forsigtighed, at for at kunne svare paa dette Spørgsmaal maatte han vide, hvad man forstod der- ved, da Folk i forskellige Dele af vort Fædreland efter hans Erfaring tillagde de mest modsatte religiøse Retninger dette Navn, og at han ikke vidste, hvilke religiøse Bevægelser, der var de herskende der paa Egnen, der var ham saa godt som fuldstændig ubekendt, og at han forøvrigt fuldtud vedkendte sig den danske Folkekirkes symbolske Bøger. Dette fremkaldte et Par mærkelige Breve fra et Par af Underskriverne — Afskrifter af dem findes i Brørup Præstearkiv — hvoraf jeg dog kun skal citere noget af det ene, skrevet af en Mand, der dengang ejede Adsersbølgaard i Lindknud Sogn, men som kort efter forlod Egnen:

»Som De ved, have vi søgt Ministeriet om ikke at blive belemrede med en Grundtvigianer, naar en Præst kaldtes hertil, og Kongen har givet os Løfte. Derfor spurgte man Dem, og dertil svarede De, dersom det er mig tilladt at omskrive, at De ikke ved, hvad der

her forstaas ved en Grundtvigianer; meget rigtigt, der er noget elastisk ved Begrebet; men Grundtvigianer spiller dog i samme Farve eller fløjter i samme Tone — Suk og Sang og søde Smil. — Skulde det religiøse Tilsnit paa Askov Højskole være Deres Velærværdighed ubekendt? Kender De maaske ikke Schrøder, Nutzhorn med Konsorter f. Eks. den maadelige Skolelærer N. N. — — — Hvorfor smøre os om Munden med den danske Kirkes symbolske Bøgers Overensstemmelse med Deres Vheds Tro og Lære? Dette indeholder ikke den mindste Garanti for, at De ikke enten vil lade Ordet gære som en 4de Person i Guddommen eller sætte Bogstavtro i Stedet for den levende Tro eller gøre Sakramenterne til mere, end hvad de er.

Til Slutning beder man Dem om at anse saavel vor tidligere som nærværende Skrivelse mere som et Bevis paa vor Interesse for eget og Børns aandelige Vel end for Præstens Gerning, der efter vor Forstand er almindelig Menneskekærlighed (Luk. 18¹⁸); thi man ved godt, at Grundtvigianerne ogsaa anser det for Gerning med fagre Ord og Englelader fra Stolen at dulme Fornuften, mystificere Livet og lade dette Elastikum, som de kalder Tro, slaa Svip; men vi holder endnu ikke af saaledes at kunne svæve mellem Himmel og Jord.«

Kampen mod Præsten fortsattes i nogen Tid under vekslende, ikke uinteressante Former, men endte dog hurtigt med, at saa godt som alle samledes i Kærlighed og Hengivenhed om deres nye Præst. Men dette skal jeg ikke komme ind paa her. Jeg nævner det kun som et lille For spil til den Højskole, der rejste sig i Efteraaret 1869 i Eskelund. Har religiøse Interesser havt noget dermed at gøre, saa faar man dog ikke Indtryk af, at de har været af nogen meget alvorlig

eller dybtgaaende Art. Det var, som sagt, navnlig politiske Interesser, der laa bagved, og saa naturligvis: ikke Venskab mod Askov. Forstander blev den førnævnte Riis-Lawson, der var der et Par Aar; Skolen bestod kun i 5 og havde kun det ene Aar lidt over 20 Elever. I sin Aabningstale benægtede Riis-Lawson, at Højskoletanken stammede fra Grundtvig, hvilket fremkaldte et længere Ordskifte i »Ribe Stiftstidende« mellem ham og Overlærer Riis, der fortsattes i en Række Numre. I »Kolding Avis« for 1. April 1870 kritiserede samme Riis-Lawson stærkt et Foredrag af Schrøder.

Der er sikkert andre af de Højskoler, der kom frem efter 64, der har kendt til en lignende eller langt værre Modstand end den, der søgtes rejst imod Askov, men som dog ikke kunde hæmme, men snarere kun tjente til at fremme dens Virksomhed og Vækst. Men naar jeg nu med dette i Minde ser tilbage over Højskolens Gerning i vort Folk, som den særlig tog Fart efter Ulykken i 64, naar jeg i Aanden ser ud over det Land, hvor den danske Højskole begyndte for 70 Aar siden, men som nu har været skilt fra os i et halvt Aarhundrede, og tænker paa Folkelivet, som det endnu leves af vore Landsmænd dernede, naar jeg tænker paa den lille Begyndelse i det tarvelige Hus her i Askov og ser Virksomheden, som den nu er, og som det har faaet et synligt Udtryk gennem de imponerende Bygninger med det høje Tagværk, der nu rager op over Egnen og vidner om, at her er Nordens største Folkehøjskole til Huse, eller naar jeg, der har færdedes saa mange Aar her paa Egnen, og særlig i Brørup, og ved, hvordan Askov i alle disse Aar har været og mere og mere er bleven Egnens aandelige Midtpunkt, som alle saa hen til med Ven-

lighed og Ærbødighed, ja naar jeg ser og tænker paa alt dette med Ulykken og Nederlaget i 64 som Baggrund og alle de andre gode Kræfter paa forskelligt Omraade, der har været med til at øve et Genrejsningsværk i vort Folk, da maa jeg mindes Herrens Ord hos Profeten Jeremias (29¹¹): »Jeg kender de Tanker, jeg tænker om Eder, Tanker til Fred og ikke til Ulykke, at give Eder en Fremtid og et Haab.« Og da stiger der i Tilslutning til det, jeg her har talt om, en varm Bølge op i mit Sind: Gud velsigne Askov Højskole, Gud velsigne fremdeles Højskolens Gerning i vort Folk!

FRA MAJ 1912 TIL MAJ 1914

VED

JACOB APPEL

DER ER gaaet to Aar, siden den sidste Meddelelse blev udsendt fra Askov Højskole, og Grunden til, at der intet Aarsskrift kom ifjor, var, at Skolen da stod midt i en Udvidelse haade af dens Undervisning og af dens Bygninger.

Som Aarsskriftet 1912 udførlig oplyste, gav Højskolemødet i Odense 2. Januar 1912 Anledning til, at Formanden for »Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler«, Forstander Alfred Poulsen, anmodede Askov Højskole om at fremkomme med en Redegørelse for Undervisningen og for de tidligere fremsatte Ønsker om en Udvidelse af denne. — Redegørelsen blev udarbejdet og findes aftrykt i det nævnte Aarskrift.

I Rigsdagssamlingen 1912—13 var Loven om Folkehøjskoler fremme til Revision. I den Forhandling, der fandt Sted mellem Ministeriet og »Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler« i Anledning af Lovforslagetets Udarbejdelse, var den nævnte Redegørelse fra Askov og Spørgsmaalet om et øget Tilskud til den udvidede Højskole paa Tale, men den daværende Kultusminister ønskede paa Grund af sit nære Forhold til Askov Højskole ikke at fremsætte noget Forslag herom.

Spørgsmaalet blev imidlertid draget frem af det Udvalg, som Folketinget nedsatte efter Lovforslagets første Behandling i Tinget, idet Udvalget forespurgte sig hos Forstander Alfred Poulsen om Redegørelsen fra Askov, der da blev dette tilsendt med Anbefaling fra Styrelsen for »Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler«.

Folketingets Udvalg stillede derefter med alle Stemmer til Lovforslagets anden Behandling Forslag om en forhøjet Bevilling til den udvidede Folkehøjskole. Ordføreren, Folketingsmand N. Pedersen-Nyskov sluttede sit Foredrag med følgende Udtalelse om Forslaget:

»Jeg forstaar udmærket godt, at den højtærede Minister kunde have sine Grunde til ikke at modtage et saadant Forslag. Men det er paa vor Anmodning blevet sendt os, og efter at Udvalget havde gjort sig bekendt med alt, hvad der forelaa, var man fra alle Sider enig om, at denne Plan burde fremmes, at den udvidede Højskole burde have det fornødne Beløb til at foretage den Udvidelse, der nu var nødvendig, og som Tiden krævede, og efter at Udvalget havde taget denne Stilling, blev det meddelt den højtærede Minister under Udvalgets Konference med ham. Jeg tror, man ved dette Forslag vil imødekomme en Trang hos mange af de bedste unge Mænd og Kvinder i Landet, saa at de kan faa den Undervisning, der kan dygtiggøre dem til deres Virksomhed til Gavn ikke blot for dem selv, men ogsaa for de Kredse, de vender tilbage til.«

Forslaget blev enstemmig vedtaget i begge Rigsdagens Ting. Loven blev stadfæstet af Kongen 29. April 1913.

Paa Askov Højskoles Vegne retter jeg en varm Tak

til Bevillingsmyndighederne for det øgede Tilskud og til »Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler« for dens anbefaling af Sagen.

Der var nu Betingelser tilstede for, at den Udvidelse af Skolens Arbejde, som er omtalt i Aarsskriftet 1912, og som jeg allerede i en Skrivelse til Ministeriet i Januar 1907 havde fremsat Planer til, kunde finde Sted.

Medens jeg henviser til de to Aarsskrifter fra 1912 og 1907 og ikke her vil gentage hele den omtalte Redegørelses Indhold, skal jeg minde om, at det blev udtrykkelig fremhævet, at den ønskede Udvidelse af Skolens Undervisning ikke betød noget i Retning af en Ændring af Skolens Grundplan eller Virkemaade. Det hedder i Redegørelsen:

»Den udvidede Folkehøjskole arbejder med samme Maal som de øvrige Folkehøjskoler: at hjælpe Eleverne, der jo er ude over Overgangsalderen, til personlig Udvikling og Dygtiggørelse ved at kalde dem til Virksomhed, sjæleligt og aandeligt, og at hjælpe dem til at kende og forstaa Slægtens og dermed deres egen historiske Stilling.

Grundplanen, som blev lagt for den udvidede Skole, var at søge at naa dette ved at dygtiggøre Eleverne i Modersmaalets Brug, opøve dem i klar Tænkning gennem sproglig og matematisk Undervisning, give Kendskab til fremmede Sprog for de Elever, som ønskede dette, men først og sidst ved at give Eleverne en Oplysning gennem historisk Undervisning om vort eget Folks og de øvrige Folkeslags Liv og Kaar gennem Tiderne, om de Tanker og Følelser, der har bevæget Menneskene, om hvad de gennem Arbejde og Kampe naaede, om deres Forskning af Naturen og

Betydningen heraf for den almindelige Tænkning, for Kultur og Samfundsudviklingen.«

Den Udvidelse, der Gang paa Gang var fremsat Krav om fra de fremmeligste Elevers Side, maatte i Skoleplanen give sig tilkende som et tredie Vinters Kursus, hvor den enkelte Elev kunde vælge et eller to Fag til særlig Studium efter at have gennemgaaet den udvidede Højskoles to Kursus eller paa anden Maade erhvervet sig en tilsvarende Fordannelse.

Et saadant tredje Vinters Hold kom i Stand fra November 1913. Det fik 13 Deltagere.

Jeg giver maaske bedst et Indtryk af dette Kursus ved at meddele, hvad der blev undervist i, og hvor stor Deltagelsen var i de forskellige Fag.

I Danskundervisningen deltog alle paa Holdet.

Sagnhistorie (Sakses Oldhistorie og den ældre Edda) havde 8 Deltagere.

Den nyere Tids Historie. 7 Deltagere.

Den danske Bondestands Historie. 5 Deltagere.

Vor Forfatningshistorie. 2 Deltagere.

Nationaløkonomi. 6 Deltagere.

Fysik. Enkelte Afsnit af Naturlæren gennemgaaet med tilsvarende Øvelser i Laboratoriet. 4 Deltagere.

Kemi. 2 Deltagere.

Fysiologi. 3 Deltagere.

Matematik, Trigonometri og analytisk Plangeometri. 5 Deltagere.

I fremmede Sprog havde tredie Hold Adgang til Undervisning i Engelsk, Tysk og Fransk. Naturlig delte Eleverne sig paa dette Hold i tre Grupper:

1. historisk — sproglig,
2. Samfundslære — sproglig,
3. matematisk — naturvidenskabelig.

Til samtlige Undervisningsrækker var knyttet skriftlige Udarbejdelser og Opgaver, ligesom Opøvelsen i at bruge den til de enkelte Emner for Eleverne tilgængelige Literatur var et Led i Undervisningen.

Man vil skønne, at den foretagne Udvidelse af Skolens Arbejde er voxet naturligt frem af Skolens hidtidige Virksomhed.

Da Askov Højskole i 1878 fik sin første Udvidelse, mindede Ludvig Schrøder om Grundtvigs Udtalelse i et Brev til Gunni Busk 17. Nov. 1838, skrevet nogle Dage før Grundtvig afsluttede sine Foredrag om de sidste halvhundrede Aars Historie: »Jeg har altid troet, at naar man paa en skikkelig Maade kunde gøre Danmark glad, da gjorde man derved Danmark saa god, som den kan blive, og nu ser jeg klart, Gud har givet mig at kunne bidrage en Del til Danmarks Glæde.« —

Svend Grundtvig, som har udgivet Foredragene fra 1838 under Navn af »Mandsminde«, skriver i Forordet til dette Værk, at det havde en overmaade stor Betydning for Grundtvig, at han saaledes fik Lejlighed til at tale til en Kreds af opvakte unge, thi han følte »en brændende Trang til at vække og vinde den danske Ungdom for, hvad der for ham stod som levende Sandhed, frelsende baade for den enkelte og for Folkelivet i det hele«. — Den store Betydning for Grundtvig laa altsaa deri, at han havde erfaret, at Ungdommen kunde gøres *glad* ved en historisk Tale, som den han havde ført. —

I 1878 var det nævnte Brev til Gunni Busk netop offentliggjort, og Schrøder sammenlignede Grundtvigs Udtalelser med en Ytring af Dr. Pingel om Folkehøjskolen i et Skrift om Forbedringen af den lærde Skole. Dr. Pingel priser den grundtvigske Folkehøjskole, fordi den lader den levende Anskuelse, den

umiddelbare Tilegnelse i fuldt Maal komme til sin Ret og frembringer hos Eleverne »den glade og frejdige Stemning, som altid ledsager et sundt Livs Rørelse, ligesom Varmen ledsager den sunde Bevægelse.« Dr. Pingel mente altsaa i 1878 at kunne give Folkehøjskolen det Vidnesbyrd, at den havde magtet at udrette noget lignende som Grundtvig med Tak til Gud følte, han havde udrettet, da han holdt sine Foredrag paa Borchs Kollegium.

»Dette samstemmende Vidnesbyrd fra Grundtvigs første Erfaring af, hvad han havde udrettet ved folkelig Tale paa Modersmaalet, og fra den fremmedes (Dr. Pingels) Iagttagelse af, hvad der siden udrettedes, vilde jeg gerne minde om i det Øjeblik, da vi her i Askov (altsaa i 1878) er i Færd med at forsøge at gaa et Skridt videre i Udviklingen af vor Folkehøjskole. Dersom vi slap det af Syne, at vi skulde gøre vore Lærlinge glade, for at de kunde blive saa gode, som Gud har skabt dem til at være, saa vilde vi bøje af fra det Spor, vor store Lærer har vist os. Dersom vi ikke fremdeles søgte at hjælpe vore Lærlinger til den glade, frejdige Stemning, som hænger sammen med den aandelige Sundhed, saa vilde vi forspilde, hvad der har tilført det grundtvigske Skolevæsen udenforstaaendes Agtelse.«

Det er da ogsaa i 1913 vort Haab, at den Udvidelse, der nu finder Sted, og hvorved der skabes Mulighed for, at de af Skolens Elever, som maatte ønske det, kan modtage Vejledning til et mere i det enkelte passende Studium end de to første Vinterkursus tilsigter, at denne Udvidelse skal blive en Hjælp til hos vore Lærlinge at øge »den glade og frejdige Stemning, der ledsager et sundt Livs Rørelse, ligesom Varmen ledsager den sunde Bevægelse.«

Timeplan for Vinteren 1913—14.

		MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG
8—9	III	Nordens Historie	Verdenshistorie	Dansk	Dansk	Fransk	Fransk
	II	Sproghistorie		Geografi		Anvendt Matematik	
	I mdl.	} Historisk Matematik		} Samfundslære		Sundhedslære	
	I kv.					Geografi	
9—10	III mdl.	} Gymnastik					
	II mdl.						
	I mdl. a						
	I mdl b-c	Samtale i Nordens Historie	Regning og Matematik	Engelsk / Tysk	Regning og Matematik		Engelsk / Tysk
	II kv.	Sjælelære	Samtale i Nordens Historie	Dansk	Gymnastikteori	Samtale i Verdenshistorie	Dansk
	I kv.	Naturkundskab	Engelsk / Tysk	Regning og Matematik	Engelsk / Tysk	Regning og Matematik	
10 ¹ / ₂ —11 ¹ / ₂	alle	Historisk Fysik		Historisk Fysik		Foredrag	
11 ¹ / ₂ —12 ¹ / ₂	III	Geografi	Engelsk	Samfundslære	Samfundslære	Geografi	Engelsk
	II mdl.	} Bogstavregning		} Bogstavregning		Samtale i Nordens Historie	} Engelsk / Tysk
	II kv.					Kommandoøvels.	
	I mdl. a	Samtale i Nordens Historie	Regning og Matematik	Engelsk / Tysk	Regning og Matematik		Engelsk / Tysk
	I mdl. b c	} Gymnastik					

12 ¹ / ₂ —2	III	Laboratorieøvelser og Tegning					
	II mdl.						
	II kv.	Haandarbejde og Tegning					
	I kv.						
	I mdl.	Tegning	Samtale i Verdenshistorie	Tegning	Tegning		Samtale i Verdenshistorie
3 ¹ / ₂ —4	alle	Sang					
4—5	III		Sagnhistorie	Tysk		Sagnhistorie	Tysk
	II	Verdenslitteratur	Verdenslitteratur el. Religionshist.	Samfundslære	Biologi eller Religionshistorie	Biologi	Samfundslære
	I mdl.	Naturhistorie		Geografi	Kunsthistorie		Geografi
	I kv.			Samtale i Fysik			Nordens Historie
5—6	III mdl.	Matematik og Fysik			Sjælelære	Naturkundskab	
	II mdl.	Dansk	Dansk	Samtale i Verdenshistorie		Dansk	Dansk
	I mdl.	Dansk	Naturkundskab	Dansk	Dansk	Dansk	Samtale i Fysik
	Kv.	Gymnastik					
6—7	alle	Historiske Foredrag		Litteraturhistorie		Verdenshistorie	

Der var i Dansk paa I mdl. 5 Hold, paa I kv. 4 Hold; i Engelsk paa II 2 Hold, paa I mdl. 4 Hold, paa I kv. 3 Hold; i Tysk paa II 2 Hold, paa I mdl. 3 Hold, paa I kv. 2 Hold; i Bogstavregning paa II 2 Hold; i Matematik og Regning paa I mdl. 3 Hold, paa I kv. 2 Hold.

Vi vil gerne arbejde henimod at virkeliggøre, hvad Grundtvig i 1832 udtrykte saaledes, at Skolen paa en Gang staar i et levende Forhold til Videnskaben og til Folkelivet, saa at Oplysningen paa den ene Side kan gøres frugtbar for Folket, og Folkelivet paa den anden Side virke grødefuldt paa Videnskaben.

Paa hosstaaende Billede ser man Skolens Lærere og Lærerinder i Vinteren 1913—14, og den vedføjede samlede Timeplan giver en Oversigt over Arbejdet.

UMIDDELBART før Sommerskolens Begyndelse 1912 havde den store Ulykke med Kæmpedamperen »Titanic«s Forlis sat Sind og Hjærter i Bevægelse Verden over. Til vor lille Kreds meldte Ulykken sig paa en ejendommelig Maade. En af Skolens tidligere kvindelige Elever, der var Sygeplejerske paa et Hospital i New York, skrev til os, at hun havde faaet i Pleje en ung Pige fra Fyn, som havde været med »Titanic«, men var blevet reddet. Sygeplejersken berettede, at den unge Pige var sjæleligt meget medtaget, saa hun ikke ret vidste, hvordan hun skulde faa hende hjulpet. De forfærdende Oplevelser havde ligesom helt lammet hende. Hun var rejst afsted fra Hjemlandet med sin Kæreste, sin Broder og sin Morbroder, som alle tre var omkomne og med dem hele hendes Livsmod. Sygeplejersken vidste da intet bedre end at forsøge paa at faa den unge Pige hjem til Danmark paany og at faa hende til den Ungdomsskole, hvor Sygeplejersken selv havde været Elev og faaet styrket sit Livsmod.

Vi var glade og taknemmelige over, at vor gamle Elev havde den gode Tro til, at et Ophold her paa

Trui Appel

J Appel

J Anshed

Karen Bardsenfeldt

Povl Bjærg

C Christensen

Anna la Cour

Jenny la Cour

H Jacobsen Drejer

F Hasseris

A Helweg

Carl Hock

J. Kærstjær

Martin Christensen

J. Ljungqvist

Y. Rosenkjær

Frode Sørensen

F. Tøllmann

Skolen under rolige Forhold og mellem jævnaldrende kunde være til Gavn for den unge Pige, som vi bød et hjærtelig Velkommen, og som virkelig ogsaa fik en god Tid her i den sidste Halvdel af Sommerskolen.

16. Maj kom Budskabet om Kong Frederik den Ottendes Død i Hamborg, og nu genlød Skolegaarden af den lange Klokkeringning Dag efter Dag i den nære Valgmenighedskirke. Elevflokken fra Sommeren 1912 vil ikke kunne mindes deres Højskoletid uden at høre disse Klokketoner.

Sommerskolens Afslutning blev præget af Sorg og Vemod ved et smærteligt Dødsfald indenfor Skolens Kreds, idet Fru Kirsten Axelsen-Drejer født Buhl den 24. Juli pludselig døde, ramt af en Blodprop. Atten Dage forud havde hun født en dejlig og kraftig lille Pige til Verden og var selv tilsyneladende sund og stærk og glad. Nu havde hun en flink og rask Dreng paa fire Aar og den ønskede lille Pige. Hun glædede sig til at faa sit Barn døbt den 29. Juli, og det var ordnet saaledes, at alle vore Elever skulde være med til Festen og have Del i Glæden. Fru Kirsten havde i sin Tid selv været Elev og siden i en Aarrække været Lærerinde paa Sommerskolen og vilde gerne give de nuværende Elever et lyst og kønt Minde med herfra. Men da Daabsdagen kom, blev den lille Pige døbt ved sin Moders Baare.

Da Fru Kirstens Kiste Fredag Aften blev ført over i Kirken, sang vi følgende Vers, som Even Marstrand havde skrevet:

Fra Gud i Tidens Morgenrøde
dem førte sammen, Mand og Viv,
mens Slægter fødtes, Slægter døde
den Lov har hersket: Liv af Liv.
For Manden Arbejds møje haard,
for Kvinden strænge Moderkaar.

Mens den, som vaagned' nys til Livet,
laa glad og tryk i Vuggen blød,
fik hun, som af sit Liv har givet,
sit Leje redt i Jordens Skød.
Een Stjerne sprang i Natten ud,
een sluktes brat paa Herrens Bud.

Men Gud ske Lov for ham, der fødtes
i Julenat i Bethlehem!
Til Bod for alt, som syndigt ødtes,
nyt Liv med ham paa Jord sprang frem,
det Liv, som ikke slukkes brat,
den Sol, der stunder ej mod Nat.

Saa tag vor Tak vor Gud og Fader,
om end Din Vilje ej er vor!
Giv Tro os, til en Gang Du lader
os se, hvad her var Dække for!
Du Herre, som har evigt Liv,
til hende og til os det giv.

Jordefærden foregik under stor Deltagelse fra fjern og nær. Da alle var samlede, blev den lille Pige baaret frem til Daaben af sin Mormor, Fru Buhl, der gav sin moderløse Datterdatter det samme Navn, Kirsten, som hun og hendes Mand i sin Tid havde givet deres lille Pige, der blev deres eneste Datter.

Efter Daaben talte Pastor Helweg, Dr. M. Kristensen, og tilsidst bragte Axelsen sin kære Hustru en inderlig Tak. — Pastor Helweg foretog Jordpaakastelsen, og Overretssagfører Buhl bragte Familiens Tak for kærlig Deltagelse i den tunge Sorg.

Vemod og Alvor udelukker lykkeligvis ikke Glæde og Lys over det daglige Arbejde, det erfarede vi i Sommeren 1912, meget mere hjalp det til et godt Sammenhold mellem Lærere og Elever til Støtte for Skolearbejdet.

Sidst i Maj havde Skolen et meget fornøjeligt Besøg af Frøken Elna Jacobsen, Lærerinde hos Frk. Zahle og paa Skolens Lærerhøjskole. Frk. Jacobsen fandt sig hurtig i den Grad hjemme her, at hun tog Del i Arbejdet, hun overtog Undervisning i Oplæsning under Dansktimer og holdt gentagne Gange Foredrag. Der er kun faa, der evner at bruge vort Modersmaal saa smukt og rent, som Frk. Elna Jacobsen kunde bruge det, saa hendes Timer blev festlige baade for Lærere og Elever. Hun gav Løfte om at komme igen ad Aare, men dette Løfte kom hun ikke til at indfri, idet hun døde Aaret efter. Sjældnen har vi haft en Gæst, der gav et mere varmt og forstaaende Bidrag til vort Skolearbejde end Frk. Elna Jacobsen, og derfor bevarer vi Mindet om hende med stor Taknemlighed.

Omtrent samtidig havde vi Besøg af tidligere Højskoleforstander Knudsen fra Karise, der overgav til Skolen sin store og værdifulde Samling af fysiske Apparater, hvorfor der er gjort nærmere Rede andetsteds i Aarsskriftet. Den 31. Maj foreviste Forstander Knudsen en Del af sin Samling og holdt Foredrag for en større Kreds af Skolens Elever og Venner. Ved en festlig Sammenkomst samme Dags Aften bragte Ingeborg Appel ham paa Skolens Vegne en varm Tak for den store Gave.

Det blev i 1912 den sidste Sommer, vi havde Frøken Marie Steffensen som Lærerinde i Haandarbejde. Gennem en lang Aarrække havde hun været en udmærket Støtte for Sommerskolen, ingenlunde alene paa Grund af hendes fortrinlige Fagundervisning i Kjole- og Linnedsyning, men tillige fordi hun kunde give alle sine Kræfter og kærlige Tanker til Gerningen her. Hun delte trofast vore Glæder og Sorger, og det var med Vemod,

vi saa hende forlade os. Men den svære Gigtskygdom, der saa længe havde pint hende, tog saadan Overhaand, at Kræfterne ikke mere tillod hende at have et saa anstrængende Arbejde som det at være Lærerinde her. Vi savner hende meget, men siger Tak for hendes opofrende Hjælp, og vi haaber paa, hun maa vinde sit Helbred saa vidt, at hun kan gæste os igen.

I August Maaned holdtes det sædvanlige Gymnastikkursus ledet af Olav Schrøder med Fru Julie Møller f. la Cour og J. Kirkebjerg som Hjælpere.

24. September var en Mindedag i den Schrøderske Slægt. Den Dag vilde Charlotte og Ludvig Schrøder kunne have holdt Guldbryllup, om de havde levet. Det gav Anledning til, at Nutzhorn Dagen efter ved Elevmødet holdt følgende Tale:

Paa Rødding Højskole for halvtreds Aar siden.

Fru Ingeborg Appel har bedt mig aabne dette Møde med at tale lidt i Anledning af, at det i Gaar var Halvhundredaars Dagen for hendes Forældres Bryllup, saa hvis de havde levet endnu, kunde de have holdt Guldbryllup i Gaar. Jeg har lovet at efterkomme Opfordringen; men Sagen har blandt andet den Vanskelighed, at jeg slet ikke var med til deres Bryllup, fordi jeg maatte tiltræde min Plads ved Rødding Højskole nogle Uger forinden, idet Aftalen var, at jeg skulde afløse Jens Lassen Knudsen, som i Begyndelsen af September forlod Rødding og drog over til Kold henved en Maaned før, end Høgsbro drog fra Rødding. Hvad Aarsagen var til, at jeg skulde afløse Knudsen

saa tidligt, har jeg forgæves gransket over i disse Dage; thi der holdtes jo ikke Højskole i September, og de nødvendige Forretninger, f. Eks. at modtage Indmeldelse af Vinterelever, besørgede Høgsbro hele September. Men Aftalen var nu, at jeg skulde rejse der over til den nævnte Tid.

Jeg kunde altsaa ikke komme med til Brylluppet, men maatte nøjes med at sende dem en Bryllupsvis. I denne lod jeg nogle Husalfer optræde som syngende for Brudeparret, og jeg lagde Alferne disse Ord i Munden:

Hilsen fra Husalferne i det nye Hjem.

Mel.: Morgenstund har Guld i Mund.

Kære to,
 som sætte Bo
 og ventes her med Længsel.
 O, lad hos Eder Plads os faa,
 saa alt med Jer vi dele maa
 i Medgang som i Trængsel!

Lyt kun til!
 Om Dagen vil
 vi nynne for jert Øre.
 Men kommer Nattens mørke Stund,
 vil Billeder i stille Blund
 vi for jert Syn fremføre.

Kom kun snart!
 Det bli'r saa rart,
 naar her I tage Bolig.
 Vil her med Kærlighed I bo,
 skal vi med Hjertefred og Tro
 omflagre Eder trolig.

Ja en Skok
 af Alfes Flok
 skal aldrig da I savne.
 Tilfredshed, Hygge, Glæde, Ro,
 og Kærlighed og Haab og Tro,
 saa lyde vore Navne.

Kære to,
som sætte Bo
og ventes her med Længsel,
lad os hos Eder Plads da faa,
saa alt med Jer vi dele maa
i Medgang som i Trængsel.

De nygifte kom til Rødning den 2. Oktober (1862), samme Dag som Høgsbro drog til København; og 4 Dage efter paa Frederik VII's Fødselsdag den 6. Oktober begyndte saa Schrøder og jeg vor Virksomhed paa Højskolen, foreløbig sammen med den hidtilværende Lærer i Naturfagene, Viinsted, som dog hen paa Foraaret afløstes af Rasmus Fenger. — Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Schrøders og hans Hustrus Hjem ingenlunde den Gang var ordnet paa samme Maade som senere, da Højskolen var flyttet til Askov. I Rødning var der nemlig fra gammel Tid ansat en saakaldt Økonom, der sørgede for Elevernes Kost og bespiste dem i en stor særskilt Spisesal ovre i Elevhuset, og da denne Ordning af praktiske Grunde ikke kunde ændres, blev Følgen, at Schrøders havde deres egen Husholdning og holdt deres Maaltider for dem selv. Viinsted, der var ugift, fik sin Mad bragt over paa sit Værelse, hvorimod jeg, der ligeledes var ugift, stadig spiste sammen med Eleverne for at opretholde en god Tone ved deres Maaltider.

Efter denne lille Sidebemærkning vender jeg tilbage til Hovedsagen. — I min Sang om Husalferne var der slaaet paa, at der maaske vilde komme baade lyse og trange Tider for de nygifte, og begge Slags indtraf rigeligt i Rødning, skønt det kun varede godt halvandet Aar, at Virksomheden her fortsattes. Den første Tid gik fornøjeligt, ikke blot med Højskolearbejdet, men ogsaa med Møder for Omegnens Folk,

hvor ikke alene Højskolens Lærere, men ogsaa Sognepræsten Sveistrup var Talere. Et mærkeligt Møde blev saaledes holdt i Præstegaardens Skov paa Grundlovsdagen 1863 for en Forsamling paa over 1200 Mænd og Kvinder. Efterat først Schrøder, Sønderjyden Rasmus Hansen og gamle Flor havde haft Ordet, holdt den daværende Haderslev-Præst Frederik Helweg en ejendommelig Tale, idet han tog sit Udgangspunkt fra Polakkernes nye Rejsning imod Rusland, Østrig og Prøjsen, som i sin Tid havde udslettet det polske Rige af Staternes Tal og delt Landet imellem sig. Om denne Polakkernes Rejsning imod deres Undertrykkere talte Helweg med en sprudlende Begjstring, der uimodstaaeligt henrev den talrige Forsamling, saa hans Tale huskedes langt senere. — Hen imod Sommerskolens Slutning er der en lille Begivenhed, som jeg blot i forbigaaende vil nævne, fordi den kom til at interessere mig personlig, nemlig at vi Lærere med en mindre Flok Elever, der havde Lyst og Raad til Turen, begav os paa en Dampskibsrejse over Møn til København; og Høgsbro, som fra et Vælgermøde i Sønderjylland var kommet til Rødding, deltog i vor Rejse. Paa denne Sejlads var det, at jeg første Gang traf min senere Svoger Berg, der tidligere havde været Lærer i Kolding, men i 1861 var blevet Førstelærer paa Bogø. Han kom nu med en Baad fra Saxkøbing ud til Dampskibet for at hilse paa Højskolen og særlig paa Høgsbro. — Ligeledes vil jeg nævne, at sidst i Oktober 1863 holdtes der i Rødding, efter Sveistrups Indbydelse, et kirkeligt Møde i Anledning af, at Grundtvig 6 Uger tidligere paa et Møde i København havde lagt sine Venner paa Sinde at virke for ikke blot Menighedernes, men ogsaa for Præsternes Frigørelse; thi det var en nødvendig Be-

tingelse for, at Livet og Kraften i Menigheden kunde faa Vækst. Sveistrup indledede Forhandlingerne, og dette Røddingmøde, i hvilket baade sønderjydske og nørrejydske Præster udtalte sig om Sagen, blev et af de tidligste i hele Danmark til Drøftelse af disse kirkelige Frihedsspørgsmaal.

Men i November kom saa det i høj Grad alvorlige Røddingmøde, der blev langt det betydeligste og stemningsrigeste af dem, vi oplevede i vor korte Rødding-Tid. Frederik VII var nemlig død den 15. November, og hans Død maatte selvfølgelig blive Emnet paa vort sædvanlige ugentlige Møde, som skulde holdes to Dage derefter. Der var da ogsaa fjernere boende Folk, som netop med Tanken om, at der vilde blive talt derom, indfandt sig paa Højskolen den Aften, hvilket blandt andet var Tilfældet med Folketingsmanden, Gaardejer Niels Jokum Termansen fra det 3 Mil fra Rødding liggende Læborg. Efter at Schrøder og jeg havde haft Ordet, holdt da Termansen en varm og indtrængende Tale. Han omtalte de stærke Oktoberstorme, der havde raset dette Aar, og som mange antog var Varsler om store Begivenheder. Og ganske rigtig, den store Begivenhed kom med Frederik den VII's Død, der blev en Novemberstorm, under hvilken den Mur blæste om, som vort unge Frihedstræ hidtil havde fundet Læ ved, saa det kom nu an paa, om Træet havde slaaet saa dybe Rødder, at det kunde undvære Murens Læ. Men, tilføjede Termansen, naar nu Gud har ladet vort Folk blive ramt af saa haarde Slag, da er det at haabe, at hans Tanker dermed har været, at vi derved skulde hjælpes fremad, eller som Profeten Jeremias (29, 11) udtrykker det: »De Tanker, jeg har tænkt om Eder, varsler Herren, er Tanker om Fred og ikke om Ulykker, for at skænke eder

en Fremtid og et Haab«. Sin Tale endte Termansen med at fremsige udenad hele Grundtvigs Digt »Fæderneland ved den bølgende Strand«, og det gjorde han paa en saadan Maade, at det ret gik Tilhørerne til Hjerte, særligt det Vers, der begynder med »Sort ser det ud; men almægtig er Gud« og ender med, at »end lever den gamle af Dage«. Det varede heller ikke længe, inden denne Sang med min Melodi var over det ganske Land og blev den yndede Folkesang under de følgende trange Tider. Prøjerne rykkede nemlig i Januar det følgende Aar (1864) ind over Landegrænsen med en stor Hær; Dannevirke rømmedes i Februar, Frederits indesluttet i Marts, Prøjerne indtog Dybbølstillingen ved Storm i April, og de tog Als ved Overrumpling i Juni, hvorefter deres Hærafdelinger strømmede ud over hele Nørrejylland, saa Følgen blev, at vi ved Fredsslutningen blev nød til at afstaa hele Sønderjylland.

I den Tid, man derefter gik i Møde, var det kun fra Himlens Gud, at Frelsen kunde ventes. Schrøders og hans Hustrus Oplevelser af disse store Trængsler i de første Par Aar af deres Samliv satte imidlertid sit Præg paa hele deres følgende Ægteskab. Derom har Schrøder selv vidnet paa sine gamle Dage, da han i November 1903 skrev en Artikel i Sorø Amtstidende med Overskrift »Paa Rødding Højskole for fyrretyve Aar siden«. I denne Artikel dvæler han særlig ved Termansens Tale den 17. November 1863 og slutter Artiklen saaledes: »I den Kreds, der samlede sig om Rødding Højskole, var der Sangbund for denne manende Røst om, at vi var komne paa Afgrundens Rand, hvor kun Fortrøstningen til Himlens Gud kan holde Modet oppe. — I de 40 Aar, der er gaaet siden, har vi paa mange Maader set den gabende Afgrund, og saa længe . . .

i den store Verden ikke endnu *det* har naaet til Sejr, at et Folk har Ret til at bevare sit Modersmaal og sit Fællesskab med dem, der taler samme Sprog, saa længe gaber Afgrunden endnu. Men i de 40 Aar har vi paa mange Maader erfaret Guds Velsignelse over vort Fædreland, saa vi endnu tør trøste os ved Haabet om, at for det

»er det bedste tilbage;
thi end lever den gamle af Dage.«

Saa vidt Schrøders eget Vidnesbyrd. Til Slutning vil jeg saa henvende mig til Ludvig og Charlotte Schrøders Børn og Slægt og til alle gamle Elever og sige: Der meget at sige Vorherre Tak for i Mindedagene om det unge Par, der drog ud for 50 Aar siden. Ja, Tak til Gud for den Naade og Velsignelse, han gav dem til at bygge Hjemmet først i Rødning og senere i Askov, saa det blev til Gavn for Folk og Fædreland.

I Tilslutning hertil talte Axel Helweg om N. J. Termansen.

Næste Formiddag holdt Askov Lærlinge Generalforsamling, hvorefter Elevmødet sluttede med en kort Tale af Marius Kristensen, og om Eftermiddagen begyndte Efteraarsmødet. Ved dette medvirkede foruden Skolens Lærere følgende Gæster: Valgmenighedspræst Karl Poulsen og Højskoleforstanderne Poul Hansen og Rasmus Nielsen.

Ved Efteraarsmødet tog Even Marstrand, der søgte Præstekald, Afsked med Skolen som Lærer.

Efter hans Foredrag bragte Ingeborg Appel ham en Tak: »Det tog nogen Tid, inden Marstrand med sit stille og noget indesluttede Væsen rigtig kom til at høre os til, men gik det langsomt, gik det saa

meget des sikrere, og nu, da Marstrand vil forlade os, føler vi alle, hvor svært det er at skulle miste ham. Om ham gælder det »at det stille Vand har den dybe Grund«. Vi har lært at værdsætte hans grundige Skolearbejde, og Gang paa Gang har han glædet os med et kønt Digt eller en lille Lejligheds Sang. Særlig i de sidste Aar, under min Mands Fraværelse, har Marstrand været mig personlig saa trofast og redbon en Hjælper, at det er mig svært at hyde ham Farvel. Men vor bedste Tak her fra Askov skal følge ham, Tak for dygtigt Arbejde, Tak for Hjælp i glade og tunge Dage! Og vore bedste Ønsker for Dem, at De i Gerningen som Præst maa finde den Virksomhed, der kan kalde ad og hjælpe Dem til at udfolde Deres rige Evner til Guds Ære og til Gavn og Glæde for Mennesker«. —

Vinterskolen begyndte 3. November med 245 Elever. Marstrand, der nu var blevet residerende Kapellan i Lumbsaas, gæstede os de første Dage. Hans Timer blev iøvrigt overtaget af cand. polit. Frode Sørensen fra Emdruphøj. — Kandidat Sørensen var ikke, som Marstrand, gammel Elev fra Askov, saa den første Vinter skulde naturlig være en Prøvetid baade for ham og Skolen. Forøvrigt havde han gode Forbindelser med Askov, idet hans Kæreste Gerda Andersen og hans Søster Signe begge har været Elever her, og det varede ikke længe, før han følte sig hjemme hos os og blev glad ved at deltage i Skolearbejdet, saa der var ved Skolens Slutning ingen Tvivl om, at vi gerne vilde knytte ham fast til Gerningen her, og det blev der jo Raad til ved Hjælp af det øgede Stats-tilskud til Skolen. Frode Sørensen har foruden sin

statsvidenskabelige Examen ogsaa taget Havebrugs-examen ved Landbohøjskolen.

Pastor Carl Koch holdt denne Vinter 18 Foredrag for alle Skolens Elever over Oldkirkens Historie. Vi regner nu Carl Koch som fast Lærer ved Skolen. Det hørte med til Planen om Skolens Udvidelse, at han havde lovet at deltage med endnu flere Timer i Undervisningen, og derved ogsaa faa særlige Timer med ældre Holds Elever. Dette Løfte er indfriet i Vinteren 1913—14, og Arbejdet fortsættes 1914—15, hvad vi er meget taknemlige for.

Højskoleforstander Holger Begtrup holdt i April Maaned 6 Foredrag om Grundtvigs Ungdom. Ligesom Carl Kochs kan vi nu ogsaa nævne Begtrups trofaste Medarbejderskab for fast, som noget baade Elever og Lærere her ved Skolen paa Forhaand regner med til et Skoleophold paa Askov. Begtrups Komme i April minder os om gamle Dage, da Testrupmændene var kærkomne Gæster, naar de havde sluttet deres egen Vinterskole. Jeg husker fra min egen Elevtid her i Askov, at vi følte det som et Udtryk for den udvidede Højskoles levende Forbindelse med hele Højskolesagen, naar Bågøe og Nørregaard kom. Saa-dan virker ogsaa Begtrups Arbejde her ved Skolen nu. Det hører i allerbedste Forstand med til vort daglige Brød. —

19. Januar L. Schrøders Fødselsdag har vi jo en festlig Sammenkomst, om man vil Skolens Aarsfest. Marius Kristensen talte om L. Schrøder, og der blev fremdraget Minder om Charlotte Schrøder, gamle Fru Wagner, Poul la Cour, Fru Kirsten Axelsen-Drejer, gamle Dr. B. Bojesen og Hustru og særlig om Docent Ludvig Fejlberg.

Vinterskolens Hovedbegivenhed var H. Nutzhorns

80aarige Fødselsdag 20. Februar, der blev en fornøjelig og god Festdag.

Der blev sendt Indbydelse til 2 Elever fra hvert af de Skolehold, Nutzhorn har arbejdet med, altsaa fra 1865, og vi havde den Glæde, at de fleste af de indbudte kom tilstede, og vi mindes med Tak, at adskillige Elever, der ingen Indbydelse havde faaet, men som havde Lyst til at hilse paa deres gamle Lærer, alligevel kom. De var hjærtelig velkomne!

Festen begyndte tidlig om Morgenen, idet alle, der hører Skolen til, samledes i Nutzhorns Have og sang: »Den signede Dag med Fryd vi ser« og »Til Himlene rækker Din Midskundhed Gud« for Fødselsdagsbarnet, som Axel Helweg i en kort Tale bragte en hjærtelig Lykønskning. I den tidlige Morgenstund var ogsaa Sangforeningen for Vejen og Musikdirektør N. Lauridsens Orkester mødt for at hædre den gamle Sangmester. I Løbet af Formiddagen mødte Udsendinge for Nutzhorns Medarbejdere, for Eleverne, for Valgmenigheden, hvis Forsanger Nutzhorn har været fra Menighedens Stiftelse, for de samvirkende Sangforeninger, m. fl.

Med Eftermiddagstoget Kl. 4²¹ kom Hovedparten af de indbudte Gæster, og præcis Kl. 5 gik vi tilbords i Dagmarsalen og den tilstødende Skolestue.

Skolens Forstander, Ingeborg Appel, bød Velkommen med følgende Tale.

»Det er faldet i min — jeg maa nok paa denne Festdag sige — lykkelige Lod paa Askov Højskoles Vegne at byde Dem alle hjærtelig Velkommen. Den egentlige Festtale for Nutzhorn vil Højskoleforstander Poul Hansen holde ovre i Gymnastiksalen, hvor mange flere, end her er samlede, kan være med, men her ved Bordet maa jeg særlig sige Slægterne Nutzhorn

og Berg, Folkehøjskolens Repræsentanter med dens ældste Forstander, nemlig H. Rosendal i Spidsen, de mange gamle Elever, Naboer og gode Venner, hvori-blandt vi er taknemlige for ogsaa at se Repræsentanter fra Rigsdagen, Tak, fordi de har villet komme i Dag.

Nutzhorn skrev til Faders 60aarige Fødselsdag et lille Digt, som jeg gerne vil fremsige:

»Den ene Dag som den anden gaar,
der er ej Forskel paa Aar og Aar«,
saa lyder den trætte Vismands Ord.
Men, hvor en Drift end i Hjærtet bor
til virksomt Arbejd for nogen Sag,
der mærkes det altid fra Dag til Dag
i Menneskets Sjæl — som i Sivet —
at Væxt er Vilkaar for Livet.

Med Væxten følger der og en Trang
til at se, hvordan det skrider.

Man standser og sender Tanken en Gang
til de svundne og kommende Tider.

Da ser man, det er dog en afgjort Sag!
Der er Forskel, ja Væxt fra Dag til Dag;
og var der Trivsel i noget deraf,
da Gud ske Tak, at han Grøde gav.

Nutzhorn samstemmer ikke med den trætte Vismand, nej ud af sin Erfaring siger han: der *er* Forskel paa Dagene, og der *er* Væxt fra Dag til Dag. At der er Forskel, mærker vi ogsaa paa denne Festdag. Jeg er taknemlig over, at vi i Aar faar Lov at holde Fest. For 10 Aar siden, da Nutzhorn fyldte Støvets Aar, hindrede en smitsom Sygdom os i at kunne indbyde Gæster, Festen blev opsat til om Efteraaret, men saa kom de tunge Tider med Moders Sygdom,

vi fik Sorgen tilhuse, Fest blev der ingen af. Dog, Solen var jo alligevel bag de truende Skyer, og nu i Dag kan vi endelig holde Fest.

Ja, kære Nutzhorn, der er Forskel paa Dagene, men naar jeg tænker tilbage, er der et Navn, der alle mine Dage har haft en kær Klang, og det er Dit Navn! Naar Du slog Dine kendte Slag paa Skoleklokken, vidste vi alle, det var Dig, det hørtes paa Klangen; det var, som om Du paa en særlig Maade lyttede til Klokketonerne og fik os andre til at lytte med. Du havde selv fra Din tidligste Ungdom hørt til det »lyksalige Folk, der har Øre for Klang herovenfra«, og Du vilde gerne have Ungdommen med i den lyttende Skare.

Du og Dine Ungdomsvenner lyttede først til Kirkeklokkens Toner, men Du forstod, at der er andre Toner, Ungdommen ogsaa lytter til, og det gjaldt for Dig om at faa de Toner rene, saa de kunde klinge kønt sammen med Kirkeklokkens. Saa drog Du Haand i Haand med Fa'r ud paa Ungdommens Arbejdsmark, Du stemte Dine Streng og lod Dit Klokkespil lyde, og vi unge lyttede. Dit Tonevæld drog os indad og opad. Du ringede den danske Højskoleungdom ind »til Sagn og Sange og Æventyr«. Du lyttede til Arbejdsklokkens Toner, og Du hørte det som Fa'r, at »Dag og Daad er Kæmperim«. Dagen og Daaden fulgte og følger Dig.

Til mine tidligste Minder om Dig hører, at vi Børn, der legede i Jeres vidunderlige Baggaard, blev kaldt ind, naar Aftenklokken begyndte at ringe, og Du samlede os om »Marschals« gamle Klaver og lærte os at synge: »Søde Gud, Din Engleskare alle Dine Smaa bevare«. Siden har jeg sunget under Din Taktstok i 25 af mine Ungdomsaar. For alt dette siger jeg —

og mange med mig — Dig Tak. Tak for Trofastheden mod Far og Mor, mod gamle Bedstemor og mod os Børn.

Nu hælder Dagen for Dig, men Dit travle Arbejde er endnu ikke endt. Som Kirkeklokkens Toner var de første, Din Sjæl lyttede til, saadan bliver Salmesangens Toner de første og de sidste, Du lærer os at elske. Gud gav Grøde og Væxt til Dit Arbejde, han skærme Dig og Din Hustru, til Livets Sol gaar ned. Han lade Aftenklokken ringe den Fred til Dig, som kan gøre Livsaftenen blid. Tillykke med Dagen.«

Efter Sangen: »Udrundne er de gamle Dage« bragte Fru Maren Lauridsen en Tak til Nutzhorn fra »Askov Lærlinge« og overgav ham fra disse en syvarmet Lysestage med følgende Hilsen: »Kære Nutzhorn! Vi gamle Elever kommer her i Dag paa Din ottiaarige Højtidsdag for at bringe Dig en Hilsen paa alle vore Kammeraters Vegne. Vi bringer Dig en inderlig, varm Tak for alt, hvad Du gav os. Tak for Tale og Sang og Din smukke, milde Færd iblandt os. Tak for Dit lyse Blik og Dit venlige Smil, som saa tit har frydet os. Tak for alt, hvad Du gennem Dit Livs Gerning bragte vort Folk af Aand og Toner.

Gud velsigne Dig og Din kære trofaste Hustru og gøre Livskvælden lys og blid. Paa Dine 10,000 Elevers Vegne hilser vi Dig i kærlig Taknemlighed«.

Nutzhorn takkede nu for Talen og Gaven og udbragte et Leve for »Askov Højskole« »med Tanken henvendt især paa den Ungdom, der undervises her, at den maa faa et godt Udbytte deraf, saa den følgende Slægt maa faa udrettet dobbelt saa meget som det vi, der hører til mit Slægtled, fik udrettet«.

Forstander H. Rosendal takkede Nutzhorn for Ven-skab og Samarbejde gennem de mange Aar, og min-

dede om, at Nutzhorn for mange Aar siden havde lært ham, at en Højskolelærer, der skal fortælle vort Fædrelands Historie, maa følge nøje med i, hvad der ved Forskning fremdrages til Forstaaelse af vort Folks Liv i de svundne Dage.

Axel Helweg talte for Fru Nutzhorn. Marius Kristensen for Børnene. Poul Bjerger bragte en Hilsen »fra Verdens ældste Højskoleelev, P. Skau, Bukshave, til Verdens ældste Højskolelærer«. Johannes Schrøder og J. N. H. Skrumsager mindedes med Tak gamle Dage i Rødning og Askov. Redaktør Sigurd Berg takkede Nutzhorn for, at han i bevægede og vanskelige Tider havde været med at bygge Bro mellem Politikens og den folkelige Skoles Mænd. Fru Anna Borgen Müller oplæste en smuk versificeret Hilsen. Forstander Kristensen-Randers sendte følgende Telegram fra Ollerup Højskole:

»Kære Nutzhorn!

Saa lyst et Blik paa Tidens Gang,
saa sjæleglad, naar Stemmer klang
til gamle Danmarks Ære.

Saadan Du for vor Tanke staar.

Du, som de firsindstyve Aar
med Ungdomssind kan bære.

Gid Tro og Haab og Kærlighed
maa dale til Dig med Guds Fred!

Det skal vor Hilsen være.«

Kl. 8 samledes 5—600 Mennesker i Gymnastiksalen. Selvfølgelig blev Nutzhorn modtaget med en af sine egne Melodier, nemlig den pompøse Melodi til »Jeg vil værge mit Land«. —

Kultusminister Appel bød Velkommen særlig til Nutzhorn og hans Familie. Derefter holdt Nutzhorns

gamle Elev, Højskoleforstander Poul Hansen, Vallekilde, Festtalen:

Et af de sidste år A. D. Jørgensen levede, fandt han mellem Kr. VIII's efterladte papirer en mærkelig afhandling af Grundtvig; den har til titel: »Om indretningen af Sorø akademi til en folkehøjskole«.

I denne afhandling fra 1843 udvikler Grundtvig sine tanker om, hvorledes en dansk folkelig højskole skulde indrettes.

Den vil få fire hovedfag, og han nævner da:

- 1) *Modersmålet*, som det findes i bøger og lever i folkemunde.
- 2) Fædrelandets historie.
- 3) Folkesangen i dens ældre og nyere skikkelse.
- 4) Fædrelandets og folkets næringsveje og hjælpemidler.

I anden række kommer så efter Grundtvigs mening endnu en del fag; han nævner blandt disse f. ex. verdenshistorie.

Om Grundtvig, hvis han havde fået akademiet omdannet til højskole, vilde have fastholdt denne rangforordning mellem fagene, véd vi ikke, da han aldrig fik lov til at forsøge sig. Men det véd vi imidlertid, at de mænd, der nogen tid senere flyttede den danske højskole fra tankens og idéens verden ind i virkelighedens, de ændrede en del ved den.

De satte verdenshistorien ind på førstepladsen og tog selv dette fag.

Hvad var grunden hertil?

Sikkert nok den, at deres store lærefader, Grundtvig, havde skrevet en »Håndbog i verdenshistorien«, men ingen tilsvarende i Danmarks-historien.

Kold fortæller i sin kendte vennemøde-tale af 1866, at han havde fået tre glædesbud, som han skulde

forkynde sit folk. Det første var, at *Gud elskede menneskene*; det havde Peder Larsen Skræppenborg lært ham.

Det andet var, at »hvad Danmark var, kan det atter blive«; det havde Ingemann lært ham (i sine romaner).

Men det tredje var, at verdenshistorien, det var beretningen om, hvorledes den faldne menneskeslægt, trods alle fald og al skrøbelighed, dog ved Guds førelse og under hans forsynsstyrelse skal vinde frem til sejr over død, mørke, kedsommelighed, over træthed, tomhed og øde.

I håndbogen mødte Kold Grundtvigs »historiske anskuelse«, som jo bestod deri, at Grundtvig så på menneskeslægtens historie som et levnedsløb med barndommens rige livsfylde, med ungdommens poetiske livsidealer, med manddommens stærke følelsesliv og dådstrang og med alderdommens erfaring og dertil svarende forståelse.

Verdenshistorien og det enkelte menneskeliv kunde derfor gensidig oplyse og belyse hinanden, og således blive værdifulde hjælpemidler i livsoplysningens tjeneste.

Grundtvigs »håndbog i verdenshistorien« blev da også efterhånden omtrent den eneste bog, Kold benyttede sig af i sin højskolegerning.

Ved dens hjælp fremstillede han for de unge den mosaisk-kristelige livsoplysning, som han levede på og arbejdede for, og som han indbefatter i de tre sætninger:

Mennesket er skabt i Guds billede;
mennesket er falden i synd;
men mennesket er bestemt til en evig genoprejsning.

De næste bannerførere på højskolens område:

L. Schrøder, E. Trier og J. Nørregård valgte som Kold verdenshistorien til deres — og dermed til deres skolars hovedfag. De mente som Kold, at her fandtes det bedste udgangspunkt for det menneskelige og kristelige oplysningsarbejde, de tog op overfor ungdommen.

Grundtvigs håndbog i verdenshistorien er efter min mening forklaringen til, at ingen af de ældre højskoleforstandere blandt Grundtvigs lærlinge fulgte den store lærefaders anvisning om fagordningen, men alle som én tog det fag, han betegnede som et andenrangs og satte det på førstepladsen, mens de gik forbi fædrelandshistorien, modersmålet o. s. v.

Tanken om også at skrive en håndbog i fædrelandets historie, har næppe været helt fremmed for Grundtvig; han har jo i hvert fald gjort et lille bitte forsøg i sin »Mundsmag af Danmarks krønike«, ligesom han også i indledningen til sin store mytologi har givet en åndfuld oversigt over stoffet; men den store, samlede åndfulde og livsfyldte skildring, som vilde svare til hans bog om verdenshistorien, den fik han aldrig skreven.

Derfor var *den*, der på en grundtvigsk folkehøjskole skulde fortælle fædrelandshistorie langt vanskeligere stillet end den, der med Grundtvigs verdenshistorie som ledetråd gik i lag med menneskeslægtens samlede historie. Her måtte stoffet først vælges og vrages, bearbejdes og lægges til rette i dette særlige øjemed.

Det må efter min mening betragtes som en kendsgerning, at her står Nutzhorn som den, der gik foran og mere end nogen anden enkeltmand blev banebryder for Danmarks, ja Nordens historie på folkehøjskolen. Ikke således, at han derom skrev et værk, som sene slægter kan gå til og studere efter hans død, men

således, at han levende og i praksis viste sin samtid — også de unge vordende højskolelærere, der sad blandt hans tilhørere — hvad der af det danske folks historie egnede sig til brug i foredragssalen, og hvorledes dette da kunde og skulde bruges.

At skrive historie og at fortælle historie er nemlig ingenlunde ét og det samme. Der er æmner, som måske egner sig fortrinligt for pennen, men som vanskelig lader sig behandle i mundtlig fortælleform. Historieskriveren kan lade handlingen stå stille og kaste sig over tidsforhold og tilstande, omhyggelig indføje det ene lille træk i det andet — og som i et stykke mosaikarbejde — brede sig til siderne og lægge det hele frem som et billede for øjet.

Dette er i en tilsvarende grad umuligt for historiefortælleren; ingen hukommelse vil kunne strække til overfor den mængde af små enkeltheder, der frembringer en skildring i bredden; han må i langt højere grad holde sig til den fremadskridende handling. Hans linier går helst på langs, mens hine også kan gå på tværs. Som vi ved øjets sans kan se tingene bredet ud for os i rummet, således kan *historieskriveren* skildre stillestående tilstande og samfundsforhold for sin læser; og som vi ved ørets sans kan følge handlingen på sin vej fremad forbi os i tiden, således vil *historiefortælleren* helst skildre begivenhedernes gang frem gennem tiderne for sin tilhører.

Det er mit bestemte indtryk, at her har Nutzhorn med sikker forståelse af opgaven valgt de rette æmner og funden den rette behandlingsmåde. Og alle vi — hans lærlinge som *historiefortællere*, vi bøjer os her for vor foregangsmand og anerkender med glæde hans banebrydende betydning, idet vi træder i hans fodspor.

Ja, Nutzhorn han fortalte netop.

Der er jo nemlig også en anden måde at behandle historien på.

Lad os et øjeblik tænke os en taler, hvis hjærte luer for Danmarks sag, stillet overfor behandlingen af et æmne som f. ex. Absalons eller Niels Ebbesens dåd, eller måske er det folkevækkelsen af 1848. Han kan da gå til sit arbejde på to forskellige måder. Han kan for det første bruge de historiske begivenheder blot som udgangspunkt for det, han for resten trænger til at få sagt om menneskelivets forskellige forhold, gøre stoffet til en text for et påfølgende frit foredrag.

Der kan for mange talere være noget såre tiltrækkende ved denne form.

Netop fordi ens hjærte gløder for det, æmnet omhandler, føler man som en ubetvingelig lyst til at standse, afbryde den historiske skildring og derpå give sin følelse luft i det stærkeste personlige udbrud, en slags følelsens explosion, der tit kan virke underlig betagende på tilhørerne.

Mange af vore bedste ungdomslærere har brugt og bruger denne fremgangsmåde, og — det kan ikke nægtes — der kan ad den vej opnås både stor og varig virkning på tilhørerne.

Men alligevel: Har denne fremgangsmåde end sine uomtvistelige fordele, så har den til gengæld også sine store farer. Den kan 1) let sløve sansen for selve historien. Tilhørerne har følelsen af, at det fortællende stof kun er det springbrædt, taleren betjæner sig af for derved at svinge sig op til åndens højder og udsyn, det er den trappe, ad hvilken han når op i den stemning, hvori han kan få lejlighed til at åbenbare sin personlighed i fri og utilslørede ord, som ikke hindres af noget hensyn, heller ikke hensynet til det, der egentlig skulde meddeles, 2) kan fremgangsmåden også

stå fare for at bryde énheden i et foredrag underligt i stumper og stykker og derved komme til at virke uroligt og forstyrrende på tilhørerne. Netop som denne sidder og med den varmeste deltagelse følger Absalon på toget til Vendland, eller Niels Ebbesen på sit ridt til Randers, netop som handlingens og kendsgerningernes majestæt er i færd med at underlægge sig tilhørerens sind og binde hans hjerte til sig, afbrydes fortællingens gang; i stedet for Niels Ebbesens kække viljesprægede åsyn ser tilhøreren pludselig foran sig talerens; i stedet for at være med helten i Randers, flyttes han pludselig tilbage til foredragssalen på højskolen; år 1340 ombyttes med 1913. Kort sagt: tilhørerne kastes hid og did gennem rum og tid på en måde, der i al sin uro kan komme til at forfejle sit mål.

Især, tror jeg, begyndere skal tage sig noget i vare her. Skal et menneske ikke slide sig selv helt op, ikke stå fare for selv at slukke ilden i sin egen sjæl, da må denne stærke, direkte personlige selvåbenbaring i ordet være underbygget ikke alene med ungdoms-syner og poetiske livsidealer, men først og fremmest med *livserfaring*; der må være noget af det selvop-levedes stærke klang i den stemme, der skal være bærer af et stærkt personligt vidnesbyrd, ellers vil det let forekomme os hult og tomt.

Men den klang nås kun efterhånden, som vi lever.

Tit har jeg i mit stille stille sind beklaget de unge præster, der skal stå frem og vidne, give sit hjertes varme til tilhørerne, inden de endnu har fået livs-erfaringens bevis for, at den kan holde sig. Her priser jeg den unge højskolelærer lykkelig, fordi han gennem den levende skildring kan aflægge sin unge endnu uerfarne sjæls vidnesbyrd på den indirekte måde, der for ham sikkert vil være den sandeste og derfor også

den sundeste og mest virkningsfulde og sikre ham imod for tidlig at tale sig tom og kold.

Denne sidste fremgangsmåde var Nutzhorns; i hvert fald brugte han den i de dage, jeg sad på skolebænk i Askov. Livligt, roligt og fremadskridende fortalte han; men hans fortællen var hverken bleg eller farveløs, ingenlunde blot refererende. Tvært imod, det var let at mærke, at bag ved de rolige ord, så vel som i valget af de træk, han tog med, slog der så varmt et hjerte, og derfor fik skildringen livets farve og kunde drage tilhørernes sind derhen, hvor fortælleren ønskede det.

— Grundtvig skriver i sin afhandling af 1843, at læreren i Danmarks historie må have ævnen til at kunne fortælle livligt, og han må kende og elske vort folks historie. Det forekommer mig næsten, at disse ord skulde kunne stå under Nutzhorns billede.

— I mit minde har jeg indtrykket af, at Nutzhorn holdt mest af at skildre vortiderne i vort folks liv, den tid da varslerne om den kommende sommer viser sig.

Som lille dreng var det en af mine største glæder at følge fader i marken ved forårstid og lytte til den begyndende fuglesang derude, alt eftersom lærken, droslen, nattergalen o. s. v. stemte op. Men sådan var det netop tit, at vi med Nutzhorn ved hånden færdedes gennem de tider, hvor folkelivets vår vågnede. Hvor mindes jeg levende en sådan vandring efter Svenskekrigens lange mørke Fimbulvinter. Jeg synes endnu, jeg kan se os titte indenfor til Ulstrup præsten. Se, hvor ivrig han sidder og skriver derhenne ved bordet; ganske stille følger vi Nutzhorns vink og titter den skrivende over skuldrene, og — i samme stund er vor opmærksomhed fangen: Vi ser den første danske fædrelandssang blive til; »Danmark dejligst vang og vænge« ligger dér på bordet foran Lavrids Kock.

Eller vi træder ind i Ørslev præstegård til den gamle Hans Mikkelsen Ravn, der på sine gamle dage sidder og nynner på de gamle folkevises-*melodier*, som han elskede og studerede.

Atter skifter scenen, og nu er vi hos Peder Syv i Hellested, en ny vårlærke, der slår sine triller og spør om forår for det danske sprog og det danske åndsliv, mens han sidder og sysler med de gamle folkeviser, de gamle ordsprog og mundhævd og alt imellem skriver på den første danske sproglære på dansk.

Måske går vor vej nu om forbi Niels Juul, der arbejder på at fordanske vort søværn, mens vi så til sidst afslutter vor vandring så langt fremme i det opvågnende folkelivs vår, at vi pludselig hører nattergalen løfte sin herlige stemme med varslet om den nære sommer, — hører Kingo stemme sin harpe til den salmetone, der jo blandt andet skulde bevise for de fremmede, at det foragtede danske sprog kunde løfte sig på lovsangens vinger lige så højt op mod Guds trone, som hvilket som helst af de store verdenskendte tungemål.

Disse stille vandringer gennem forårets egne er noget af det lifligste, jeg i min højskoletid har oplevet; jeg glemmer dem aldrig, og de har haft stor betydning for mig i min lærergerning.

Tit har jeg spurgt mig selv, hvad der vel kunde være grunden til, at Nutzhorn så gærne færdedes med os netop dér. Jeg ved det jo ikke; men jeg har tænkt, at det måske kom af, at Nutzhorn hørte med til den slægt, der oplevede »fire og tres« i hele sin mørke, kvælende gru. For denne slægt måtte det blive en livsnødvendighed at fæste sit blik paa alt hvad der trods død og kulde dog kunde varsle om en kommende folkevår. Jeg kunde som sagt tænke mig, at her havde

vi en af grundene til, at der gennem så mange af Nutzhorns foredrag klang som en tone af den gamle israelitiske sang, hvori det hedder:

»Stå op, min væneste, min dejligste, og gik du hid; vi se, vinteren er forbigangen . . . blomsterne er set i landet, sangens lid er kommen, og turtelduernes røst er hørt i vort land.«*) —

A. D. Jørgensen skriver et sted de kendte ord, at ingen bliver historiker, uden at han har følt noget af folkesjælens gru for sin egen undergang.

Også lidt af den angst har jeg som ung følt mig gennemisnet af ved at høre Nutzhorn. Og her mindes jeg da fremfor noget andet hans skildring af stormen på København den 11. feb. 1659. Utrættelig havde N. i de nærmest forudgående foredrag gennem udvælgelsen og skildringen af de mangfoldige små enkeltheder fremskaffet den folkeangstens spænding og uhygge, som hvilede over vore unge sjæle, da han endelig nu stod foran selve »stormens« vældige drama. Var jeg så sandt maler, jeg tror, jeg endnu kunde have malet gaden derinde bag voldene, som han tegnede den for os, så uudslettelig står den indprentet i mit minde med dens barikader, tværlænker og dens lange brandstiger op mod husene. Med uimodståelig magt blev vi unge tilhørere draget med ind i forsvarernes rækker — inden vi vidste et ord deraf, lå musketten i vor hånd, og vi stod dér på volden side om side med de mænd — og kvinder, som i den nat skulde afvente den truende folkedød.

— Men da foredraget den dag var forbi, da Københavns 334 kanoner havde skudt sejrssalut, og da

*) I en tale senere på aftenen udtalte Nutzhorn, at det var ganske rigtig, at han i sine historiske foredrag helst havde dvælet ved vort folks epgangstider; men han troede nok, at den nærmeste praktiske grund dertil var den, at Grundtvig i sin »Mundsmag af Danmarks krønike« havde henledet hans opmærksomhed netop på disse tidsrum.

»Te deum« lød fra kirkerne, mens klokkerne ringede og glædesblus lyste langs voldens kam, ja, da sad jeg endnu ubevægelig dér på min plads, mens foredrags-salen langsomt tømtes for eleverne. En sælsom tanke havde mødt mig og i samme stund grebet mig med en overvældende magt. Å, om du en gang kunde komme til at fortælle Danmarks historie således, som du i denne time har hørt den fortælle, da var du et lykkeligt menneske.

Ja, i den stund fik jeg den første anelse om min egen fremtidsgerning, oplevede overfor *mit* arbejde »det første mødes sødme«. Jeg skulde endnu vandre både mange og »fuldmødige fjed«, før jeg nåde frem til at virkeliggøre noget af det, som jeg hin dag så i mit ungdomssyn; men noget af det nåede jeg dog. Og dette giver mig da berettigelsen til at stå her i i dag, mens det desuden tvinger mig til her at opfylde »en kær pligt« at bringe den gamle højskolelærer og historiefortæller min varme tak for en af mit livs betydningsfuldeste timer.

Dette være da hermed gjort.

— Førstelærer Hindse-Nielsen, Ejby, og Overlærer M. Ottosen, Horsens, bragte Hilsen og overrakte Nutzhorn en Adresse fra de samlede danske Sangforeninger og fra den sydvestjydske Afdeling.

Skolebestyrer S. Madsen-Mygdal, Tarm, talte om sin Elevtid her i Askov, ligesom han dirigerede en blandet Kvartet, der var dannet for 29 Aar siden, og som nu afsang Nutzhorns Holbergs-Kantate fra 1884.

Til Festen var skrevet flere Sange, blandt disse følgende af Uffe Birkedal, der hører til Nutzhorns ældste Elever:

»Snart falmer Livet bort
som Markens Blomsterskare,

vi ser det mere fort
 end Vævens Skyttel fare.«
 Om Tiden gaar med Verdens Aar,
 dog evig fast Guds Naade staar.

Det sukker under Sky
 — de stærke med de svage —
 fra Slægtens første Gry
 den gamle, gamle Klage!

Og dog en Blomst jeg ved,
 som falmer ingensinde,
 thi af Guds Kærlighed
 den plantedes herinde.

Du favre Blomst paa Jord,
 med himmelsk Duft os givet,
 det er Guds Naades Ord
 til dem, der elsker Livet.

En Skyttel og jeg ved
 med Guldglans fra det høje,
 den straalere af Guds Fred
 for Troens aabne Øje.

Med Islæt ud og ind
 gaar Skyttelen den blanke.
 Det er i Livets Spind
 Guds dybe Forsynstanke.

Vor Ven med otti Aar
 i Sol og Skygge rundne;
 Du fik Guds Venners Kaar:
Det svundne er det vundne!

Vor kære gamle Ven,
 Du fik til Sang en Tunge,
 med otti Aar Du end
 paa Haabets Kvad kan sjunge.

Nu efter trofast Id
 i Arbejdsdage lange,
 Gud give Aften blid
 med glade Morgensange.

Med Blomster ved Dit Bryst,
 med Skyttelen for Øje,
 i Dag Du løfte Røst
 med Tak imod det høje.
 Om Tiden gaar med Verdens Aar,
 dog evig fast Guds Naade staar.

Nutzhorn sluttede Talernes Række med en varm Tak til alle, der havde været med at glæde ham. Han gav derpaa et Tilbageblik paa sit Liv og sluttede med, at han kunde helt og fuldt sande med Uffe Birkedal at »skønt Tiden gaar med Verdens Aar, dog evig fast Guds Naade staar«.

»Jeg vil ønske for mig selv og for andre, at det stadig, som Tiden gaar, maa bekræfte sig for os. Tak allesammen for den gode Dag.«

Festen sluttede med en Aftensang, hvorefter Eleverne spændte sig for Ponnyvognen og trak Nutzhorn og hans Hustru hjem.

Af de mange Hilsener, der blev sendt Nutzhorn, skal her nævnes tre:

Salmeforsker, Ungdomslærer
 mild at møde, god at gæste.
 Gerne var jeg med i Aften
 ønsker dig fra Gud det bedste.

Carl Koch.

Af dig de lærte det, Kuld efter Kuld,
at Villemands Harpe har Streng af Guld.

R. J. Holm.

Sagamand, Sanger,
hvid som Svanen,
Du fører i Skjold;
taus den vugged' sig,
dybt den dugged' sig,
lytted til Nornens
boblende Væld.
Vinger nu slaar den,
Røsten løfler den;
toner det vidt om Land:
Hil Dig Sangsvane.

C. Bågøe.

Skoleaaret fra Maj 1913 til Maj 1914 var et roligt og lykkeligt Arbejdsaar. Det ny, der kom til med 3die Vinters Hold, ny Lærere og Ændringerne i Hovedbygningen, faldt paa alle Maader fortræffeligt sammen med det gamle.

Vor Sommerpigeskole gik uforstyrret af Byggeriet, som for selve Skolelokalernes Vedkommende først blev paabegyndt til August. Vi var alle enige om, at Sommerskolen skulde fredes og saa vidt mulig ikke berøres af Byggeriet, selv om det vilde blive vanskeligt at overkomme det i de tre Maaneder fra August til November. —

I Maj havde Skolen et fornøjeligt Besøg af den norske Forfatter Hakon Løkken, som talte nogle Gange, og som gentagende har været en velkommen Gæst hos os.

12. Juli holdt Poul Bjerge og hans Hustru Dagmar f. Schjørring Sølvbryllup, som ikke alene Slægt og

Venner, men hele Skolen med alle Eleverne var med til. Efter at Nutzhorn har sluttet sin Lærervirksomhed, er Poul Bjerger Skolens ældste Lærer. Siden 1883 har han undervist i Geografi og været Skolens Bibliothekar; senere overtog han tillige Skolens Regnskabsvæsen.

Men forud for sin Lærergerning har Poul Bjerger været Elev her paa Skolen, første Gang i 1871—72, og efter at den udvidede Højskole kom i Stand 1878, var han Elev tre Aar baade Vinter og Sommer. Næst min Hustru er Poul Bjerger nærmere knyttet til Askov Højskole og dens Historie end nogen anden af Skolens Lærere.

Naar man læser Schrøders Optegnelser om Askov Højskoles første Aar, bliver man hurtig klar over, at det var i de kristelig vakte Kredse, Skolen vandt sine Venner, og havde sin Støtte.

Det er fra en af disse Kredse, Poul Bjerger stammer. Allerede i 1868 var hans Søstre her paa Skolen, altsaa i et af dens allerførste Aar.

Poul Bjerger skriver i »En Tids- og Familieskildring fra Vesterjylland«, at hans Moders Udvikling kan betegnes derved, at hun efter at være vaagnet til Synderkendelse, gennem en stærk og ærlig Kamp under Paavirkning af Peter Larsen-Skræppenborg og ved Læsning af P. O. Bojsens Andagtsbog, fik Mod til at søge fra Ølgod, hvor hun boede paa den lille Gaard Bjerger, til S. Omme Kirke for at høre Vilhelm Birkedal, som saa blev hendes Præst. Fra 1849 hørte hun Birkedals Eftermand, E. Rambusch, og endelig kom 1864 Jens Schjørring til Hodde og med ham en ny Tid for Egnen, hvor Sans for folkelig [Oplysning vandt Indgang i de kristelig vakte Hjem, hvis Ungdom fik Lyst til at besøge Folkehøjskolen.

Sin Uddannelse til Lærer ved Folkehøjskolen erhvervede Poul Bjerger sig ved frit Studium, dels i Askov og dels i København, ikke mindst paa Bibliotheker og Arkiver. A. D. Jørgensen satte ham i Gang med selvstændig Forskning af den danske Bondestands Historie, og den mest iøjnefaldende Frugt af hans Arbejde i den Retning, er den anselige og bindstærke Samling af de gamle Landsbylove, som han til en Begyndelse udgav sammen med nu afdøde Oberstlieutenant Th. Søgaard (om hvem han har skrevet i dette Aarsskrift), men hvis sidste Bind udelukkende skyldes Poul Bjerges Studier.

En anden værdifuld Frugt af hans Drift til at fremme historisk Oplysning er hans »Aar bog for Dansk Kulturhistorie«, som i 10 Bind rummer en Række fortræffelige Afhandlinger skrevne af forskellige Forfattere.

Poul Bjerger har modtaget en Arv fra sin Moders Morfader, Morten Pedersen, der havde Gaarden Vestkjær i Ølgod Sogn, men som var født i Bjørnsholm Sogn og som Barn kommet »pjaltet og forsulten« til Velling ved Ringkøbing med Studehandler Jens Strandbygaard, der havde truffet ham paa en af sine Rejser. Morten, der var født 1759, voksede da op hos den dygtige Jens Strandbygaard, kendt som en overmaade driftig Landmand, og Morten blev selv usædvanlig dygtig til stor Glæde for den Mand, der havde hjulpet ham. Morten Pedersen ejede først Rekkergaard i Hanning Sogn, en Ejendom, som havde Herregaards Rettigheder, hvorfor Mortens Sønner blev fri for Kongens Tjeneste, senere købte han den nævnte Vestkjær Gaard, hvor han levede til sin Død.

Men det var ikke alene i Haandens Verden, Morten Vestkjær var dygtig og selvstændig; han var tillige en meget oplyst Mand, som ejede en stor Bogsamling,

noget, der var en Sjældenhed i de Dage blandt Bønder. Samlingen blev efter hans Død delt mellem Børnene, men der kan endnu paavises, at samlede vilde hans Bøger ogsaa i vore Dage være et ganske usædvanligt Bibliotek hos en Landmand.

Præsten i Ølgod, Palludan, havde et meget nært Forhold til Morten Vestkjær, som han kaldte »min gamle ærværdige Ven«, et Venskab, der varede Livet ud. Pastor Palludan blev forflyttet til Sjælland og skrev da jævnlig derfra til Morten. Det første Brev efter Flytningen slutter med følgende: »Se her har Du, min kære Morten! omtrent hvad jeg kan fortælle Dig, nu skulde det inderlig glæde mig, hvis dette maatte træffe Dig i god Stand og vel tilfreds Sind og saa god Helbred, som Du kan vente af Din Alder. Hils nu ret hjærtelig Din Kone og Dine Børn, tak dem for den Velvillie, de viste mig og altid har vist mig fra først til sidst. Hils Din Svigersøn Hans Ager-snap og Kone, ja, hils kærligen alle, som tænker paa mig med Kærlighed, og gid det gaa Dig og dem alle saa vel, som af et oprigtigt Hjærte ønskes af Din Ven F. H. Palludan.«

Arven, Poul Bjerger har faaet fra sin Oldefar, Morten Vestkjær, er hans Sans for Bøger, og denne Arv er kommet Askov udvidede Højskole til Gode. Skolens Bogsamling talte ikke fuldt 3000 Bind, da Poul Bjerger overtog dens Ledelse, nu tæller den over 30,000 Bind og gør fortrinlig Tjeneste.

Sammen med Bogsamlingen findes en Læsestue med et veludstyret Haandbibliotek, og her falder en ikke ringe Del af Poul Bjerges Lærergerning. De allerfleste af vore Elever er ham taknemlige for, at han gennem sit Arbejde og sine mange Forbindelser har kunnet skabe den gode Bogsamling, og for, at han

har været deres utrættelige og kyndige Vejleder til Brugen af den.

Men det gælder ikke bare for Eleverne, det gælder ogsaa for Lærerne, at Poul Bjerge er den udmærkede Hjælper til at finde de Bøger, den enkelte har Brug for. Til Bogsamlingen hører Poul Bjerges mange Pakker med Avisartikler og Pjecer, som det ellers er vanskeligt at faa fat i. Ikke mindst har han samlet paa, hvad der kan tjene til Oplysning om Skolens og i det hele om Folkehøjskolens Historie.

Man vil forstaa, at Poul Bjerges Sølvbryllup kunde blive en god Fest for baade Elever og Lærere, især da ogsaa hans Hustru Dagmar Schjørring, Datter af Præsten J. Schjørring i Hodde fra sit Hjem og sin Ungdom hører til Skolens nærmeste Vennekreds. Hendes Fader var i mange Aar en saare velkommen Gæst i Askov, der talte til og sang for Skolens Elever, naar han var her paa Besøg, ligesom Schrøder var hans Medarbejder i det kristelig-folkelige Oplysningsarbejde i Vestjylland. Dagmar Schjørring blev i sin Tid Elev paa Skolen, og senere deltog hun i Arbejdet som Lærerinde, og nu har hun i 25 Aar været Husmoder for de Elever, der har boet paa »Bakkehus«, som hendes og hendes Mands Hjem hedder. Af deres Børn har Datteren Marie Bjerge i de sidste Somre været en paaskønnet Lærerinde paa Sommerskolen.

Det hører med til vor Sommerskoles Traditioner, at vi har en Udflugt til Skamlingsbanke først i Juli Maaned, naar Historiefortællingen er naaet frem til Danskhedens Opvaagnen i Sønderjylland. Vi tager da med Tog til Kolding og sejler derfra paa en lille Dampner til Grønninghoved Strand ved Skamlingsbankens Fod. Naar vi saa har spist Middagsmaden, der bliver kørt med Vogn herfra helt til Skamlingen og

er parat Kl. 12, samles vi paa Festpladsen og fortæller Stedets Historie. I Reglen har vi været saa »rige«, at vi foruden Sønderjyder har bragt baade Norske, Svenske og Islændere med, indtil for faa Aar siden ogsaa Finner, saa det har faaet Præget af et lille nordisk Stevne.

Marius Kristensen har skrevet følgende to Sange, den ene til en Skamlingsbanketur, den anden ved Festen, da »Modersmaalet« i Skibelund Krat blev afsløret. Begge Sange egner sig, synes jeg, til at optages i Højskolens Sangbog. —

PÅ SKAMLINGSBANKE

8. JULI 1913

Mel.: Det er et land.

Hvor Skamlingsstøtten knejser stolt i luften
i Lille Bælts den minderige egn,
hvor i de milde sommeraftner duften
udstrømmer fra de blomsterfyldte hegn,
hvor markens ruder i de rige dale
er lagt som på et dambræt, vang ved vang,
her til de Danskes hjærte alt kan tale,
og her kan sindet stemmes ret til sang.

Naturen taler højt til hvært et øje,
som åbent ser sig om fra rand til rand,
de lyse skove og de nøgne høje,
det lange strædes dyblå, klare vand,
det vide syn, man har til alle sider,
Hejlsmindes blege stribe imod syd,
og skuderne, som gennem Bæltet glider,
og blomsters duft og fuglesangens lyd.

Og mindet taler her om gamle dage,
om Svenskekongens tog udover Bælt,

da Danmarks kræfter forekom så svage,
 men styrken kom, og borgeren blev helt,
 og om den tid, da nød påny var inde,
 da støtten sprængtes her paa bankens top,
 men kærlighed og snildhed kunde finde
 en udvej, så den atter rejstes op.

Mest taler ordet dog til sind og tanke,
 det ord, som lød, da Danmarks ånd blev vakt,
 det som fik Danskes hjærte at banke
 og gjorde håbet stærkt og uforsagt,
 og om end mangt et håb er visnet siden,
 end lyder ordet frit på denne plet,
 og den skal være fristed gennem tiden
 for sang og tale om vort håb, vor ret.

Så lad da bankens tale fylde sjælen
 med tak for dette rige land, vi fik,
 lad øjet hvile med en kærlig dvælen
 ved det, som blev, ved det, som fra os gik!
 Fat mod ved tanken, at i tider trange
 kom styrken ind, hvor sindet før var svagt,
 og vid, at end i taler og i sange
 kan modersmålet kalde os på vagt!

VED »MODERSMÅLETS« AFSLØRING
 I SKIBELUND KRAT

27. JULI 1903

Mel.: Naturens ædle dyrker.

Et folk kan blive gammelt, men ældes kan det ej,
 når trofast det gemmer sine minder,
 et folk kan blive lille, men fældes kan det ej,
 når fremskridtets ledestjerne skinner.

Ja knytter vi til minderne nye tiders dåd,
den fredens bedrift, som vi ævner,
da ved vi det for sikkert, vor skrøbelige båd
dog frem med den store flåde stævner.

Men mindet det er bundet til modersmålets ord,
og dåden til hjemlandskærligheden,
og ingen, som ej elsker sit sprog og fædres jord,
har dådskraft i krigen og freden.

Derfor en tak til dem, som har tegnet mindets skrift,
til dem, som har slebet sprogets klinge,
og tak til dem, som lader i fredens bedrift
vort gamle flag sprede sin vinge.

Ti ånden er den samme, den maner os endnu,
i sang som i stenskrift den luer;
den styrke hver en dansk dybt i hjærte og i hu,
den frelse vort folk, når faren truer!

Ved Sommerskolens Slutning tog vi Afsked med Sven Fenger, der havde modtaget Indvielse til at være Valgmenighedspræst i Odder. Siden 1900 havde Fenger været Lærer her ved Skolen med Nordens Historie som Hovedfag. Da han kom hertil som ung teologisk Kandidat, der gerne vilde arbejde i Folkehøjskolens Tjeneste, var det en stor Glæde for Schrøder og Fru Schrøder, der gennem Præsten P. A. Fenger havde staaet i Slægts- og Venskabsforhold til den Fengerske Slægt. Jeg har ofte hørt dem begge med stor Taknemlighed tale om P. A. Fenger og nævne Bjørnsøns Ord om ham ved Vennemødet efter Grundtvigs Død »Fengers storstilede Enfoldighed og den dybe Klang i hans Trosbekendelse«. Nu kom her en ung

Mand af den samme Slægt og tilbød sig som Medarbejder, han maatte modtages med Tak.

Naar jeg nu tænker paa Sven Fengers dygtige og trofaste Gerning her i de forløbne Aar, kan jeg stadfæste, at han paa sin Maade førte med sig den gode Slægtsarv, som P. A. Fenger i sin Tid var et Udtryk for, og som de gamle her i Askov aldrig kunde glemme.

I de 13 Aar af sin første Manddomstid, som Sven Fenger gav til Skolearbejdet her, var hans Gerning og Færd præget af den personlige Troværdighed og Inderlighed, der gav hans Tale og Undervisning Vægt og Styrke, og vi mindes ham med Taknemlighed, og følger ham og hans Hustru med vore bedste Ønsker.

Der er noget vemodigt ved at skilles fra gode Medarbejdere, saaledes som vi har oplevet det med Sven Fenger og Even Marstrand, men det maa ikke glemmes, at der ogsaa er noget glædeligt i, at Virksomheden som Lærer paa Folkehøjskolen naturligt fører over i Præstegerningen. Det er et Vidnesbyrd om, at der er en levende Forbindelse mellem de to Virksomheder; den Sti, der fra Folkehøjskolens første Dage har gaaet mellem de to, maa ikke gro til.

Foruden i Nordens Historie underviste Fenger ogsaa i Dansk, Engelsk og i Sang, og i de senere Aar begyndte han at tage et nyt Fag op, nemlig Religionshistorie, som han altsaa har været med til at bane Vej for i Folkehøjskolen.

Hans Hustru Ida Hansen, der havde været Elev her paa Skolen, tog ogsaa Del i Arbejdet paa Sommerskolen som Lærerinde i Haandgerning.

Vi her paa Skolen takke dem begge for godt Samarbejde, som jo i Virkeligheden fortsættes, selv om de er flyttet til Odder.

I Efteraaret 1913 foregik Nybygningen af den gamle Hovedfløj. Vi indrettede det saaledes, at Gymnastik-kursuset under Olav Schrøders Ledelse som vanlig blev holdt i August Maaned, men Efteraarsmødet maatte vi opgive.

Gennem en Aarrække havde Spørgsmaalet om Hovedfløjens og Køkkenfløjens Ombygning været paa Dagsordenen, men Byggefonden voksede kun langsomt, og Sagen blev stadig udsat. Nu havde imidlertid Brandvæsenet udsat de gamle Skorstene, og baade Tag og Gulv krævede absolut Fornyelse.

Arkitekt Rolf Schrøder udarbejdede da i endelig Form de forlængst paabegyndte Tegninger til de to Fløje.

Omstaaende Billeder viser Ændringerne.

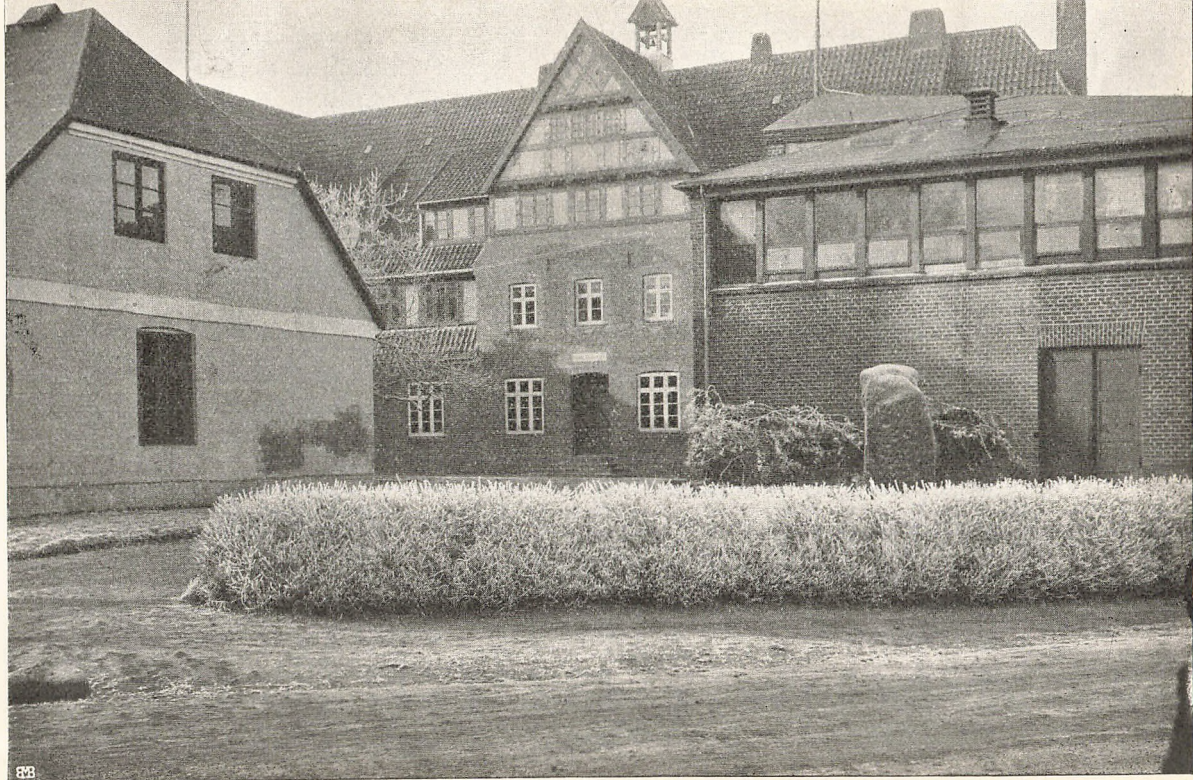
De, som har kendt Bygningerne i deres gamle Stil, vil se, at i Hovedfløjen er Stueetagen uforandret. Murene var oprindelig byggede saa stærke, at de kunde bære en Overdel.

Den private Lejlighed i Fløjen har afgivet Schrøders Stue, som er slaaet sammen med Læsestuen og det lille fysiske Kabinet, hvorved den gamle Foredragssal fra Halvfjerdserne atter er kommen tilstede. Den er nogenlunde paa Størrelse med Foredragssalen med de spidse Vinduer ved Taarnet og er en fortræffelig Samlingsstue baade for Sommer- og Vinterskolen.

I Gaarden er den gamle Trappe og Hovedindgangsdøren uforandret, men Forstuen indenfor er meget forstørret, idet der er taget et stort Fag af den gamle Spisestue ind til den, og Trappen, der førte ovenpaa, er fjernet.

Der boede tidligere kun 15 Elever ovenpaa i Hovedfløjen, nu er der Plads til 48 Elever i 18 Enmands- og 15 Tomandsværelser. Endelig er den naturhisto-

88

Hovedfløjen paa Askov Højskole set fra Gaarden.

riske Samling flyttet op i Hovedfløjen i en Sal, der ogsaa kan bruges til Undervisning. Herved er der vundet en Skolestue i det røde Hus, hvor Samlingen før stod, og de mange ny Elevværelser i Hovedfløjen gjorde det muligt, at vi i Vinteren 1913—14 kunde faa den store Hjørnestue i Fengers Hus og den tidligere Lærerbolig i Skriveskolen indrættet til to Skolestuer.

Sidefløjen, der fører ud mod Vest fra Hovedbygningen, rummer den private Spisestue, Køkken, Spisekammer og Forraadskammer. Køkkenet, der nu staar i umiddelbar Forbindelse med Spisestuen i Dagmarsalen, er blevet stort og rummeligt og forsynet med Dampgryder og et nyt Komfur.

Ovenpaa den private Lejlighed findes Gæsteværelser, Pigekamre og Pulterkamre.

Opvadskerum, Vadskerum med Vadskemaskine og Centrifuge, Strygestue og Brændselrum findes i en nyopført lav Bygning bag Køkkenfløjen, hvor det gamle Vadskehus stod.

Endelig er der en stor Kælder under Køkkenet med Plads til Varmtvandskedler, hvorfra hele den ombyggede Del af Skolen og det røde Hus bliver opvarmet.

Oprindeligt var det Meningen, at Skriveskolen, som jo danner den sydlige Fløj i Skolegaarden, samtidig skulde have været ombygget, den trænger haardt til det, men dels kunde det ikke naaes i den korte Tid, der var til Byggeriet, dels kunde vi ej heller faa Penge midler til det, naar vi vilde have indlagt Centralvarme i Hovedbygningen.

I dette Efteraar, altsaa 1914, har vi selvsagt ikke povet os til denne Ombygning, der maa vente, til der atter kommer rolige Tider.

Vinterskolen 1913—14 blev den største, vi nogensinde har haft, med 275 Elever, 156 mandlige og 119 kvindelige.

Foruden undertegnede, der efter Afslutningen af min Virksomhed i København atter havde overtaget Stillingen som Forstander og Lærer, kom tre ny Lærere i Virksomhed fra Vinterskolens Begyndelse, nemlig cand. mag. C. P. O. Christiansen, cand. phil. Seminarist Frode Hasseriis og som Vikar for Frøken Tove Høgsbro, der ventes som fast Lærerinde ved Skolen til Vinteren 1914—15, Frk. stud. mag. Karen Bardenfleth.

Christiansens Hovedfag er Nordens Historie, men han underviser tillige i Dansk og fremmede Sprog. Hasseriis's Fag er Dansk, Engelsk, Tysk og Sang. Karen Bardenfleth underviste i Dansk, Engelsk, Regning og Tegning.

Ved denne betydelige Forstærkning af Lærerkræfterne blev det ikke alene mulig at ordne en selvstændig Undervisning for tredie Vinters Lærlinger og at foretage en vidtgaaende Deling af Holdene i Dansk, fremmede Sprog og Matematik, men nu lod det sig ogsaa gøre, at J. Rosenkjær kunde gennemføre sin Undervisning angaaende den levende Natur for saa vel tredie som for første og anden Vinters Hold, og at Frode Sørensen paa lignende Maade kunde gøre fuld Tjeneste som Lærer i Samfundskundskab. Naar hertil føjes, at Carl Koch, som tidligere omtalt, udvidede sin Undervisning til ogsaa at omfatte Religionshistorie med de ældre Hold, var den i Redegørelsen til Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler omtalte Udvidelse af Undervisningen iværksat.

Det næste Aarsskrift bliver et Jubilæumsskrift, idet der da er gaaet 50 Aar, siden Askov Højskole blev oprettet i 1865, og jeg har i Sinde til den Tid at anmode de enkelte Lærere om at give en kort Redegørelse for deres Arbejde ved Skolen, saa der kan fremstaa et tydeligt Billede af Gerningen her. Vi vil til den Tid have mere Erfaring med Hensyn til den Udvidelse, der nu har fundet Sted.

ET HISTORISK BREV.

MEDELDT VED *JOHANNES VEDEL*, HØVE.

Først en kort Redegørelse:

Iblandt mine hengemte gamle Papirer fandt jeg fornylig et Brev, som det var mig en Overraskelse at læse. Hvorledes det er kommet i mit Eje, véd jeg knapt.

Jeg erindrer kun, at da Kold var død, fik jeg af hans Enke overladt en Del af hans Breve og skriftlige Efterladenskaber til Gennemsyn og fri Afbenyttelse, efter bedste Skøn.

Men da Valgmenighedspræst Frederik Nygaard nogen Tid efter begyndte at samle Stof til en Bog om Kold, overlod jeg — med Fru Kolds Billigelse — Papirerne til ham.

Om dette Brev da er bleven forglemt ved den Lejlighed, véd jeg ikke, men sandsynligvis hænger det saadan sammen.

Nok er det, Brevet har jeg fundet, og da det, saavidt jeg véd, ikke har været kendt tidligere — og det dog var dette Brev, der kom til at danne Indledningen til Folkehøjskolens praktiske Udførelse — er det jo rimeligt, at det kommer frem til alment Kendskab. Og saa synes jeg, at »Askov Lærlinge« er selvskreven til at være Budbringer.

I den Tale, som Kold, efter Grundtvigs Opfordring, holdt ved Vennemødet i København den 11te September 1866, hentyder han til dette Brev.

Efter at han har meddelt, hvorledes det gik til, at han kom til at være Huslærer hos Birkedal i Ryslinge, og ligeledes fortalt noget om et mislykket Forsøg, han havde gjort med at købe et gammelt Hus til at begynde sin Skole i, siger han:

»Huset skulde koste 1400 Rigsdaler; jeg syntes, at jeg vilde give 1000 Rdl. derfor; men da jeg ikke kunde faa det for den Pris, lod jeg det drive over. Jeg tænkte: det bliver ikke til noget med Skolen, det er altfor besværligt. Du kan blive hos Birkedal et Aar og se, hvorledes du kommer hjem. Men saa kom der et skrap Bud efter mig, at nu skulde jeg til at faa begyndt. — — —

— — — Der er en mærkværdig indre Forbindelse, som Aanden danner mellem de Mennesker, der er dens Redskaber, og som den holder af. Aanden forstaar at lede alt, indtil det sker, som den vil. Vi véd i Grunden ikke af, hvor det er, vi skal hen. Men vi kommer dog den Vej, som Gud vil.

Der havde nemlig været en Del saakaldte Grundtvigianere samlede i København for at raadslaa om, hvad der skulde gøres for at faa oplyst den danske Bondestand, saa at den kunde benytte den borgerlige Frihed, der var bleven givet, og Aanden havde vel den Gang ogsaa sine Fingre med i Spillet. Thi da man var bleven enige om, at der skulde gøres noget, og der blev spurgt, hvilken Mand de vel skulde tage til at udføre denne Virksomhed, svarede Ludvig Kristjan Müller: »Jeg véd ingen andre end Kold«, og de fandt alle, at det ogsaa var den rette Mand. De skrev mig saa til, at jeg skulde komme over til dem og raad-

slaa med dem om, hvad der kunde gøres for Folkeoplysningen.«

Det er altsaa dette Brev, som jeg nu har fundet og her kan meddele Indholdet af. Det er skrevet af Præsten Algreen, den Mand, der havde hjulpet Kold ind paa Seminariet i Snedsted.

Da det nemlig tegnede til, at Forstanderen, Pastor Brammer, vilde kassere Kold ved Optagelsesprøven, fordi han var for tynd i Lærdommen, sagde Algreen: »Vi vil optage ham alligevel, for det er en aparte Fyr«.

Og det viste sig jo, at Algreen ikke havde set fejl. Af denne aparte Fyr blev der den aparte Skolemester, som nu er vidt bekendt.

Brevets Udskrift er saaledes:

S. T. Hr. C. M. Kold.

Adr. S. T. Hr. Pastor Birkedal

i

Ryslinge i Fyn.

Kbh. den 4de Novbr. 1849.

Kjære Ven!

Tak for Dit sidste Brev, som har glædet og oplivet Mange tilligemed mig; Du er den rette Karl, der kan sætte i Værk, hvad vi *tale* om, uden at Du engang behøver at høre det. Siden vi modtog Dit Brev, har vi i vore Møder altid talt om Dig og Din Plan, og siden den Tid har jeg drevet paa, at vi dog nu skulde se til at *gjøre* noget; før den Tid var jeg meget imod, at vi enten »constituerede« os til et Selskab, som intet bestemt Formaal havde, eller fik samlet Penge, som vi ikke kunde sige Folk, hvad de skulde bruges til.

Cand. Helweg fik for nogen Tid siden Anmodning om at gjøre Udkast til en Indbydelse til at forene sig om, ved Pengebidrag og paa hvad Maade Enhver ellers kunde, at gjøre Sit til at den *væxne* Ungdom blandt Bønderne kunde paa en naturlig og livlig Maade faa en Oplysning, der passede sig for dem, som danske Mænd og Borgere.

Det gjorde H. ogsaa, men da jeg viste Grundtvig det, smagte det ham ikke; jeg bad ham da selv give os et Udkast, og det fik vi sidste Torsdag, og jeg tror nok, det vandt Bifald i det Hele. Din Plan kom nu atter paa Tale; thi derom var vi vistnok alle enige, at den skal understøttes, og vi har jo for Tiden heller ingen andre at understøtte, men hvordan denne Understøttelse skulde være, for at Sagen i det Hele bedst derved kunde fremmes, det er Knuden. Skolelærer Glerup, som var med, og som jeg — for at lade Dig det vide nu — meget godt kan lide, mente, det var bedst at oprette 3 til 5 Fripladser hos Dig, og hvis det gjordes fornødent, maaske hjælpe Dig med et Laan, der da maatte sammenskydes ved Actier. Det blev mig derfor paalagt at skrive Dig til og bede Dig give os saadan Oplysning om Din Skoles Maal og Indretning, som Du maatte anse fornøden for os og alle dem, der skulde interessere sig for den, og at Du vilde afgive en Erklæring om, til hvad Tid — maaske allerede til Nyaar — Du kunde modtage 3 à 5 Elever, og hvordan de skulde være. Vi mene jo rigtignok, at Din Plan er at oprette en Skole for den voksne Ungdom, det vil sige, for Bøndersønner paa 18 Aar og derover, og det er egentlig de Slags Skoler, vi interesserer os for; naar Du derfor i Dit Brev til Birkedal taler om at begynde med Børn, *som skulle confirmeres*, da mene vi, at det ogsaa kun er for at *komme til at*

begynde. Du er vist ganske enig med os i, at det egentlig og i Regelen først er i den anførte Alder, man *nu* kan og bør give Bøndersønner — og man skulde lægge til: Borgersønner — den Fælles-Dannelse, der er nødvendig for *danske* Bønder og Borgere, som altsaa har sin Grund i nøje Kjendskab til Fædrelandet og Alt, hvad der angaar det, dets Geographi, Historie, Statistik o. s. v., Modersmaalet naturligtvis ikke at forglemme.

»Det er det, vi mene, naar vi raabe paa Danskhed«, et Ord, som Folk i Almindelighed støde sig over, fordi de ikke synes forstaae det, og som vi derfor mangen Gang gjør bedst i at undgaa ved at omskrive det. Dog, jeg skulde jo ikke udvikle Dig vor eller min Mening, men bede Dig om at give os Din Mening tilkjende, og det saa snart som muligt, da vi ikke holder Møde, før jeg faar Brev fra Dig. Jeg kan ikke godt tilbageholde, hvad der nu falder mig ind, at det vilde være det allerbedste, hvis Du kunde svippe herover til os; da kunde vi faa mundtlig Besked, og det er altid den bedste, og da kunde Du ogsaa give os den bedste skriftlige, hvis det maa være fornødent.

Gjør nu, hvad Dig godt synes, men lad mig snart høre fra Dig.

Hils venligst den gode Pastor Birkedal fra Din
hengivne Ven

P. K. Algreen.

»Det var en mærkværdig Dag for mig, da jeg fik denne Skrivelse«, sagde Kold i den nævnte Tale 1866.

Og nu, da Skrivelsen, efter to Menneskealdres Forløb, atter kommer frem for Lyset, er det klart nok at se den »Aandens Finger, som var med i Spillet«, da den blev skrevet.

Endskønt det ikke kommer Brevet ved, synes jeg næsten, at jeg ved denne Lejlighed, som her tilbyder sig, bør tage lidt med, som jeg glemte, da jeg i min Bog »Fra mine Minders Verden« fortalte om mit Ophold paa Kolds Skole i Aaret 1868. Thi endskønt det kun er et ganske lille Ord, er det dog saa indholdsrigt og betegnende for Kolds ejendommelige Maade at udtrykke sine Tanker paa, at det bør kendes.

Jeg fortalte der i Bogen (Side 151), at jeg fulgtes med Kold paa en Vej, der gik igennem en Havremark. Der var falden en Tordenbyge om Natten, og en Del Straa i Kanten af Agren havde ikke kunnet modstaa den haarde Medfart, de havde faaet, men laa bøjede langs med Vejen ned i Pytter og Søle. Men flere Straa, som ikke var knækket, havde allerede faaet rejst sig igen. Dog saa's det tydeligt nok, at de havde været nede, thi de saa' endnu noget pluskede og plørede ud.

Kold standsede, lod sin Haand stryge kærtegnende hen over de snavsede Vipper, og dette underlige Lyskær, som behudede, at der fødtes en ny Tanke hos ham, gik hen over hans Ansigt:

»Ja, ja«, sagde han, »der ser de nogle gode Læremestre; endnu staar de med Snavset paa Hovedet, men Solen og Vinden skal snart faa dem pudset, og saa er det glemt, at de har været i Sølen paa den brede Vej. Det er det, vi skal lære af dem: at lade Vorherres Sol og Vind rejse os op og gøre os rene.«

Jeg forstod straks, hvor dette havde Ærinde hen, at det var en Bemærkning, som stod i Forbindelse med Talen, han havde holdt paa Skolen, kort førend vi gik i Marken, en Tale, der drejede sig om Kristentroens Evne til at genrejse Menneskelivet.

Saa gik vi et lille Stykke Vej i Tavshed, hver i sine

Tanker. Men pludselig stod han stille, vendte sig imod mig, og uden nærmere Begrundelse — eller maaske rettere, uden at jeg nu erindrer, hvorledes Overgangen faldt, sagde han om Grunden til, at Troen sædvanlig er saa lidt virksom hos kristne Mennesker:

»Vi bekender Troen paa Gud Fader — og saa tæller vi vore Penge! Vi tror paa Jesus Kristus, og saa stirrer vi paa vore Synder! Vi tror paa Gud Helligaand, og saa vejer vi vore Kræfter!«

Disse Ord har altid siden staaet levende i min Erin-
dring. Og da jeg ikke véd noget om, at de ved anden
Lejlighed er sagt af ham, eller at de før er bleven
optegnet, tager jeg dem med her, for at de kan blive
indføjet blandt de gyldne Ord af Kold, som endnu
lever og stedse vil blive ved at leve paa Folkets Tunge,
saalænge Kolds Gerning mindes.

BRØDRENE SÖEGAARD

AF

POUL BJERGE

DEN 1. FEBRUAR 1870 kom to Brødre fra Træden til Askov Højskole og blev Elever der og var der saa til 1. April, da Skolen sluttede. De havde begge været Elever paa Kolds Højskole, den ældste i 1867—68, den yngste i Vinteren 1869—70, men Kold blev syg, Skolen maatte slutes og Söegaard rejste derfra. Han vilde dog ikke snydes for de to sidste Maaneder af sit Højskoleophold, og saa var det, han tog til Askov. Hans ældre Broder fik Lyst til at faa sit Højskoleophold opfrisket, og saa rejste han med.

Det var et Par støtte og flinke Bøndersønner, ikke særlig fremtrædende, men solide og trofaste. De havde aabne Ører, og de brugte deres Tid godt og var i det hele taget Elever, som man var glad ved at have paa Skolen.

Deres Forældre ejede en Gaard i Træden. Faderen var en Fremskridtsmand for sin Tid. Han fulgte den danske Bevægelse i Sønderjylland med stor Interesse og tog levende Del i det Liv, der knyttede sig der til. Han var med ved Skamlingsbankemøderne i 1844 og 45 og var Ven med Laurids Skau. Det var ham, der i December 1849 opfordrede Laurids Skau til at stille sig som Folketingsmand i Skanderborg Amts

tredje Valgkreds, og som arbejdede for hans Valg, saa det førtes igennem.

Forældrene døde, mens Sønnerne var unge, men deres Indflydelse paa Børnene havde meget at sige alligevel. Dette, at Faderen havde staaet blandt de fremmeligste og bedste, stod stadig for Sønnerne som en Opfordring til dem om ogsaa at være med der, hvor der var Fremskridt og Liv.

Den ældste hed *Karl Peder Söegaard*. Han blev Gaardejer som Faderen. Han boer paa Sønderskovgaard i Yding. Han kan skildres med Ordene, der staar paa Frihedsstøtten: Kæk og oplyst, flittig og god, hæderlig Borger, lykkelig. Hans Børn har været paa Højskole og Landbrugsskole, og selv har han holdt Forbindelsen ved lige med disse Skoler.

Den yngste hed *Thyge J. Söegaard*. Han er gaaet til den store Brigade, og derfor fortæller jeg lidt mere om ham.

Han var født den 22. Oktober 1851. Skønt han ikke var fuldt 18 Aar, gik han paa Session i 1869 og blev indskrevet som Soldat. Han vilde være Officer. Nederlaget i 1864 laa som en tung Byrde paa Folk; der maatte gøres noget alvorligt. Det var den Følelse, der hjalp saa meget frem i Tiden efter 1864. Thyge vilde som sagt være Officer, for saa kunde han direkte komme til at deltage i den Kamp, som saa mange unge ventede, og som de saa sikkert haabede skulde give vort Land og Folk Opfejning. Retfærdigheden maatte dog sejre.

Han vilde saa først paa en Højskole, og derfor tog

han til Dalum. Men Kr. Kold blev dødssyg, Skolen sluttede i Januar, og 1. Februar rejste de to Brødre saa til Askov. Det var kun i to Maaneder, de var her, men de fik Askov kær, og de har været trofaste Venner af Skolen senere.

I Foraaret 1870 kom Thyge Söegaard ind som Rekrut. Hen paa Sommeren udbrød Krigen mellem Tyskland og Frankrig, Haabet blussede op, man var saa sikker paa, at Frankrig vilde sejre, og at vi nu skulde faa Bod for 64.

Men det gik jo helt anderledes. Det var ikke ved et hurtigt Kup, at vi skulde faa Oprejsning, der skulde et aarelangt og trofast Arbejde til. Det følte Thyge Söegaard ogsaa. Han blev i Tjenesten som Officer og søgte nu at uddanne sig paa bedste Maade, og det baade som Officer og som Menneske.

Som den, der var udgaaet fra et folkelig vakt Hjem og paavirket af Højskolen, laa det nær for ham at slutte sig til den grundtvigske Kreds i København. Han kom i Grundtvigs Hus, og man syntes der godt om den unge, raske Soldat. Bispinde Grundtvig var en født Krag-Juel-Vind-Frijs og første Gang gift med Godsejeren og Ministeren H. C. Reedtz, men trods sin fornemme Afstamning var hun folkelig og jævn i sin Færd og holdt aabent Hus for Grundtvigs Venner. Bispinden havde en Datter af første Ægteskab, der syntes endnu bedre om den unge Söegaard, og de blev snart forlovede. Men den Glæde varede kun kort. Hun var svagelig og døde i 1875. Men Bispinden tabte ikke Interessen for Söegaard for det. Hun gav ham Penge til en Studierejse, og i 1880—81 foretog han saa en længere Rejse i Nordamerika.

Et halvt Aarstid opholdt han sig paa det militære Akademi i West Point, hvor han studerede Uafhæn-

gigheds Krigen, og hvad dermed stod i Forbindelse. Rundt omkring Byen ligger mange af de Steder, der er kendte fra nævnte Krig, og Akademiet var vel forsynet med Bøger og Kort til Oplysning om dette Emne, saa her var god Lejlighed til et saadant Studium.

Naar de amerikanske Officerer havde afsluttet deres akademiske Uddannelse i West Point, kom de gerne en fire-seks Aar ud paa Grænsen i Vest. Det var som en Vagt- og Forposttjeneste over for Indianerne, en Tjeneste, som ofte kunde være baade anstrængende og farefuld, thi Indianerne var sikre Skytter. Men det var en praktisk Skole for Officererne. De lærte at bevæge sig i Marken og tage Bestemmelser under de forskellige Forhold. General W. T. Sherman, den navnkundige Sejrherr fra Frihedskrigen, der nu var Chef for de forenede Staters Hær, gav den unge danske Officer Lov til at følge de amerikanske Tropper ude i Grænselinierne, og her færdedes Söegaard nu det meste af Sommeren 1880.

Det var dog ikke alene Feltliv og Feltøvelser, han tog Del i. Der blev ogsaa holdt Fest. Han var en Tid optaget i Kansas-Guvernørens Stab, og ved en festlig Lejlighed kom han da sammen med forhenværende Præsident W. S. Grant, der ogsaa er navnkundig som General fra Frihedskrigen. Han red sammen med ham et længere Stykke. At det gjorde Indtryk paa Söegaard er rimeligt; men hvad der gjorde endnu mere Indtryk, det var, at den Mand, der som General havde vundet de store Sejre og som Præsident i otte Aar havde staaet i Spidsen for den mægtige Stat, han var en stille og beskeden Mand, der færdedes jævnt mellem de andre og behandlede den unge danske Officer som en Kammerat.

Om en dansk Officers Stilling og Arbejde i Hæren

i Fredstid er der ikke meget at sige. Arbejdet gaar sin rolige Gang; han avancerer fra det ene til det andet. Skal vi følge Söegaard her, kan vi notere, at han blev Kaptajn i 1890, at han naaede Aldersgrænsen i Oktober 1903 og blev derefter udnævnt til Oberstløjtnant i Forstærkningen. Men en dansk Officer har i Reglen megen Fritid. Er han gift og har Familie, tager det noget af hans Tid. Söegaards Forlovede døde, som vi har hørt, og siden levede han som Ungkarl. Men han har forstaaet at fylde sin Tid med Arbejde.

Naar Sommeren kom, og han ikke havde Rekrutter at uddanne, tog han Stav i Haand og gik ud i Landet for at studere vort Land og vort Folk; særlig var det Kæmpehøje og Minderne fra Oldtiden, der fængslede ham. Og her har han gjort et stort Arbejde, idet han har fredlyst hen imod 1000 Kæmpehøje og Voldsteder, og det nogle af de smukkeste og de mest betydningsfulde, og det, hvad enten man tager det historisk, geografisk eller æstetisk. Det var et Arbejde, som optog ham stærkt, og som han havde megen Glæde af. I 1904 skrev han til mig:

»Jeg har haft et smukt Udbytte af mit Fredningsarbejde i Sommer: 759 velbevarede Oldtidsmindesmærker er nu fredlyste fra min Haand, og alle er skænket til Statens fremtidige Omsorg — et Arbejde, der forhaabentlig skal staa ved Magt, saalænge Danmark staaer.«

Senere var han lige ved at klage over, at nu var der næsten ikke flere at frede; dog tilføjer han: Det er mit Haab, ja min sikre Forventning, at jeg nok skal naa de Tusinde, men saa vil Bunden ogsaa være skrabet.

Og ikke nok med det, at de var bleven fredet;

men han havde forstaaet at vække Folks Sans, saa de alle er bleven givet uden Betaling, noget, der ikke alene har Betydning for Nationalmuseet, i hvis Tjeneste han har arbejdet, men som ogsaa har meget at sige, naar vi tænker paa det Arbejde, han har gjort for at vække Folks Forstaaelse af denne Sag. Han blev ogsaa paaskønnet for det: Nationalmuseet fik Kultusministeriet til at indstille ham til Dannebrogskorset. Ridder var han naturligvis i Forvejen; det bliver enhver pligtopfyldende Officer, naar han har tjent sin Tid. Sølvkorset er mere sjældent for en Kaptein, endnu mere sjældent, naar det er Kultusministeriet, der indstiller ham. Denne Udmærkelse var han selv glad ved. Han kunde omtale den omtrent saadan: Mit Ridderkors fortæller blot, at jeg er ingen Klodrian, men mit Sølvkors fortæller, at jeg har udrettet noget.

Om Vinteren kunde han ikke arbejde i Marken. Saa var det Landsarkivet i Viborg, der optog ham. Her har han været en flittig Arbejder. Det var særlig Kulturhistorien, der optog ham, og af den igen den Kultur, der knytter sig til Folkets Liv paa Landet. Han gennemgik den ene Tingbog efter den anden, og her fandt han saa meget, der kastede Lys over Bondens Kaar i det 17. Aarhundrede og opklarede Forhold, han ikke havde anet. Men hvordan skulde han gøre noget ud af det, saa andre ogsaa kunde faa Gavn af det. Her kneb det for ham. Undersøge og finde, det gik saa udmærket, og det tiltalte ham saa stærkt; men samle det, faa Oversigt over det og faa det givet Form, det laa ham fjærnere. Han havde skrevet lidt til »Samlinger til jydsk Historie og Topografi« i 1899, men han syntes, der maatte kunne gøres noget mere ud af det. Saa skrev han til For-

stander L. Schrøder om sit Arbejde, om der ikke paa en eller anden Maade kunde komme et Samarbejde i Stand mellem ham og Askov Højskole, saa der kunde komme noget mere ud af alt det Arbejde, han gjorde i Viborg. Schrøder kom til mig og talte om, hvad der var at gøre ved det. Ingen af os kunde dog hitte paa et praktisk Forslag, som vi kunde gøre ham.

Imidlertid hører han, at jeg arbejder med danske Vider og Vedtægter, og saa skriver han til mig og foreslaar et Samarbejde. Vi kommer derved i Brevveksling, og han skriver til mig om sin Plan:

»I den senere Tid er Tanken hos mig opstaaet om at skrive en Slags Højskolebog om Bøndernes Kaar i det 17. Aarhundrede, som det vilde være mig en Glæde at tilegne den udvidede Skole i Askov i Taknemlighed og Troskab mod den Tid, da jeg selv var Lærling ved Skolen. Jeg kunde til Sommer ønske at gøre D'Hr. bekendt med mit Materiale og høre Deres Raad og Mening. Forøvrigt vil det vare et Par Aar, inden Planen kan realiseres, dels er jeg ikke ganske færdig med Jylland endnu paa dette Felt, dels agter jeg mig til Amerika til næste Vinter. Det er nu en Snes Aar siden, jeg sidst var der, og jeg trænger til lidt frisk Luft i Lungerne.«

Bogen blev der ikke noget af foreløbig, og Samarbejdet var jeg ikke saa dristig ved. Men da jeg saa senere fik talt med ham, og jeg mærkede, hvilken sund Sans han var i Besiddelse af, hvor stor Interesse han havde for den Sag, og hvilket trofast Arbejde han havde gjort, gik jeg gladelig ind paa det og fik aldrig Grund til at fortryde det.

Jeg begyndte saa i 1904 med at udgive »Danske Vider og Vedtægter« for Øerne. Og Søegaard fik travlt med at samle sammen og lægge til Rette for Jylland.

Der kom nu en Tid af lykkelige Arbejdsaar for Söegaard. I 1903 blev han, som vi har hørt, Oberstløjtnant i Forstærkningen. Det gav ham en Del Kontorarbejde, og Sessionerne optog en Del af hans Tid, men han havde ogsaa megen Fritid. Om Sommeren var han saa ude at frede Kæmpehøje. Om Vinteren arbejdede han med sine Vider. Endelig kom han igennem dette Arbejde. Hvad skulde han saa tage fat paa?

I 1909 skrev han en Afhandling i »Hedebogen« om »Oldtidens Mindesmærker paa den jydsk Hede«, som han havde megen Fornøjelse af. »Viderne og Vedtægterne« havde han faaet Brug for; men han havde meget mere Materiale. Nu kom Tankerne op igen om at gøre noget ud af det. »Sig mig, hvordan skal jeg faa noget ud af dette. De har da Forstand paa det«, sagde han til mig. »Ja, Gud bedre det«, maatte jeg svare, »jeg har knap nok til mig selv«. Jeg raadede ham til at tage Egn for Egn. Tage et afgrænset Stykke, gaa det omhyggelig igennem og saa give en Skildring af Forholdene der. En saadan vilde rigtig passe i de stedlige historiske Samfunds Aarsskrifter.

Han skrev et Stykke »Bidrag til Vejle Byes Historie i det 17. Aarhundrede«, der kom i »Vejle Amts Aarbøger« for 1910. Saa var det vist en Bemærkning af Arkivar G. Saxild, der fik ham ind paa, at i Stedet for at begræse sit Emne i Rum, saa skulde han begrænse det i Tid. Det skulde være Svenskekrigens Tid.

Og nu tog han fat med Iver igen. Gik sine Uddrag og Optegnelser igennem, sammenholdt dem med Tingbøgerne og gik saaledes Jylland igennem fra Ende til anden og skrev en fyldig Afhandling derom, som han indsendte til »Historisk Tidsskrift«. Den blev antaget, men han oplevede ikke den Glæde at se den trykt. Døden kom og overraskede ham for inden.

I Slutningen af Oktober 1910 var vi bleven færdig med andet Bind af »Danske Vider og Vedtægter«. Det omhandlede Jylland, og det var særlig det Bind, han havde med at gøre. Bogen var færdig. Jeg havde sendt ham en Del Eksemplarer, men jeg hørte intet fra ham. Jeg undrede mig lidt, men tænkte dog ikke videre ved det; han maatte vel være optaget af andet. Ved Nytaarstide fik jeg Brev fra ham, at han laa paa Garnisonsygehuset i København og havde ligget der i seks Uger. Han var lige ved at gaa over paa den anden Side; men nu var han bedre, ventede sig snart rask og skrev saa om, hvordan han vilde ordne sig.

En fjortendags Tid efter faar jeg et langt Brev igen, der viser, hvor glad han er, og hvor forhaabningsfuld han er med Hensyn til Fremtiden. Han udtaler sin Glæde over, at vi nu har faaet Viderne udgivet, takker mig for mit Arbejde, fordi jeg havde planlagt og ledet det. Naar det var bleven et saa smukt Arbejde, som det var, saa maatte han takke mig for det. Vor Brevveksling havde mest været om vort Arbejde, det havde været Spørgsmaal og Svar, faktiske Oplysninger og lignende. Nu fik jeg her et Brev, hvor hans gode Hjerte strømmede over af Taknemlighed og kærlige Følelser. Jeg blev overrasket ved at modtage det, men forfærdelig glad ved det. Jeg havde sommetider Følelsen af, at jeg kørte med lidt for stramme Tøjler. Derfor var det saa velgørende for mig at faa dette Brev, som viste mig, at han forstod at vurdere mit Arbejde ligesaa vel som sit eget.

Nogle Dage efter læste jeg i Avisen, at han var død den 26. Januar 1911. Det var af en Hjerneblødning. Det greb mig stærkt, og nu fik hans sidste Brev mere Værdi for mig. Skønt det ikke fra hans Side var tænkt som en Afslutning paa vor Brevveksling og

vort Samarbejde, saa kunde det ikke have været gjort bedre og smukkere, selv om det havde været planlagt.

Th. Söegaard var Officer, Soldat. Han var den praktiske Mand med den sunde Sans. Han var Jyde, sejt og udholdende, trofast i sit Arbejde og trofast i sit Venskab. Han havde noget af det jydsk Lune. Udholdenhed og Lune, det var de to Egenskaber, der gjorde, at han kunde faa Folk til at frede alle de mange Kæmpehøje. Han havde et mildt Sind, var hjælpsom over for dem, der var kommen paa Livets Skyggeside. Han var en flittig Kirkegænger, og det ikke fordi det nu hørte sig til. Men han blev ofte grebet af Prædikenen og de hellige Handlinger, saadan at Taarerne randt ned ad Kinderne paa ham. Han var en stor, svær og kraftig Officerskikkelse, men her i Kirken mærkede man, han satte sig paa Barneskamlen ved sin himmelske Faders Fødder.

Jeg var glad ved, at jeg kom til at arbejde sammen med ham, og taknemlig for det. Og jeg kom efterhaanden til at holde meget af ham.

Sidste Aar midt i Marts faar jeg Brev fra Konsul *Thyge Söegaard* i New Orleans. Han skriver: Min afdøde Broder Oberstløjtnant Th. J. Söegaard har tidt omtalt Dem til mig, jeg gaar derfor ud fra, at jeg heller ikke er Dem helt ukendt. Jeg tillader mig derfor at henvende mig til Dem om en Sag, der ligger mig meget paa Hjerte.

Og saa fortæller han:

»Min afdøde Broder og jeg stod hinanden nær. Vi var begge ugifte, og maaske netop af den Grund sluttede vi os sammen og delte saa meget med hinanden. Vi havde ofte talt sammen om, at naar vi

blev gamle, saa vilde vi bygge en Villa et eller andet Sted i Himmelbjergene og bo sammen der. Saa vilde vi slaa vore Ejendele sammen og saa tage en eller anden Bestemmelse om, at det ogsaa skulde blive samlet efter vor Død og paa en eller anden Maade blive til Gavn og Glæde for vort Folk. Da saa Budskabet kom om min Broders pludselige Død, blev jeg dybt rystet. Først fordi jeg havde mistet min kæreste Broder, og saa fordi, at han var gaaet bort uden at have taget Bestemmelse om, hvad han efterlod sig. Nu blev meget af, hvad han havde samlet med Omhu og vogtet med Kærlighed, spredt ud for alle Vinde. Og saa kom Spørgsmaalet: Hvordan vil det gaa, hvis du saadan gik bort, og jeg blev helt urolig og nervøs ved at tænke derpaa.

Det er ikke de store Samlinger jeg har; men hvad man har, det er man kommen til at holde af, og det vilde man gerne have kunde blive ved at være til Gavn og Glæde for Folk efter ens Død. Jeg har en Bogsamling saa stor, som en privat ofte kan have den. Og ved Lejlighed forøger jeg den. Det er historiske Værker og Skønlitteratur og større Værker, f. Ekspl. »Encyclopædia Britannica« i tolv tykke Bind. Jeg har seks Malerier, alle af kunstnerisk Værd, et bærer en bekendt Malers Signatur, nemlig Jules Dupré. Jeg har to store italienske Kobberstik fra 1823, to fine Portrætter — ogsaa Kobberstik — af Abraham Lincoln, hvoraf den ene udmærker sig ikke alene ved sin Finhed, men ogsaa ved sin Sjældenhed.

Jeg talte i sin Tid med Pastor F. Bruhn fra Levring, da han var herovre, om disse Ting og om, hvad jeg skulde gøre med dem. Han talte om, at i den danske Folkehøjskole tog man nu ogsaa Kunsten op i sin Undervisning, der kunde de komme til at

gøre god Gavn. Den Tanke glædede mig overordentlig, og den er nu siden min Broders Død kommen saa stærk frem hos mig. »Mange af de yngre af min Familie har været paa Askov Højskole, og jeg var der ogsaa selv en Gang paa et kort Besøg, medens Ludvig Schrøder levede. Naar vi var sammen, talte min Broder saa ofte om Biblioteket paa Askov, og nu da han er død, og jeg er her tilbage med disse Ting, som vi skulde have glædet os over tilsammen, er der intet Sted, hvor jeg hellere vil vide dem bragt i Husly end paa Askov. Der vilde de, og maaske i lang Tid, kunne være til Nytte og Glæde for Mennesker, der lever for det samme, som mine Brødre og jeg sang om, da vi var unge, og blev ved at tænke paa, da vi blev ældre.«

Og saa fortsætter han: »Allerhelst vil jeg paa mine Brødres og egne Vegne have Tilladelse til at fylde et af Bibliotekets mindre Lokaler med Bøger, Malerier, Kobberstik og mange andre der til passende Ting. Vi er tre Brødre. De to har været Elever paa Askov Højskole, den ene kendte De jo godt. Mig kender De mindre til, men jeg kommer jo ogsaa blot med en Gave, som jeg beder om, Skolen vil modtage.«

Jeg blev svært glad ved dette Brev. Jeg talte med Forstander Ingeborg Appel og de andre Lærere om det, og alle var glade ved Udsigten til denne Gave. Jacob Appel, der da var Kultusminister, ventedes hjem i Løbet af nogle Dage. Jeg vilde vente at skrive, til jeg fik talt med ham om det, for at jeg kunde modtage Gaven med fuld Tilslutning fra alle.

Efter nogle faa Dages Forløb faar jeg et nyt Brev, der er skrevet, før han fik mit Svar. Der skriver han som saa:

Skønt jeg venter at leve en Del Aar endnu, saa

ved man dog aldrig, naar ens Time slaar. Da jeg nu tilmed i den sidste Tid har haft gentagende Angreb af Nerverlidelse, har det tilskyndet mig til uden foregaaende Korrespondance at sende Dem hoslagt en bekræftet Afskrift af mit den 4. Marts oprettede Testamente, hvorefter Lærerne og Bestyrelsen paa Askov Højskole skal ved Opgøret af mine eventuelle Efterladenskaber have forlods 10000 Kr. for deraf at oprette et Legat, som skal bære min afdøde Broder, Oberstløjtnant M. T. J. Söegaards Navn, og hvoraf Renterne skal anvendes til at støtte Udgivelsen af lignende historiske og kulturelle Arbejder, som »Danske Vider og Vedtægter« og de Afhandlinger, min Broder har skrevet i forskellige historiske Tidsskrifter og Aarbøger. Testamentet er, som det skal være efter de her gældende Love. Vidnerne er gode paalidelige Mænd. Og saa gør han Rede for, hvem Vidnerne er, hvori hans Ejendele bestaar, hvem vi kan henvende os til for at faa at vide, om alle disse Opgivelser passer, om Skatterne betales af Ejendommene o. s. v. Og endelig ifald han skulde dø, hvem vi saa skal henvende os til. Og alt dette gør han med Omtanke og Klarhed, saa jeg syntes, da jeg havde læst det, at der var intet, jeg kunde ønske nærmere Oplysninger om.

Og saa slutter han: Jeg haaber, at de — det er Askov Højskole — vil paatage dem det Hverv, som hoslagte Testamente giver dem, og indkassere det anførte Beløb, naar Boet er bleven opgjort, og derefter anvende det efter Testamentets Bestemmelse. For at det kan være klart, lad mig tilføje, at Legatet, naar det er bleven oprettet, selvfølgelig skal bestyres af Askov Højskole, og eventuel Understøttelse bestemmes og uddeles derfra.

Jeg var ikke sén til at svare: At vi sagde Tak for

den Tillid, han viste os, og at vi med Glæde vilde modtage det Hverv, som han havde tiltænkt os.

Kort Tid efter sendte han til vort Bibliotek »Encyclopædia Britannica« I—X i Hellæderbind. Lidt efter kom Robert Louis Stevensons Værker i 9 Bind, ogsaa indbunden. Noget hen paa Sommeren kom der en stor prægtig Hvepserede. Og det gælder om det alt, at det var indpakket med Omhu, man kan næsten sige med Kærlighed, og kom derfor ogsaa frem i udmærket Stand. Og ikke alene sendte han os disse Ting, men samtidig med R. L. Stevensons Værker skrev han en hel lille Afhandling om hans Liv, Ejendommelighed og Betydning. Og da han sendte Hvepsereden, skrev han om Hvepserne der ovre og deres Liv.

Man forstaar, vi er bleven glad ved og taknemlig for alt dette. Og hvad der særlig har gjort stærkt Indtryk paa os, er, at der ovre i New Orleans, hvor det moderne Liv pulserer saa stærkt, der sidder en enlig Mand og sender alle de kærlige Tanker hjem til Danmark, til os her paa Askov Højskole og til vort Arbejde.

HØJSKOLENS LÆRLINGE

VED

POUL BJERGE

I. 1912—1913

A. Den almindelige Pighøjskole fra 4. Maj til 30. Juli 1912

København:

- 4559. Gerda M. V. Dahlerup, Kapt. *)
- 4560. Telefonist Estrid Jensen.
- 4561. Karen Sofie Nielsen, Gmd.

Københavns Amt:

- 4562. Christi Galschiøt, Charlottenlund, Ingeniør.
- 4563. Henriette Sthyr, Charlottenlund, Biskop.
- 4564. Maren Andersen, Englerup, Roskilde, Gmd.
- 4565. Helga Heggelund, Glostrup, Gmd.
- 4566. Else Henningsen, Vedbæk, Købmd.
- 4567. Else Jagd, Vintermølle, Hvalsø, Møller.
- 4568. Victoria Mathiesen, Valby, Taastrup, Hvkr.

Roskilde:

- 4569. Astrid Frederiksen, Roskilde, Slagter.
- 4570. Agnes Olsen, Roskilde, Bager.
- 4571. Laura Hansen, Brørdrup, Gadstrup, Gmd.
- 4572. Gudrun Teglbjærg, Kirke Saaby, Hvalsø, Lærer.
- 4573. Birtha Olsen, Svogerslev, Kornerup, Gmd.

Frederiksborg:

- 4574. Else Højsgaard, Birkerød, Lærer.
- 4575. Margrethe Teglbjærg, Vejenbrød, Nivaa St., Lærer.

*) Alle Numre slutter sig til Nr. fra foregaaende Aar. Efter Lærlingens Navn anføres hendes Hjemsteds Postadresse og Faderens Stilling, forsaavidt hun ikke selv har en selvstændig Stilling. Gmd. = Gaardmand, Hmd. = Husmand, Hvkr. = Haandværker o. s. v. Ved Sommerlærlingene anføres Amtet.

Holbæk :

4576. Anna Wedinge Borre, Nykøbing, Sagfører.
 4577. Ingeborg Jensen, Mogenstrup, Holbæk, Gmd.
 4578. Adda Lindboe Larsen, Overby, Nykøbing, Lærer.
 4579. Elisabeth Madsen, Roelshøjgd., Holbæk, Gmd.
 4580. Sigrid Madsen, Roelshøjgd., Holbæk, Gmd.
 4581. Anine Marie F. Bruun, Thystrup, Fuglede, Gmd.

Sorø :

4582. Anna Olsen, Egebjærggd., Rude, Gmd.
 4583. Anna E. Larsen, Esholte, Slagelse, Gmd.
 4584. Marie Sørensen, Frølunde, Korsør, Gmd.
 4585. Johanne Margrethe Jensen, Nordrup, Ringsted, Gmd.
 4586. Marie Hansen Bønnebæk, Slotsbjerggd., Haslev, Gmd.
 4587. Ellen Margrethe Andersen, Sønderup, Ørslev, Gmd.
 4588. Karen Jenny Jensen, Tvindelstrup, Gmd.
 4589. Syerske Benedikte Andersen, Vemmelev, Forlev.
 4590. Ingeborg Larsen, Vestergaard, Haslev, Gmd.
 4591. Kristine Hansen, Øren, Skelskør, Gmd.

Præstø :

4592. Agnes Koefoed, Faxe, Skibsbygmester.
 4593. Ingeborg Johanne Hansen, Hastrup, Køge, Murer.
 4594. Marie Nielsen, Herfølge, Maler.
 4595. Jensine Hansen, Nyord, Stege, Skipper.
 4596. Marie Hansen, Nyord, Stege, Skipper.
 4597. Karen Larsen, Renge, Storehedinge, Gmd.
 4598. Eva Stenhøj Rasmussen, Solvang, Herfølge, Lærer.
 4599. Maren Dorthea Nielsen, Store-Taarnby, Vallø, Gmd.

Odense :

4600. Maren Andersen, Bakkegaard, Langeskov, Gmd.
 4601. Johanne Hansen, Hedenlund, Fangel, Gmd.
 4602. Marie Jørgensen, Aalykkegd., Hjullby, Gmd.

Svendborg :

4603. Marie Stensbjerg, Allerup, Brobyværk, Hmd.
 4604. Anna Nielsen, Svindinge, Gmd.
 4605. Kristine Nielsen, Svindinge, Gmd.
 4606. Anna Knage, Tørringe, Brobyværk, Gmd.
 4607. Johanne Hansen, Vestergaard, Gmd.
 4608. Kirstine Greve, Ølsted, Staaby, Gmd.
 4609. Thora Petersen, Ølsted, Staaby, Gmd.

Maribo :

4610. Dorthea Olavia Christensen, Fejø, Østerby, Møller.

4611. Mathilde Hansen, Errindlev, Rødby, Gmd.

4612. Kristine Pedersen, Torpe, Rødby, Gmd.

Aalborg:

4613. Anna Reumert, Aalborg, Stationsforst.

4614. Christine Reumert, Aalborg, Stationsforst.

Thisted:

4615. Severine Damgaard, Agersø, Nykøbing, Gmd.

4616. Agnes Henriette Dam, Hurup, Brygger.

Viborg:

4617. Valborg Gildsig, Viborg, Fabrikant.

4618. Ida Jonne Riegels, Viborg, Propr.

4619. Dorthea Danielsen, Dammergd., Løgstør, Gmd.

4620. Dameskrædderinde Maria Svoldgaard, Skals.

4621. Katharina Stougaard, Skød, Hadsten, Lærer.

4622. Ida Dorthea Sørensen, S. Vinge, Ulstrup, Skovrid.

Aarhus:

4623. Anna Nielsen, Elsted, Lystrup, Gmd.

4624. Emilie Leth Christensen, Lyngaa, Hadsten, Bager.

4625. Ellen Thora J. Leth, Løsning, Læge.

4626. Marie Rasmussen, Peterslyst, Hasselager, Gmd.

4627. Violette Olsen, Røgen, Sporup, Købmd.

4628. Marie Pedersen, Tangdal, Hadsten, Gmd.

4629. Kamine Lauesen, Vivild, Hadsten, Gmd.

Skanderborg:

4630. Ellinor Thomsen, Skanderborg, Stationsforst.

4631. Astrid Petersen, Horsens, Købmd.

4632. Karen Elisabeth Hansen, Horsens, Snedker.

4633. Sofie Schnieber, Horsens, Hvkr.

4634. Kristine Therkelsen, Boring, Rask Mølle, Gmd.

4635. Gunild Nielsen, Flemming, Gmd.

4636. Kristiane Kr. Ørbæch, Flensted, Laasby, Boelsmd.

4637. Agnete Svendsen, Hedegaard, Nr. Snede, Gmd.

4638. Karoline Nedergaard, Nr. Snede, Gmd.

4639. Dagny Andersen, Yding, Skanderborg, Gmd.

4640. Petra Rasmussen, Østerlund, Hørning, Gmd.

Randers:

4641. Else Marie Basse, Kolind, Mejeribest.

4642. Marie Pedersen, Romalt, Randers, Lærer.

4643. Anine Nielsen, Strands, Knebel, Gmd.

Ribe:

4644. Anna Dam, Buskhøj, Vejen, Gmd.

4645. Anna Straarup, Skødebjerggd., Lunderskov, Gmd.
 4646. Ragnhild Karmark, Vejen, Bankdirektør.
 4647. Ellen Marie Buhl, Tarm, Rentier.

Ringkøbing:

4648. Nielly Grønbæk, Vinding, Holstebro, Lærer.

Vejle:

4649. Christine Lissau, Vejle, Bager.
 4650. Liily Rasmussen, Vejle, Købmd.
 4651. Andrea Jensine Jørgensen, Fredericia, Gmd.
 4652. Sophie Dodt, Kolding, Apotheker.
 4653. Maja Klüwer, Brejning, Børkop, Økonomiforv.
 4654. Anna Marie Laursen, Daugaard, Gmd.
 4655. Dorteia A. Ussing, Erritsø, Fredericia, Lærer.
 4656. Helga Rosenkjær, Gl. Sole, Hedensted, Lærer.
 4657. Jenny Eriksen, Klausholm, Jelling, Gmd.
 4658. Frederikke Nielsen, S. Omme, Hmd.
 4659. Sine Pedersen, Skærlund, Raarup, Gmd.
 4660. Ida Augusta Knudsen, Stenderup, Varmark, Kontrollass.

Færøerne:

4661. Else Johanne Petersen, Fuglefjord, Hvkr.

Sønderjylland:

4662. Martha Marie Hansen, Barsmark, Løit-Kirkeby, Rentier.
 4663. Anna Holt, Bredebro, Gmd.
 4664. Anna Christensen, Fjeldbymark, Skovby, Gmd.
 4665. Kristine Petersen, Ø. Gammelby, Visby, Gmd.
 4666. Marie Petersen, Juhlsminde, Haderslev, Gmd.
 4667. Marie Jørgensen, Ragebøl, Dybbøl, Kreaturhdlr.
 4668. Marie Christensen, Skovbymark, Skovby, Gmd.
 4669. Marie Eckardt, Søndergaard, Østerlinnet, Gmd.
 4670. Cecilie Marie Hansen, Vaarbjerg, Graasten, Gmd.
 4671. Botille Jensen, Sdr. Ønlev, Jordkær, Gmd.
 4672. Maria Tøndering, Sdr. Ønlev, Jordkær, Gmd.

Sverige:

4673. Ebba Lundgren, Höör, Kontorist.
 4674. Lærerinde Lilian Borgström, Kungälf.
 4675. Lærerinde Alva Sundén, Kungälf.
 4676. Lærerinde Alma Olin, Stockholm.

Ialt 118. Deraf har 110 været her alle tre Maaneder.
 6 — Nr. 4568, 4644, 4666, 4674, 4675 og 4676 — i to Maaneder
 og to — Nr. 4614 og 4673 — i én Maaned. Fordelt paa de en-

kelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I Maj 113, i Juni 116 og i Juli 115, eller i Jævnmaal 115.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 60 er Døtre af Gaardmænd, 4 af Husmænd, 13 af Haandværkere, 8 af Handlende, 13 af Embedsmænd, deraf 10 af Lærere og 20 af Mænd i andre Livsstillinger. Der var 3 Lærere, 1 Telefonist og 1 Syerske. 20 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 9 over 25 Aar, 88 mellem 18 og 25, 21 mellem 16 og 18 Aar og ingen under 16 Aar.

Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 5, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 33, fra de fire nordligste Amter 10, fra Fyn 10, fra Sjælland 41, deraf 3 fra København, 3 fra Lolland og Falster, 1 fra Færøerne, 11 fra Sønderjylland og 4 fra Sverige.

7 af Lærlingene har før været paa andre Højskoler, nemlig 3 paa Frederiksborg og 1 paa Færøernes, Ollerup, Vallekilde og Frk. Zahles, 2 har gaaet i Aftenskole og 2 paa Efter-skole, 10 paa Realskole, deraf 2 med Eksamen, 4 paa Seminariet, deraf 3 med Eksamen, 1 har gaaet paa Pigeskole, 5 paa Husholdningsskole, 2 har faaet privat Undervisning og 1 har gaaet paa teknisk Skole.

B. Den udvidede Højskole

fra 4. November 1912 til 27. April 1913.

I. Mandlige Lærlinge.

1. Tredje Vinters Lærlinge.

68. Jakob Pedersen, Sønderborg, 29 Aar, Gmd. (759)*)
 69. Jens Peter Jensen, Smerup, Karise, 28 Aar, Gmd. (760)
 70. Rasmus R. Dybkær, Thisted, 24 Aar, Drejer. (718)
 71. Hans Chr. Hansen, Ulkær, Vejle, 23 Aar, Gmd. (753)
 Ialt 4, der var her i alle seks Maaneder.

2. Anden Vinters Lærlinge.

781. Smedesvend Anton Nielsen, Svendborg, 35 Aar. (2496)
 782. Hans J. Andersen, Brangstrup, Ringe, 31 Aar, Gmd. (2501)
 783. Chauffør Peder Gransgaard, Gransgaard, Lemvig, 30 Aar. (2282)

*) Tallet i () er det Nr., de har i de foregaaende Aarsskrifter.

784. Mejerist Marinus Larsen, Grønbjerg, 29 Aar. (2505)
 785. Kontrolassistent Erik H. Hoff, Efteløb, Norge, 29 Aar. (2507)
 786. Palle P. Haahr, Frougaard, Tistrup, 29 Aar, Gmd. (2301)
 787. Elektriker Andreas P. Andersen, Stensbaltregd., Pedersker, 26 Aar. (2515)
 788. Harald Kjeldtoft, Sdr. Arup, Vesløs, 26 Aar, Gmd. (2516)
 789. Rasmus A. Jensen, Lille Rise, Ærøskøbing, 26 Aar, Gmd. (2518)
 790. Kontrolassistent Jørgen Jørgensen, Vantinge, Espe, 26 Aar. (2519)
 791. Ejvind Kjær, Skovmølle, Højslev, 25 Aar, Gmd. (2349)
 792. Mathias Knudsen, Østerkær, Thim, Gmd. (2526)
 793. Gaardbestyrer Hans Jensen, Lønholt, Fredensborg, 25 Aar. (2528)
 794. Kristen Sv. Nørgaard, Vodstrup, Nykøbing, J., 24 Aar, Gmd. (2532)
 795. Anders Jep. Andersen, Hørby, Holbæk, 24 Aar, Kreaturhdl. (2533)
 796. Jens Peter Jensen, Voel, Sminge, 23 Aar, Hmd. (2541)
 797. Kontrolassistent Geert Olsen, Jerslev, 23 Aar. (2542)
 798. Jørgen N. Langhoff, Sig, Grønbjerg, 23 Aar, Hmd. (2546)
 799. Kristian Andersen, Almsted, Als, 23 Aar, Brevbærer. (2549)
 800. Edelhardt Svendsen, Villa Skallelose, Bjerringbro, 23 Aar, Rentier. (2551)
 801. Johan Gundorph, Kellerup, 23 Aar, Hmd. (2552)
 802. Savskærer Frederik Aaby Madsen, Ejby, 22 Aar. (2553).
 803. Malersvend Berthold Jensen, Aarhus, 21 Aar. (2559)
 804. Viggo Brandt, Ingerslevgd., Hasselager, 21 Aar, Gmd. (2560)
 805. Christian Clausen, Tommerup, Knarreborg, 20 Aar, Hmd. (2568)
 806. Niels Lauritz Nielsen, Bakkebølle, Nyraad, 20 Aar, Gmd (2571)
 807. Rasmus Ankjær, Bankehuse, Regstrup, 20 Aar, Hmd. (2573)
 ialt 27. 23 har været her i alle seks Maaneder, én — Nr. 791 — var her i fem og tre — Nr. 782, 802 og 806 — var her i fire Maaneder.

3. Første Vinters Lærlinge.

2581. Rentier Niels P. Jensen, Skæring, Hjortshøj, 40 Aar. (2)
 2582. Kristian Hovmøller, Hyllebjerg, Hornum, 31 Aar, Gmd. (4)
 2583. Niels Einar Pedersen, Aastedgd., N. Nebel, 30 Aar, Gmd. (4)

2584. Gudmundur Jonsson, Island, 30 Aar, Gmd.
 2585. Jens Jørgen Jensen, Tystrup, Fuglede, 29 Aar, Gmd.
 2586. Jens J. Jensen, Bjerregd., Aale, 29 Aar, Gmd. (2)
 2587. P. M. Ehrenreich, Allingaabro, 29 Aar, Rentier. (2)
 2588. Kristen P. Hedegaard, Hedegaard, Holstebro, 29 Aar, Gmd.
 2589. Rasmus Foged, Bjerreby, Svendborg, 28 Aar, Gmd.
 2590. Albert Kjærgaard, Mellerup, Randers, 28 Aar, Lærer.
 2591. Lærer Peter Aune, Indreøen, Norge, 28 Aar.
 2592. Forpagter P. Krause Kjær, Skæring, Hjortshøj, 28 Aar.
 2593. Hans Kr. Kristiansen, Nr. Højrup, Skamby, 28 Aar, Gmd.
 2594. Kristen Jakobsen, Skovby, Aarhus, 28 Aar, Hmd.
 2595. Maskinist Svend Moségaard Madsen, København, 27 Aar.
 2596. Martin Rasmussen, Søraa, Asaa, 27 Aar, Gmd.
 2597. Jens P. Madsen, Høgholt, Vejle, 27 Aar, Boelsmd.
 2598. Smed Niels P. Nielsen, Storehedinge, 27 Aar.
 2599. Niels Stounberg, Serritslev, Tvingstrup, 27 Aar, Gmd.
 2600. Kontorist Aage Madsen, København, 27 Aar.
 2601. Konstruktor Jens Kjær, Skæring, Hjortshøj, 27 Aar. (3)
 2602. Anders Rasmussen, Drastrupgd., Volk Mølle, 26 Aar, Gmd.
 2603. Søren D. Bro, Damgaard, Ulfborg, 26 Aar, Gmd. (5)
 2604. Forpagter Anders Grosen, Skæring, Hjortshøj, 26 Aar.
 2605. Maskinist Guido Pedersen, Spangshjerg, Esbjerg, 26 Aar.
 2606. Lars A. Jensen, Nybjerg, Nykøbing, S., 26 Aar, Gmd. (5)
 2607. Sergent Peter Petersen, Nyborg, 26 Aar. (5)
 2608. Niels Hansen, Elmegaard, Hesselager, 26 Aar. Gmd.
 2609. Typograf Jakob Kristiánsson, Akureyri, Island, 26 Aar. (5)
 2610. Mejerist Villiam Hansen, Vamdrup, 26 Aar. (5)
 2611. Gaardbruger Kristoffer Skolem, Komnæs, Norge, 26 Aar. (5)
 2612. Cand. polyt. August Wille, Holstebro, 25 Aar. (3)
 2613. Anthon Larsen, Nr. Vilstrup, Jerlev, 25 Aar, Hmd.
 2614. Arbejdsmd. Christian M. Christensen, Skælhaven, Ærøskøbing, 25 Aar, Hmd.
 2615. Gaardbest. Jens P. Broberg, Sjørslev, Viborg, 25 Aar.
 2616. Manufakturhdl. Søren A. Busk, Holstebro, 25 Aar. (4)
 2617. Kristian Kr. Killemse, Dyreby, Henne, 25 Aar, Hmd.
 2618. Sofus Jensen, Hornum, Braaskov, 25 Aar, Gmd.
 2619. Ejnar Nielsen, Naalehjerggd., Alminde, 24 Aar, Gmd.
 2620. Bjørn H. Jónsson, Torfastadir, Island, 24 Aar, Gmd.
 2621. Sigfrid Munch, Lindetsager, Godthaab, 24 Aar, Hmd.
 2622. Forvalter Svend Appel, Hjallesø, Odense, 24 Aar. (5)
 2623. Sofus Olsen, Køge, 24 Aar, Arbejdsmand.

2624. Malersvend Peter K. Andersen, Hornbæk, 24 Aar.
2625. Harald Bomholt Andersen, Lystrup, 24 Aar, Gmd. (5)
2626. Journalist Niels Chr. Nielsen, Rønne, 24 Aar.
2627. Forf. Ragne Vaage, Norge, 23 Aar.
2628. Snedker Peder Bendtsen, Bølling, Skjern, 23 Aar.
2629. Gartner Marius Mortensen, Roesdal, Skive, 23 Aar.
2630. Georg W. Olsen, Gamborg, Kauslunde, 23 Aar, Gmd.
2631. Laurs P. Laursen, Fløjstrup, Beder, 23 Aar.
2632. Peder Holm Poulsen, Uslev, Bjergby, 23 Aar, Gmd. (5)
2633. Hans Pilegaard, Sallinge, Højrup, 23 Aar, Gmd.
2634. Holger Nielsen, Aabybro, 23 Aar, Postbud.
2635. Niels Kr. Hansen, Boltinge, Ringe, 23 Aar, Gmd. (5)
2636. Søren Kr. Jensen, Sdr. Høe, Bramminge, 23 Aar, Gmd.
2637. Mads Peder S. Ploug, Trunderup, 23 Aar, Hmd.
2638. Gaardbr. Jørg. Hedemarken, Eidsberg, Norge, 23 Aar. (5)
2639. Knud Jensen, Tornbygaard, Rønne, 22 Aar, Gmd.
2640. Snedker Niels Kr. Kristiansen, Svendborg, 22 Aar.
2641. Konstruktør Simon Hansen, Askov, Vejen, 22 Aar. (5)
2642. Lærer Thorvald Lund, Ø. Aaby, Skaarup, 22 Aar.
2643. C. Strandbygaard, Svensholm, Ulfborg, 22 Aar, Propr. (4)
2644. Mejerist Morten Hansen, Pilegaard, Fangel, 22 Aar. (5)
2645. Frede Nielsen, Fannerupgd., Kolind, 21 Aar, Bestyrer.
2646. Chauffør Bue Bennike, Vallekilde, 21 Aar. (5)
2647. Snedker Hans Sørensen, Fyllested, Brenderup, 21 Aar. .
2648. Peder Kr. Bisgaard, Tovstrup, Holstebro, 21 Aar, Gmd.
2649. Theodor Nielsen, Petersminde, Tranebjerg, 21 Aar, Rentier. (5)
2650. Bødker Alfred Kr. Møller, Hornsyld, 21 Aar.
2651. Simon P. Jensen, Herskind, Skovby, 21 Aar, Gmd.
2652. Rasmus Brøste, Floes, Uggelhuse, 21 Aar, Gmd. (5)
2653. Niels Jensen, Fjernhøjgaard, Præstø, 21 Aar, Gmd.
2654. Montør August Nielsen, Balling, Skive, 20 Aar.
2655. Gliese Andersen, Bakkegaard, Glumsø, 20 Aar, Gmd.
2656. Jens Pedersen, Borupgd., Hovedgaard, 20 Aar, Propr.
2657. Johannes L. Djernæs, Kæret, Tøstrup, 20 Aar, Hmd.
2658. Marius P. Juul, Stibanken, Ryde, 20 Aar, Hmd.
2659. Steffen Rasmussen, Elling, Gedved, 20 Aar, Gmd. (3)
2660. Steiner Edv. Pedersen, Birkely, Kolind, 20 Aar, Gmd.
2661. Terracottadrejer Carl E. Johnsen, Rønne, 20 Aar.
2662. Chr. Vangsgaard, Koldby, Hørdum, 20 Aar, Hmd.
2663. Niels Mortensen, Elmgaard, Frederikssund, 20 Aar, Gmd.

2664. Lars Peter Pedersen, Strærup, Flemløse, 20 Aar, Gmd. (5)
 2665. Ejnar Hansen, Hodde, Varde, 20 Aar, Hmd. (4)
 2666. Svend Anker Hanssen-Nørremølle, V.-Soltrup, 20 Aar, Gmd.
 2667. Jens Jensen Rolighed, Vroue, Skive, 20 Aar, Hmd.
 2668. Frede Fuglsang, Bovlstrup, 20 Aar, Hmd.
 2669. Lorens P. Petersen, Stokkebro, Møgeltønder, 20 Aar, Gmd. (4)
 2670. Simon Nybo, Nybogd., Glamsbjerg, 19 Aar, Gmd. (4)
 2671. Knud Rasmussen, Brønsholm, Hørsholm, 19 Aar, Gmd.
 2672. Boghandler Johannes Schou, Askov, Vejen, 19 Aar.
 2673. Journalist Harald J. Rud, Viby, Aarhus, 19 Aar. (4)
 2674. Tømrer Marius N. Hovedskov, Nørre Snede, 19 Aar. (2)
 2675. Johannes Gade Pedersen, Karlslyst, Onsild, 18 Aar, Gmd.
 2676. Journalist Einar Ravn Jensen, Assens, 18 Aar. (2)
 2677. Erik Kaspersen. St. Rise, Ærøskøbing, 18 Aar, Gmd.
 2678. Journalist Alfred V. Jensen, Ringsted, 18 Aar.
 2679. Uffe Grosen, Egaa, Hjortshøj, 18 Aar, Gmd.
 2680. Frederik V. Larsen, Barløsegaard, Assens, 18 Aar, Gmd.
 2681. Ove Dam, Aakirkeby, 18 Aar, Bager.
 2682. Sigfrid Lauritzen, Kolding, 18 Aar, Kommissionær. (4)
 2683. Anton Kildetoft, Ølby, Køge, 18 Aar, Gmd.

Ialt 103. 69 har været her i alle seks Maaneder, 18 i fem, 8 i fire, 3 i tre og 5 i to Maaneder. Bag efter Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft paa tredje Vinter 4, paa anden 27 og paa første 103, eller i alt 134 Lærlinge.

Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November 125, i December 126, i Januar og Februar 130, i Marts 121 og i April 101, eller i Jævnmaal omtrent 122.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 71 er Sønner af Gaardmænd, 25 af Husmænd, 6 af Arbejdsmand, 9 af Haandværkere, 2 af Handlende, 4 af Embedsmænd, Lærere o. l. og 17 af Mænd i andre Livsstillinger. Blandt Lærlingene var der 82, der arbejdede i Landbruget enten hjemme eller hos fremmede, 3 var Arbejdere, 1 Gartner, 4 Mejerister, 17 Haandværkere, 4 Handlende, 2 Chauffører, 1 Sergent, 3 Lærere, 3 Journalister, 1 Forfatter og 6 i forskellige andre Stillinger. 18 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 7 over 30 Aar, 46 mellem 30 og 25 Aar, 81 mellem 25 og 18 Aar og ingen under 18 Aar. Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 20, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 34, fra de fire nordligste Amter 16, fra Fyn 25, fra Sjælland 20, deraf 2 fra København, fra Lolland-Falster 1, fra Bornholm 6, fra Sønderjylland 4, fra Island 3 og fra Norge 5.

31 har før været paa den udvidede Højskole, deraf 4 to Gange. 74 har før været paa andre Højskoler, deraf 11 to Gange. 9 har været paa Frederiksborg og Vallekilde, 7 paa Ry, 6 paa Roskilde, 5 paa Høng, 4 paa Vestbirk og Vinding, 3 paa Hesselballe, Krabbesholm og Salling, 2 paa Bornholm, Hindholm, Mellerup, Ryslinge, Testrup og Uldum og 1 paa Aagaard, Antvorskov, Brøderup, Dalbyneder, Emdrupborg, Galtrup, Haslev, Kerteminde, Kvissel, Køng, Ollerup, Rødkilde, Skamling, Staby, Sørslev, Try og Vejstrup og 2 paa Højskole i Norge. 29 har været paa Landbrugsskole, deraf 2 to Gange. 5 har været paa Dalum, Korinth og Lyngby, 4 paa Malling, 3 paa Tune og 1 paa Asmildkloster, Borris, Kærehave, Ladelund, Skaarup, Ødum og Ørum. 18 har været baade paa Højskole og Landbrugsskole. 18 har gaaet i Aftenskole, 12 paa Efterskole, 9 har gaaet i Realskole, deraf 4 med Eksamen, 5 har gaaet paa Seminariet, deraf 2 med Eksamen, 3 har gaaet i Latinskole, deraf to med Eksamen Artium og én cand. polyt. 10 har gaaet paa teknisk Skole, deraf én med Maskinisteksamen, 2 paa Underofficerskolen og 10 har haft forskellige andre Kursus.

II. Kvindelige Lærlinge.

1. Tredje Vinters Lærling.

4. Laura Bech, Kildagergd., Taastrup, 23 Aar, Gmd. (302)

2. Anden Vinters Lærlinge.

312. Lærerinde Laura Jacobsen, Linderum, Sindal, 33 Aar. (1605)
 313. Marie Møller, Vinding, Vejle, 32 Aar, Gmd. (1606)
 314. Sigrun Pálsdóttir, Hallormstad, Island, 30 Aar, Gmd. (1611)
 315. Ane Gyldenkærne, Ovsager, Lejre, 28 Aar, Gmd. (1518)
 316. Marie Olsen, Udby, Holbæk, 28 Aar, Gmd. (1519)

317. Via Dohn, Ø. Snede, Løsning, 26 Aar, Præst. (1625)
 318. Pauline Kristensen, Aldershvile, Roskilde, 25 Aar, Redaktør. (1634)
 319. Ellen Nathalic Ottesen, Tversted, Sindal, 25 Aar, Kroejer. (1635)
 320. Johanne Jensen, Bjerregaard, Aale, 25 Aar, Gmd. (1636)
 321. Signe Knudsen, Birkebjerg, Dalby, 25 Aar, Gmd. (1639)
 322. Johanne Nielsen, Borris, 23 Aar, Forstander. (1468)
 323. Maren Kromann, Bjørnemose, Svendborg, 23 Aar. (1652)
 324. Birtha Pedersen, Agersnap, Ølgod, 21 Aar, Hmd. (1671)
 325. Kirstine Ravn, Dons, Alminde, 21 Aar, Gmd. (1674)
 326. Johanne Bønløkke Andersen, Aalsøe, 21 Aar, Lærer. (1676)
 327. Charlotte Konstantin-Hansen, Kolding, 21 Aar, Direktør. (1677)
 328. Adia Frost, V. Halden, Kvissel, 20 Aar, Handl. (1681)
 329. Kirstine Kristensen, Ø. Terp, Neder Randlev, 20 Aar, Gmd. (1682)
 330. Agathe Plum, København, 20 Aar, Grosserer. (1683)
 331. Ellen Werner, København, 20 Aar, Direktør. (1684)
 332. Paula Birke, København, 20 Aar, Kaptajn. (1691)
 333. Thyra Solmer, Lysmose, Nordborg, 20 Aar, Gmd. (1692)
 Ialt 22. Deraf har de 21 været her i alle seks Maaneder, og Nr. 325 var her i fem.

3. Første Vinters Lærlinge.

1702. Lærerinde Karen Olsen, Lille Linde, Præstø. (3)
 1703. Lærerinde Liv Johnsaas, Hen, Norge, 41 Aar.
 1704. Forfatterinde Helene Strange, Egelev, N. Alslev, 38 Aar. (3)
 1705. Anna Christensen, Elmshøj, Ølholm, 37 Aar, Gmd.
 1706. Anna Nielsen, Aale, 37 Aar, Gmd. (4)
 1707. Lærerinde Anna Roland, Bergen, Norge, 34 Aar.
 1708. Anne Bothilde Dahl, Ø. Lindet, Sønderjyll., 33 Aar, Gmd.
 1709. Kirstine Hansen, Omø, Skelskør, 33 Aar, Gmd.
 1710. Lærerinde Anna Hansen, Druestrup, Thureby, 32 Aar.
 1711. Helga Melchior, København, 31 Aar, Grosserer.
 1712. Johanne Clausen, Charlottenlund, 31 Aar, Gmd. (5)
 1713. Christine Nielsen, Tingsted, Aarsballe, 30 Aar, Hmd.
 1714. Lærerinde Dorteia Tønder, Hannesberget, Norge, 30 Aar. (4)
 1715. Marie Pedersen, Lemming, Hasselager, 29 Aar, Gmd. (1)

1716. Bestyrerinde Agnete Hansen, Sandbjerg, Sønderjylland, 29 Aar. (2)
1717. Helene Marie Petersen, Odense, 28 Aar, Murermester.
1718. Marie Elisabeth Jensen, Slagelse, 28 Aar, Lærer.
1719. Martha Nielsen, Gyldenstrand, Frederikssund, 27 Aar, Gmd. (3)
1720. Ane Andersen, Ørum, 27 Aar, Gmd
1721. Lærerinde Juliane Petersen, Husum, Klaksvig, Færø, 27 Aar.
1722. Husbestyrer Maren Jensen, Brønderslev, 27 Aar.
1723. Lærerinde Martine Nielsen, Alsønderup, Hillerød, 27 Aar.
1724. Dagmar Olsen, Erdrup, Korsør, 27 Aar, Gmd.
1725. Lærerinde Ingeborg Frederiksen, Thurø, Svendborg, 26 Aar.
1726. Marie Bihl, Oksbøl, 26 Aar, Gmd.
1727. Karen Andrea Andersen, Lille Dame, Askeby, 26 Aar, Gmd.
1728. Betty Wass, Dragør, 26 Aar, Lods.
1729. Else Hansen, Svedstrup, Ølstykke, 26 Aar, Gmd. (4)
1730. Journalist Lydia Weng, København, 25 Aar.
1731. Bogbinder Hilma Tamminen, Finland, 25 Aar.
1732. Helga Jensen, Tømmerup, Kallundborg, 25 Aar, Rentier.
1733. Thyra Brink, Gentofte, 25 Aar, Arbejdsmand.
1734. Signe Marie Brigsted, Karenslund, Alken, 25 Aar, Gmd.
1735. Sigrud Johansen, Grønninglund, Brørup, 24 Aar, Gmd.
1736. Johanne Madsen, Langemark, Tranebjerg, 23 Aar, Gmd.
1737. Ingeborg Clausen, Kastrup, Kallundborg, 23 Aar, Gmd.
1738. Signe Sørensen, Emdrup, 23 Aar, Gartner. (3)
1739. Ellen R. Munk, Raageskovgd., Neksø, 23 Aar, Gmd.
1740. Signe Starbæk, Lyhne, Tarm, 23 Aar, Gmd.
1741. Inger Kirstine Brixen, Frydenslund, Stovby, 23 Aar, Gmd.
1742. Marie Lassen, S. Hostrup, Sønderjyll., 23 Aar, Gmd. (4)
1743. Anna Jacobsen, Aarhus, 22 Aar, Murermester.
1744. Anna Egidia Petersen, Holmgaard, Ringkøbing, 22 Aar, Gmd.
1745. Marie Kristensen, Langelund, Filskov, 22 Aar, Mejeribest.
1746. Ingeborg Larsen, Vardegaard, Taastrup, 22 Aar, Gmd.
1747. Julie Jensen, Vestervig, 22 Aar, Købmand.
1748. Karen Duelund, Lakkendrup, Sortebro, 22 Aar, Gmd.
1749. Dorthea Krog, Hvam, Holstebro, 22 Aar, Gmd.
1750. Gerda Mosbech, Storvorde, 22 Aar, Lærer.

1751. Sygeplejer Marie Terkelsen, Rishøjgaard, Skanderborg, 22 Aar. (5)
1752. Else Linde, Randers, 22 Aar, Øjenlæge.
1753. Asta Godskesen, Hillerød, 22 Aar, Overlærer. (4)
1754. Dagny Pedersen, Hornborg, Flemming, 22 Aar, Gmd. (2)
1755. Johanne Dam, V. Hjermeslev, V. Brønderslev, 22 Aar, Gmd.
1756. Student Ruth Gerner Lund, København, 21 Aar.
1757. Anna K. Skov Nissen, Skærlund, Brande, 21 Aar, Gmd.
1758. Kathrine Højgaard, Ullerslevgd., Avnede, 21 Aar, Gmd.
1759. Dagmar Rasmussen, Volby, Kauslunde, 21 Aar, Boelsmd.
1760. Elisabeth Øyaas Hansen, Sødinge, Ringe, 21 Aar, Gmd.
1761. Agnes Sofie Nielsen, Hildegd., Ringsted, 21 Aar, Gmd.
1762. Martha Rasmussen, Nykøbing, F., 21 Aar, Mejeriejer.
1763. Mary Vilholm Nielsen, Marslev, 21 Aar, Mejeribestyrer.
1764. Birtha Kirstine Madsen, Ejby, 21 Aar, Savværksejer.
1765. Emma Johanne Bierberg, København, 21 Aar, Boghdl.
1766. Brita Marie Benzon, Galten, Hadsten, 20 Aar, Præst.
1767. Katrine Beck, Dalagergd., Borris, 20 Aar, Gmd.
1768. Ida Andersen, Sdr. Rind, Rindsholm, 20 Aar, Lærer.
1769. Anna Marie J. Uhd, Tistrup, 20 Aar, Købmand.
1770. Else Brix, Engum, Davgaard, 20 Aar, Præst.
1771. Kontrolassistent Harriet Nielsen, Nyavl, Høng, 20 Aar.
1772. Erika Rasmussen, Thurø, Svendborg, 20 Aar, Søkaptajn.
1773. Anna Bundsgaard, Toftegaard, Vejen, 20 Aar, Rentier.
1774. Karen Philip-Hansen, København, 20 Aar, Gross.
1775. Karen Margrethe Lützen, Østerby, Daler, Sønderjyll., 20 Aar, Gmd. (3)
1776. Asta Brummer, Vinding, Vejle, 20 Aar, Bygmester.
1777. Eli Holm, København, 20 Aar, Folketingsmand.
1778. Karen Riegels Andersen, 20 Aar, Præst.
1779. Ester Madsen, Kallundborg, 20 Aar, Købmd.
1780. Emma Langevad, Ørsted, 20 Aar, Postmester.
1781. Vilhelmine Nielsen, Borris, 20 Aar, Landbrugsskoleforstander.
1782. Inger Christiansen, Højby, Sjæll., 20 Aar, Præst.
1783. Margrethe Jansen, Tødsø, Nykøbing, Jyll., 20 Aar, Præst.
1784. Ella Jensen, Skovgd., Vipperød, 19 Aar, Gmd.
1785. Bertha Brandt, Liselund, Saksøbing, 19 Aar, Gmd.
1786. Asta Helweg Madsen, Knebel, 19 Aar, Dyrslæge.
1787. Emma Frantzen, Sønderby, Ebberup, 19 Aar, Præst.
1788. Inger Juul Knudsen, Grenaa, Randers, 19 Aar, Lærer. (2)

1789. Anna Madsen, Føns, Nørre Aaby, 19 Aar, Lærer.
 1790. Ekspeditrice Kirstine Nielsen, 19 Aar. (5)
 1791. Laura Bojsen Jensen, Vignæs, Guldborg, 19 Aar, Præst.
 1792. Christine Rasmussen, Fuglegd., Knarreborg, 19 Aar, Gmd.
 1793. Bertha Henningsen, Terndrup, 19 Aar, Mejeriejer.
 1794. Anna Louise Krogh, Korsør, 18 Aar, Malermester.
 1795. Kathrine Nørgaard, Nykøbing, Jyll., 18 Aar, Hestehdl.
 1796. Karen M. Jensen, Esbjerg, 18 Aar, Købmd.
 1797. Ellen Fasting Hansen, Ribe, 18 Aar, Præst. (5)
 1798. Anna Farre Jørgensen, Farup, Ribe, 18 Aar, Præst. (5)
 1799. Thea Jensen, Sønderby, Ebberup, 18 Aar, Mejeriejer.
 1800. Karen Margrethe Jensen, Sæby, Høng, 18 Aar, Gmd.
 1801. Anna Jensen, Haxholm, Laurbjerg, 17 Aar, Forp. (5)
 1802. Christence Andersen, Aalestrup, 17 Aar, Gross.
 1803. Ellen Winther Hansen, Fredericia.

Ialt 102. 81 har været her i alle seks Maaneder, 6 i fem, 6 i fire, 5 i tre, 3 i to og 1 i én Maaned.

Skolen har altsaa haft paa tredie Vinter 1, paa anden 22 og paa første 102, ialt 125 kvindelige Lærlinge. Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November og December 114, i Januar 118, i Februar 122, i Marts 121 og i April 113, eller i Jævnmaal 117.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 57 er Døtre af Gaardmænd, 5 af Husmænd, 1 af en Arbejdsmand, 5 af Haandværkere, 14 af Handlende, 25 af Embedsmænd, Lærere o. l. og 18 af Mænd i andre Livsstillinger. 9 var Lærerinder, én Bogbinder, én Kontrolassistent, én Sygeplejer, én Ekspeditrice, én Forfatter, én Journalist og et Par Bestyrerinder.

Af Lærlingene var 43 over 25 Aar, 80 mellem 25 og 18, 2 mellem 18 og 17 Aar og ingen under 17 Aar. Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 13, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 27, fra de fire nordligste Amter 13, fra Fyn 14, fra Sjælland 39, deraf 9 fra København, fra Lolland-Falster 6, fra Bornholm 2. Fra Sønderjylland 5, fra Island 1, fra Norge 3 og fra Finland 1. 23 var fra Købstæder.

23 har før været paa den udvidede Højskole her, deraf én 2 Gange. 4 af Lærlingene har før været paa den almindelige Pige højskole i Askov, og 59 har før været paa andre Højskoler, deraf 4 to Gange. 6 har været paa Frederiks-

borg og Vallekilde, 5 paa Ubberup, 4 paa Ryslinge og Vestbirk, 3 paa Ollerup og Roskilde, 2 paa Grundtvigs, Høng, Lollands og Rødkilde og 1 paa Bornholms, Borris, Elbæk, Haslev, Hjørlande, Janderup, Jebjerg, Kerteminde, Klank, Krabbesholm, Korinth, Kærehave, Langelands, Særslev, Testrup, Vejstrup, Vinding og Vrigsted. Og 2 paa Højskole i Norge. 6 har gaaet i Efterskole, 1 i Aftenskole og 6 paa Husholdningskursus. 12 har været paa Realskole eller Latinskole, deraf 2 Studenter og 7 med Præliminæreksamen. 10 havde Lærerinde-Eksamen, og 2 har været paa Seminariet en Tid. 12 har gennemgaaet forskellige Skoler eller Kursus, og 4 havde faaet privat Undervisning.

II. 1913—1914.

A. Den almindelige Pige højskole fra 3. Maj til 30. Juli 1913.

København:

4677. Snedker Anny Berntsen.*)
4678. Bogholder Kirsten Madsen.
4679. Asta Rasmussen, Forretningsfører.
4680. Gerda Alice Terp, Ingeniør.

Københavns Amt:

4681. Emilie Backhaus, Charlottenlund, Sagfører.
4682. Anna Jørgensen, Ejby, Køge, Gmd.
4683. Ellen Nielsen, Hellerup, Kontorchef.
4684. Kontorist Olga Staal, Roskilde.

Frederiksborg:

4685. Kristine Jensen, Hagelse, Ølsted, Gmd.
4686. Agnes Andersen, Kyndby, Skibby, Lærer.

Holbæk:

4687. Mathilde Petersen, Kundby, Sandby, Hvkr.
4688. Fanny Petersen, Kundby, Sandby, Hvkr.
4689. Marie Olsen, Nostrup, Kalundborg, Gmd.
4690. Marie Bryder, Toftebjerg, Tranebjerg, Gmd.
4691. Dagmar Korsbæk-Rasmussen, Vallekilde, Gmd.

*) Sammenlign Anmærkningen foran Side 98.

Præsto:

4692. Karen Jensen, Julebæk, Herlufmagle, Hmd.
 4693. Karen Jensen, Kalkerup, Olstrup, Gmd.
 4694. Mathilde Nielsen, Slimminge, Kværkeby, Gmd.

Bornholm:

4695. Karen Jørgensen, Østerlars, Nybro, Arkitekt.

Odense:

4696. Alma Homelhoff, Odense, Maskinpasser.
 4697. Alma Tveskov, Odense, Lærer.
 4698. Elly Dahl, Middelfart, Læderhandl.
 4699. Anna Appel, Hjallesø, Odense, Landbrugslærer.
 4700. Marie Nielsen, Højme, Holmstrup, Gmd.
 4701. Kristiane Hansen, Langsted, Naarup, Gmd.
 4702. Johanne Larsen, Lumby, Odense, Boelsmd.
 4703. Astrid Lykkesholm, Skalbjergholm, Gmd.
 4704. Kathrine Jensen, Render, Tommerup, Gmd.
 4705. Anna Nielsen, Rønninge, Langeskov, Gmd.
 4706. Karen Banke, Strandby, Haarby, Gmd.
 4707. Hilda Lindvig, Vangbygd., Asperup, Gmd.

Assens:

4708. Karen Hansen, Kaalsbjerggd., Middelfart.

Svendborg:

4709. Anna Christensen, Svendborg, Fabriksbest.
 4710. Ekspeditrice Petra Pedersen, Avnslev, Hjulby.
 4711. Christine Hoffmann, Fjellebroen, Vesterskerninge, Kbmd.
 4712. Husbestyrer Anna Testrup, Stenstrup.
 4713. Ellen Bonde, Vesterskerninge, Gmd.

Maribo:

4714. Esther Jeppesen, Nakskov, Restavratør.
 4715. Kontorist Klara Darre, Nykøbing.
 4716. Kristine Clausen, Højmarke, Nakskov, Gmd.
 4717. Marie Strange, Thorkildstrup, Nr. Alslev, Gmd.

Aalborg:

4718. Alma Bastholm, Elsnab, Ulsted.
 4719. Anna Louise Svanholm, Sebberkloster, Sebbesund, Godsejer.
 4720. Laura Svendsen, Skovshoved, Skive, Hmd.
 4721. Marie Plesner, Vrensted, Løkken, Præst.

Hjørring:

4722. Kristine Høngaard, Høngaard, Gmd.
 4723. Frederikke Fruensgaard, Pandrup, Aabybro, Gmd.

4724. Karen Poff, Pandrup, Aabybro, Lærer.
 4725. Oline Sørensen, Kobbermølle, Dronninglund, Gmd.

Thisted:

4726. Ingeborg R. Dybkjær, Thisted, Hvkr.
 4727. Helga Kirkegaard, Nykøbing, Præst.
 4728. Signe Bech Jensen, Bakgaarden, Solbjerg, Gmd.
 4729. Lærerinde Oline Sodberg, Hørdum.
 4730. Marie Olesen, Odby, Uglev, Gmd.

Viborg:

4731. Vilhelmina Hermansen, Gl. Dalsgaard, Kjellerup, Gmd.
 4732. Nielsine Nielsen, Hingeballe, Kjellerup, Gmd.
 4733. Thora Gyrita Svane, Hjermind, Lærer.
 4734. Maren Klausen, Sinding, Sejling.
 4735. Johanne Petersen, Vestermark Skole, Viborg, Lærer.

Aarhus:

4736. Ingeborg Moesgaard, Malling, Lærer.
 4737. Julie E. Rasmussen, Bushøj, Skaade, Aarhus, Gmd.
 4738. Anna Rasmussen, Fensten, Hov, Gmd.
 4739. Andrea Andersen, Raaballegd., Aarhus, Gmd.
 4740. Marie Kristiansen, Vejlgaard, Malling, Gmd.
 4741. Kirsten Dorthea Jensen, Vejerslev, Thorsø, Lærer.

Randers:

4742. Jensine Knudsen, Dalstrup, Grenaa, Gmd.
 4743. Martha Kruse, Grønfeld, Vrinders, Gmd.
 4744. Dagmar Nielsen, Kirkedal, Randers, Gmd.

Ribe:

4745. Johanne Olesen, Varde, Gmd.
 4746. Alma Knudsen, Esbjerg, Arkitekt.
 4747. Jenny Lund, Esbjerg, Fabrikant.
 4748. Astrid H. Novrup, Alslev, Varde, Lærer.
 4749. Anna Beck, Askov, Vejen, Hmd.
 4750. Maren Larsen, Askov, Vejen, Gmd.
 4751. Helena Brorson, Nr. Farup, Ribe, Gmd.
 4752. Anna J. Hansen, Gammelby, Vejen, Gmd.
 4753. Anna Gundesen, Kelst, Billum, Gmd.
 4754. Kirstine Jensen, Vang, Bramminge, Gmd.

Ringkøbing:

4755. Kirstine Nielsen, FASTERKÆR, Skern, Gmd.
 4756. Karen Rasmussen, Gullestrup, Herning, Lærer.
 4757. Kirstine Kjelstrup, Kjelstrup, Skern, Rentier.
 4758. Lærerinde Molly Møller, Røjklit, Ringkøbing.

4759. Mejerske Louise Jensen, Skødbæk, Lemvig.
 4760. Maja Kirkegaard, Tylvadgaard, Skern, Gmd.
 4761. Maren Ahle Pedersen, Videbæk, Urmager.
 4762. Lærerinde Methea Kristensen, Østerby, Skern.

Vejle:

4763. Ekspeditrice Ninna Buhl, Alminde.
 4764. Kristiane Jørgensen, Alminde, Gmd.
 4765. Dagmar Svane Nielsen, Enggaard, Hedensted, Gmd.
 4766. Agnes Schou, Give, Rentier.
 4767. Hulda Kathrine Hansen, Porshus, Farre, Hmd.
 4768. Anna Jensen, Rørbæk, Jelling, Gmd.
 4769. Agnes Jørgensen, Solbjerggd., Hedensted, Gmd.
 4770. Erna Lindbæk, Strandhuse, Kolding, Lærer.
 4771. Johanne Dall, Taps, Kolding, Gmd.

Færøerne:

4772. Petra Lambaa, Thorshavn, Kaptajn.

Sønderjylland:

4773. Anna Bothilde Dahl, Øster-Lindet.
 4774. Cathrina Mørk, Kløjeng, Nørre Lygum.

Island:

4775. Jonina Benediktsdottir, Thorvaldstad, Reydafjord.

Ialt 99. Deraf de 95 i alle fem Maaneder. I Maj Maaned var der 95 Lærlinge, i Juni og Juli 99, eller i Jævnmaal 98.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 51 er Døtre af Gaardmænd, 7 af Husmænd, 7 af Haandværkere, 3 af Handlende, 14 af Lærere, Præster o. l. og 17 af Mænd i andre Livsstillinger. 86 af Lærlingene var hjemme eller i tjenende Stilling, 1 var Haandværker, 5 ved Handelen, 1 Mejerske, 5 Lærerinder og 1 i anden Livsstilling. 15 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 9 over 25 Aar, 80 mellem 18 og 25, 10 mellem 18 og 16 og ingen under 16 Aar.

Fra Ribe og Ringkjøbing Amter har der været 18, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers 28, fra de fire nordligste Amter 18, fra Fyn 18, fra Sjælland 18, deraf 4 fra København, 4 fra Lolland og Falster, 1 fra Bornholm, 1 fra Færøerne, 2 fra Sønderjylland og 1 fra Island.

1 af Lærlingene har sør været paa Askov Højskole, 14 har været paa andre Højskoler, 2 gaaet i Aftenskole, 1 paa Efter-skole, 4 paa Realskole, deraf 1 med Eksamen, 4 har gaaet paa Handelsskole, 3 paa Husholdningsskole og 2 paa forskel-lige andre Kursus.

B. Den udvidede Højskole
fra 3. November 1913 til 27. April 1914.

I. Mandlige Lærlinge.

1. Fjerde Vinters Lærling.

9. Jens P. Jensen, Smerup, Karise, 29 Aar, Gmd. (69)

2. Tredje Vinters Lærlinge.

72. Murer Kristen Hartvig Mortensen, Torup, Ulstrup, 27 Aar. (763)
73. Harald Kjeldtoft, Sdr. Arup, Vesløs, 27 Aar, Gmd. (788)
74. Mathias Knudsen, Øster Kjær, Thim, 26 Aar, Hmd. (792)
75. Kristen Sv. Nørgaard, Vodstrup, Nykøbing, Jyll., 25 Aar, Gmd. (794)
76. Christian Clausen, Tommerup, Knarreborg, 21 Aar, Hmd. (805)

De har alle 6 været her i seks Maaneder.

3. Anden Vinters Lærlinge.

808. Gudmundur Jonsson, Island, 31 Aar, Gmd. (2584)
809. Hans Kr. Kristiansen, Nr. Højrup, Skamby, 29 Aar, Gmd. (2593)
810. Christian Jensen, Pilevanggd., Slagelse, 29 Aar, Gmd. (2319)
811. Kristian Jacobsen, Skovby, Aarhus, 29 Aar, Hmd. (2594)
812. Jens Peder Madsen, Ballegd., Pjedsted, 28 Aar, Arbmd. (2597)
813. Smed Niels P. Nielsen, Storehedinge, 28 Aar. (2598)
814. Kontorist Aage Madsen, København, 28 Aar. (2600)
815. Anthon Larsen, Nr. Vilstrup, Jerlev, 26 Aar. (2613)
816. Christian M. Christensen, Skelhaven, Ærøeskøbing, 26 Aar. (2614)
817. Forsøgsassistent Kristian Hvass, Tødsø, Mors, 26 Aar. (2436)
818. Mejerist William Hansen, Vamdrup, 26 Aar. (2610)
819. Kristian Kr. Killemose, Dyreby, Henne, 26 Aar, Hmd. (2617)
820. Bjørn H. Jónsson, Torfastadir, Island, 25 Aar, Gmd. (2620)
821. Sigfrid Munch, Lindet, Godthaab, 25 Aar, Boelsmd. (2621)
822. Mejerist Sofus Olsen, Køge, 25 Aar. (2623)
823. Maler Peter K. Andersen, Hornbæk, 25 Aar. (2624)
824. Journalist Niels Chr. Nielsen, Rønne, 25 Aar. (2626)
825. Forf. Ragne Vaage, Vaage, Norge, 25 Aar. (2627)
826. Snedker Peder Bendtsen, Bølling, Skern, 24 Aar. (2628)
827. Georg W. Olsen, Gamborg, Kauslunde, 24 Aar, Gmd. (2630)

828. Laurs P. Laursen, Fløjstrup, Beder, 24 Aar, Boelsmd. (2631)
 829. Kristen Højgaard, Højgaard, Vinderup, 24 Aar, Gmd. (2458)
 830. Søren K. Jensen, Sdr. Høe, Bramminge, 24 Aar, Gmd. (2634)
 831. Sig. Gudjonsson, Reykjavik, Island, 23 Aar, Fisker. (2557)
 832. Frede Nielsen, Fannerupgd., Kolind, 22 Aar, Bestyrer. (2645)
 833. Bødker Alfred Kr. Møller, Hornsyld, 22 Aar. (2650)
 834. Gliese Andersen, Bakkegd., Glumsø, 21 Aar, Gmd. (2655)
 835. Johannes L. Djernes, Kæret, Bjerget, 21 Aar, Hmd. (2657)
 836. Terracottadrejer Carl E. Johnsen, Rønne, 21 Aar. (2661)
 837. Jens J. Rolighed, Vroue, Skive, 21 Aar, Boelsmd. (2667)
 838. Boghandler Johannes Schou, Askov, Vejen, 20 Aar. (2672)
 839. Johannes Gade Petersen, Karlslyst, Onsild, 19 Aar, Gmd. (2675)

840. Journalist Alfred V. Jensen, Ringsted, 19 Aar. (2678)

841. Uffe Grosen, Egaa, Hjortshøj, 19 Aar, Gmd. (2679)

Ialt 34. 29 har været her i alle seks Maaneder, 3 — Nr. 818, 825 og 834 — var her i fem og to — Nr. 820 og 838 — i fire Maaneder.

4. Første Vinters Lærlinge.

2684. Gaardejer Mikkel Kudsk, Ø. Jølby, Erslev, 39 Aar. (4)
 2685. Landpost Johan Nielsen, Karup, 33 Aar.
 2686. Søren Krogh, Særslev, Jullerup, 33 Aar, Gmd.
 2687. Gaardejer M. C. Kold, Brædstrup, Arden, 33 Aar. (1)
 2688. Boghdl. Holger Th Budde-Lund, København, 32 Aar.
 2689. Elektriker Søren Grosen, Egaa, Hjortshøj, 30 Aar.
 2590. Lærer Martin P. Madsen, Gerning, Bjerringbro, 30 Aar.
 2691. Karl Jensen, Særslev, Jullerup, 29 Aar, Gmd. (5)
 2692. Gartner Anders Underdal, Valdars, Ulnes, Norge. (5)
 2693. Niels S. Mortensen, Hunderup, Vindblæs, 28 Aar, Gmd.
 2694. Niels Kr. Dalsgaard, Jebjerg, 28 Aar, Gmd.
 2695. Marius Nielsen, Hvam, Holstebro, 28 Aar, Gmd. (5)
 2696. Michael Nielsen, Havbro, 28 Aar, Landmand.
 2697. Karl Vilhelm Christensen, Prøvegaarden, Hvalsø, 28 Aar, Gmd. (5)
 2698. Niels Bundsgaard, Engvang, Ejstrup, 27 Aar, Direktør.
 2699. Karl Liengaard, Ebdrup, Farsø, 27 Aar, Gmd. (1)
 2700. Ferdinand Jensen, Mullerup, Slagelse, 27 Aar, Gmd. (5)
 2701. Lars Møller, Sembnøllegd, Hvidbjerg, 27 Aar, Gmd.
 2702. Niels Poulsen Skalkhøj, Fjaltring, Ramme, 26 Aar, Gmd.
 2703. Johannes Kristensen, Lybæk, Hee, 26 Aar, Gmd. (5)

2704. Tømrer Axel Kruse, Haslev, 26 Aar. (5)
 2705. Gartner Hans Thomsen, Stovby, Jebjerg, 26 Aar. (5)
 2706. Hans Sofus Pedersen, Bennebo, Mørkøv, 26 Aar. (1)
 2707. Typograf Aksel B. Holst, Ceder Falls, Iowa, U. S. A., 26 Aar.
 2708. Fyrbøder Jens Peter Abrahamsen, Thorning, Kjellerup, 26 Aar. (5)
 2709. Gaardejer K. A. Bundsgaard, Toftegaard, Vejen, 26 Aar. (3)
 2710. L. Balling Olsen, Gammelsogn, Ringkøbing, 26 Aar, Lærer. (5)
 2711. Gartner Henry Olsen, Odense, 25 Aar. (3)
 2712. Gartner Laurids Kiilerich, Aulum, 25 Aar.
 2713. Købmand Chr. Alkærsg, Tistrup, 25 Aar. (2)
 2714. Jens Peter Kristensen, Herringløse, Viksø, 25 Aar, Hmd.
 2715. Fodermester Fridrik Asmundsson, Brekkabak, Island, 25 Aar.
 2716. Thorvald Mortensen, Langtved, Ullerslev, 25 Aar, Lærer.
 2717. Landbrugslærer Alfred Augland, Norge, 25 Aar. (5)
 2718. Kristian Jørgensen, Egeslevlille, Tjæreby, 25 Aar, Hmd. (5)
 2719. Marinus Andersen, Grandgd., Simsted, 25 Aar, Gmd.
 2720. Johannes Mortensen, Korsagergd., Havdrup, 25 Aar, Gmd.
 2721. Viggø Pedersen-Bjerggaard, Herfølge, 25 Aar, Gmd. (5)
 2722. Tømrer Olaf H. Madsen, Steenstrup, Højby, 24 Aar.
 2723. Konstruktor Johannes M. Jensen, Gislev, Kværndrup, 24 Aar. (5)
 2724. Lærer Nicolaj Nissen, Bov, Bylderup, Sønderjyll., 24 Aar.
 2725. Tømrer Georg Aaby, Haarby, 24 Aar.
 2726. Gaardbest. Jens Drivsholm, Løkken, 24 Aar.
 2727. Valdemar Bjarnarson, Hraungarð, Island, 24 Aar, Gmd. (5)
 2728. Bager Ove Hansen, Egebjerg, Nykøbing, Sjæll., 24 Aar. (5)
 2729. Gartner Kai Vilbert Olsen, Slude, 24 Aar. (5)
 2730. Gartner Sophus Beckman, København, 24 Aar. (5)
 2731. Typograf Bernt Favrhøldt, Kolding, 24 Aar.
 2732. Agronom Hans Kjæraas, Andeby, Norge, 24 Aar.
 2733. Kontrolassistent Kristoffer Andersen, Pollerup, Stege, 24 Aar.
 2734. Murer Chr. Vittrup, Vittrup, 24 Aar. (5)
 2735. Jakob P. Jakobsen, Gudmindrup, Højby, 24 Aar, Gmd. (5)
 2736. Kristian Thomsen, Skoven, Bjergby, 24 Aar, Hmd.
 2737. Lærer Laurits Nicolaj Madsen, Højby, 23 Aar.
 2738. Johannes Jensen, Høveltsvang, Lillerød, 23 Aar, Hvkr.
 2739. Niels Anton Sørensen, Kvotrup, Mariager, 23 Aar, Gmd. (4)

2740. Jens L. Rindom, Andrup, Skern, 23 Aar, Gmd. (5)
2741. Ejnar Juhl, Spøttrup, Hou, 23 Aar, Hmd.
2742. Hans Thomas Kristiansen, Aasted, Nr. Nebel, 23 Aar, Hmd.
2743. Hans Emil Jensen, Lem, Sindal, 23 Aar, Hmd.
2744. Thorvald Thomsen, Storskoven, Flauenskjold, 22 Aar, Hmd.
2745. Kristian Søltøft, Brørup, 22 Aar, Gmd. (4)
2746. Mejerist Rasmus Andersen, Hjembæk, Jyderup, 22 Aar. (5)
2747. Arne Sams, Svendsbjerg, Hørve, 22 Aar, Gmd. (5)
2748. Gartner Søren Pedersen, Rodskov, Løgten, 22 Aar. (5)
2749. Smed M. K. Madsen, Aars, 22 Aar.
2750. Emil Karstensen, Minelund, Juelsminde, 22 Aar, Hmd.
2751. Henrik Hvass, Tødsø, Mors, 22 Aar, Hmd.
2752. Landbrugskand. N. Bladt, Asserballe, Als, Sønderjyll., 22 Aar. (4)
2753. Gartner Hans Ladegaard, Enemærke, Børkop, 22 Aar, Gmd. (4)
2754. Eskild Lauritzen, Skovby, Hovslund, Sønderjyll., 22 Aar, Gmd. (5)
2755. Peder Helt Hansen, Krusbjerg, Ølgod, 22 Aar, Gmd.
2756. Hans P. Hansen, Brændeskov, Svendborg, 21 Aar, Hvkr.
2757. Agronom Martin Mikalsen, Andenes, Norge, 21 Aar.
2758. Klemenz Gudmundsson, Bolstadarhlid, Island, 21 Aar, Gmd.
2759. Nikolaj Nissen Jøker, Dollerup, Lunderskov, 21 Aar, Lærer. (5)
2760. Aksel Christensen, Tjæreby, Roskilde, 21 Aar, Gmd.
2761. Journalist Svend Bennike, Vallekilde, 21 Aar.
2762. Fisker Hans Cl. Poulsen, Rudkøbing, 21 Aar. (4)
2763. Sveinn Jónsson, Egilsstadir, Island, 21 Aar, Gmd.
2764. Georg Andersen, Gelstrupgd., Braade, 21 Aar, Propr. (5)
2765. Jakob Jensen, Gjesing, Eshbjerg, 21 Aar.
2766. Theodor Bisgaard, Toustrup, Holstebro, 21 Aar, Gmd. (5)
2767. Jakob Baller, Petersholm, Bjerringbro, 21 Aar, Gmd.
2768. Journalist Frede Regnar Petersen, Næstved, 20 Aar. (5)
2769. Henry Nørgaard Mouritsen, Lustrup, Ribe, 20 Aar, Lærer.
2770. Hans Henrik Hansen, Darum, Bramminge, 20 Aar, Hvkr. (3)
2771. Aage Refslund, Aldersly, Kolding, 20 Aar, Handl.
2772. Diderik Lunde, Lundegaard, Ebberup, 20 Aar, Gmd.
2773. Mejerist Gerhard Madsen, Voersaa, Asaa, 20 Aar. (5)

2774. William Christensen, Kolding, 20 Aar, Hotelforp.
 2775. Kristen Kjeldsen, Tvilstedgd., Pandrup, 20 Aar, Gmd. (5)
 2776. Niels Clausen, Solvang, Lem, 20 Aar, Hmd.
 2777. Svend B. Lindvig, Vangbygd, Asperup, 20 Aar, Gmd. (5)
 2778. Bogholder Kristen H. Stavnsbjerg, Hejls, Kolding, 20 Aar. (4)
 2779. Mejerist Peter J. Bundgaard, Vejstrup, Sjølund, 20 Aar
 2780. Helge Iversholt, Linaa, Laven, 20 Aar. Gjr.
 2781. Stud. theol. Frode Terkelsen, Herning, 20 Aar. (5)
 2782. Mejerist Th. A. Jensen, Varde, 20 Aar (5).
 2783. Forstmand John Liaklev, Børsen, Norge, 20 Aar.
 2784. Hans P. Jacobsen, Thorshavn, Færøerne, 20 Aar.
 2785. Sigurd Kloppenborg-Skrumsager, Københoved, Sønderjyll., 20 Aar, Landdagsmd.
 2786. Aksel Vejgaard, Alminde, 19 Aar, Gmd. (5)
 2787. Mikkel M. Kærgaard, Stabykærgd., Ulfborg, 19 Aar, Gmd.
 2788. Johan Bursche, Aldrup, Hørning, 19 Aar, Gmd.
 2789. Aage Due, Skovby, 19 Aar, Gmd.
 2790. Bagersvend Ejnar Julius Hansen, København, 19 Aar.
 2791. Peder Bukh, Engholm, Nykøbing, Sjæll., 19 Aar, Gmd.
 2792. Christian Hansen, Vesterlund, Jelling, 19 Aar, Gmd. (5)
 2793. Johannes Terkelsen, Herning, 18 Aar, Præst. (5)
 2794. Rasmus Rasmussen, Taastrup, Harlev, 18 Aar, Gmd.
 2795. Assistent Kristian Wium, Heslerød, Hørsholm, 18 Aar.
 2796. Journalist Kai Erslev, Roskilde, 18 Aar.
 2797. Kontorist Hans R. Hansen, Kolding, 17 Aar.
 2798. Gotfred Skovsgaard, Skovsgd., Hørby, 17 Aar, Gmd.
 2799. Poul Andersen, Bakkegd., Langeskov, 17 Aar, Gmd.

Ialt 116. 65 har været her i alle seks Maaneder, 37 i fem, 7 i fire, 4 i tre, 1 i to og 2 i én Maaned. Bag efter Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft paa fjerde Vinter 1, paa tredie Vinter 5, paa anden Vinter 34 og paa første 116, eller i alt 156 Lærlinge.

Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November 149, i December 150, i Januar 155, i Februar 150, i Marts i 143 og i April 108, eller i Jævnmaal omtrent 143.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig,

at 68 er Sønner af Gaardmænd, 32 af Husmænd, 4 af Arbejdere, 14 af Haandværkere, 4 af Handlende, 9 af Lærere og Embedsmænd og 25 af Mænd i andre Livsstillinger. Blandt Lærlingene var der 99, der arbejdede ved Landbruget, enten hjemme eller hos fremmede, 16 var Haandværkere, 8 Havebrugere, 6 Handlende, 7 Mejerister, 1 Fisker, 4 Lærere, 5 Journalister, 2 Typografer og 8 i forskellige andre Stillinger. 15 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 9 over 30 Aar, 52 mellem 30 og 25 Aar, 92 mellem 25 og 18 Aar, 3 mellem 18 og 17 Aar og ingen under 17 Aar. Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 28, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers Amter 26, fra de fire nordligste Amter 32, fra Fyn 15, fra Sjælland 33, deraf 4 fra København, fra Lolland-Falster ingen, fra Bornholm 3, fra Færøerne 1, fra Sønderjylland 4, fra Island 7, fra Norge 6 og 1 fra de forenede Stater i Amerika.

40 har før været paa den udvidede Højskole, deraf 6 to Gange og af dem igen 1 tre Gange. 78 har været paa andre Højskoler, 32 paa Landbrugsskole eller Havebrugsskole. 9 har været paa Efterskole, 16 paa Real- eller Latinskole, deraf 7 med Realeksamen og en Student, 15 har gaaet i Aftenskole, 8 paa teknisk Skole, 2 paa Handelsskole, 4 paa Sløjds skolen i Askov, 4 paa Seminariet, deraf 3 med Eksamen, 2 har gaaet paa Kursus for yngre Højskolelærere, 2 var Landbrugskandidater og 3 havde faaet anden Uddannelse.

II. Kvindelige Lærlinge.

1. Tredje Vinters Lærling.

5. Via Dohn, Ø. Snede, Løsning, 27 Aar, Præst. (317)

2. Anden Vinters Lærlinge.

334. Marie Kristiansen, Højvang, Daugaard, 32 Aar, Gmd. (983)

335. Christine Nielsen, Thingsted, Aarsballe, 31 Aar, Hmd. (1713)

336. Lærerinde Marie Olsen, Udby, Holbæk, 29 Aar. (1519)

337. Lærerinde Martine Nielsen, Keldbymagle, Stege, 28 Aar. (1723)

338. Sigrid Johansen, Grønninglund, Brørup, 25 Aar, Gmd. (1735)

339. Anna Egidia Petersen, Holmgd., Ringkøbing, 23 Aar, Gmd. (1744)

340. Bogholder Laura Alkærsig, Tistrup, 23 Aar. (1661)

341. Karen Duelund, Lakkendrup, Sortebro, 23 Aar, Gmd. (1748)

342. Gerda Mosbech, Storvorde, 23 Aar, Lærer. (1750)
 243. Martha Rasmussen, Nykjøbing, F., 22 Aar, Mejeriejer. (1762)
 344. Kirstine Madsen, Ejby, 22 Aar, Savværksejer. (1764)
 345. Asta Brummer, Vinding, Vejle, 21 Aar, Bygmester. (1776)
 346. Karen Riegels Andersen, Raklev, Kalundborg, 21 Aar, Præst. (1778)
 347. Margrethe Jansen, Tødsø, Mors, 21 Aar, Præst. (1783)
 348. Anna Madsen, Føns, Nr. Aaby, 20 Aar, Lærer. (1789)
 349. Astrid Dora Jacobsen, Varpelev, Klippinge, 20 Aar. (1697)
 350. Christine Rasmussen, Tommerup, Knarreb., 20 Aar. (1792)
 Ialt 17. Deraf har de 16 været her i alle seks Maaneder, og Nr. 342 var her i fem.

3. Første Vinters Lærlinge.

1804. Sygeplejerske Laura Borch, Nørbæk, Faarup, 30 Aar.
 1805. Mette Schmidt, Bondeseje, Mørke, 28 Aar, Gmd.
 1806. Lærerinde Anna Kristine Pedersen, Strøby, Klippinge, 28 Aar.
 1807. Anna Sørensen, Silkeborg, 28 Aar, Hmd.
 1808. Karen Mikkelsen, Newell, Iowa, U. S. A., 28 Aar, Farmer.
 1809. Kristine Kruse, Ferup Nyvang, Ejstrup, 28 Aar, Gmd.
 1810. Sigrid L. Vig, Eriksminde, Boulstrup, 27 Aar, Lærer (3)
 1811. Kamilla Larsen, Aalsbo, Gelsted, 27 Aar, Væver.
 1812. Charlotte Nielsen, Ry, 27 Aar, Gmd. (5)
 1813. Caroline Nielsen, Kastrup, Holbæk, 27 Aar, Gmd. (5)
 1814. Sygeplejerske Anna E. Pedersen, Fredensgd., Olstrup, 27 Aar.
 1815. Anna Mortensen, Klokkeholm, Brønderslev, 27 Aar, Hotelejer. (2)
 1816. Lærerinde Dagny Sigmundsstad, Tømmervik, Norge, 26 Aar.
 1817. Agnes Sørensen, København, 26 Aar, Hvkr.
 1818. Dorteia Hansen, Skønagergaard, Ribe, 26 Aar, Gmd.
 1819. Margrethe Andersen, Allerup, Tjæreborg, 26 Aar.
 1820. Johanne Marie Jensen, Gislev, Ørbæk, 26 Aar, Mejeribest.
 1821. Signe Skovgaard, Espe Skovgaard, Espe, 25 Aar, Gmd. (5)
 1822. Elisabeth Didriksen, »Solbakken«, Borre, 25 Aar, Gmd.
 1823. Marie Laursen, Bondegaard, Løgten, 25 Aar, Gmd.
 1824. Husholdningslærerinde Emma Andersen, Gelsted, 25 Aar.
 1825. Marie Andresen, Ullerup, Sønderjylland, 25 Aar, Gmd.

1826. Dagmar Broe, Majbøl, Østerlindet, 25 Aar, Gmd.
1827. Helene Brorsen, Farup, Ribe, 25 Aar, Gmd. (3)
1828. Karen Nyholm, Adsbøl, Ølgod, 24 Aar, Gmd.
1829. Ellen Larsen, Eskildstrup, Sorø, 24 Aar, Gmd. (2)
1830. Lærerinde Anna Hansen Stavnsbjerg, Hejls, 24 Aar. (4)
1831. Eline Rodbjerg, Vork, Egtved, 23 Aar. Gmd. (5)
1832. Sekretær Karen Ragnhild Groth, »Skovly«, Vedbæk, 23 Aar. (5)
1833. Helene Nielsen, Kolding, 23 Aar, Gmd.
1834. Dagny Laursen, Rammegaard, Ramme, 23 Aar, Gmd.
1835. Karen Margrethe Christiansen, Nr. Taastrup, Stubbe-
købing, 23 Aar, Boelsmd. (5)
1836. Anna Bach, Tyrkilde, Arden, 23 Aar, Gmd.
1837. Marie Laugesen, Hauge, Tistrup, 23 Aar, Købmd.
1838. Margrethe Bak, Udbyneder, Havndal, 23 Aar, Gmd.
1839. Astrid Jensen, Holstebro, 22 Aar, Boghdl.
1840. Rasmine Larsen, Holmegaard, Assens, 22 Aar, Gmd.
1841. Agnete Lidemark, Frederiksborg, 22 Aar, Lærer.
1842. Lærerinde Dagny Jespersen, Kragelund, Løsning, 22 Aar. (5)
1843. Margrethe Nielsen, Borris, 22 Aar, Landbrugsskoleforst.
1844. Borghild Bugge, Hjørring, 22 Aar, Præst.
1845. Mathilde Larsen, Løgstør, 22 Aar, Skipper.
1846. Lærerinde Astrid Hauge, Tørring, 22 Aar. (5)
1847. Ellen Marie Petersen, Haderslev, Sønderj., 22 Aar, Red.
1848. Else Mogensen, Gislev, Ørbæk, 22 Aar, Provst.
1849. Margrethe Pedersen, Vejen, 22 Aar, Smedemester.
1850. Marie Vang, Gravvænge, Sortebro, 22 Aar, Gmd.
1851. Elisabeth Jensen, Gislev, Ørbæk, 22 Aar, Mejeribest.
1852. Ellen Brandstrup, Grønholt, Frederiksborg, 22 Aar, Gmd.
1853. Louise A. Ejbye, Snejbjerg Kro, Herning, 22 Aar, Kroejer.
1854. Elna Aes-Nielsen, Galten Møllegd., Galten, 21 Aar, Gmd.
1855. Maren Rasmussen, Kædeby, Lindelse, 21 Aar, Gmd.
1856. Helga Haumann-Mathiesen, Elbækgaard, Alminde, 21 Aar. Gmd.
1857. Karen Stærmose, Tommerup, Knarreborg, 21 Aar, Gmd.
1858. Elna Borgen Müller, Ferupgd., Ejstrup, 21 Aar, Gmd.
1859. Johanne Jensen, Mejeriet, Gudme, 21 Aar, Mejeribest. (5)
1860. Bodil Møller Markussen, Baunstrup, Løgstør, 21 Aar, Husmand. (5)
1861. Helene Lauridsen, Posekær, Aabenraa, 21 Aar, Gmd. (5)

1862. Karolina Madsen, Bjerringbro, 21 Aar, Gæstgiver.
 1863. Karen Bramsen, Bramminge, 21 Aar, Præst.
 1864. Karen Marie Andersen, Odense, 21 Aar, Skomager.
 1865. Anna Winther, Toftelund, Gjerlev, Gmd. (5)
 1866. Ingeborg Moos, Præstegaarden, Nr. Nebel, 21 Aar, Præst.
 1867. Bodil Mortensen, Maglegd., Havdrup, 21 Aar, Gmd.
 1868. Petrea Jacobsen, Vestervang, Stege, 21 Aar, Gmd. (5)
 1869. Margrethe Larsen, Dons, Alminde, 20 Aar, Gmd.
 1870. Sofie Schjørring, Tranebjerg, Samsø, 20 Aar, Præst.
 1871. Sigrid Kristoffersen, Korslundgd., Jerslev, 20 Aar, Gmd.
 1872. Student Signe Konstantin-Hansen, Kolding, 20 Aar.
 1873. Augusta Wille, Brobyværk, 20 Aar, Præst.
 1874. Sara Kjær, Ryslinge, 20 Aar, Hmd.
 1875. Gudrun Steenberg Valeur, Herning, 20 Aar, Sagfører.
 1876. Ragnhild Høibraaten, Styriggaard, Ejdsvold, Norge, 20 Aar, Bruksejer.
 1877. Kathrine Nielsen, Gevninge, Roskilde, 20 Aar, Gmd.
 1878. Ellen Detlefsen, Gentofte, 20 Aar, Laboratorieforst.
 1879. Solveig Barstad, Volden, Norge, 20 Aar, Provst.
 1880. Ingeborg Moesgaard, Malling, 20 Aar, Lærer.
 1881. Ellen Kirstine Ravn, Dons, Kolding, 20 Aar, Gmd.
 1882. Lærerinde Marie Rasmussen, Thurø, Svendborg, 19 Aar.
 1883. Anna Jacobsen, Hjørring, 19 Aar, Snedkermester.
 1884. Tinne Jensen, Holmagergaard, Løgstør, 19 Aar, Gmd.
 1885. Hervør Janson, Gøteborg, Sverige, 19 Aar, Kasserer.
 1886. Jenny Uhd, Tistrup, 19 Aar, Købmd. (5)
 1887. Sofie Oxe, Herning, 19 Aar, Købmd.
 1888. Augusta Mølgaard, Middelfart, 19 Aar, Købmd.
 1889. Rigmor Werner, København, 19 Aar, Direktør.
 1890. Else Johanne Olsen, Hjortspring, Herløv, 19 Aar, Vaskeriejer.
 1891. Dagny Wille, Brobyværk, 19 Aar, Præst. (4)
 1892. Martha C. J. Schmidt, Cedar Falls, Iowa, U. S. A., 19 Aar, Farmer. (4)
 1893. Gerda Hansen, Molgjer, Vrønding, 19 Aar, Gmd.
 1894. Anna Sypli Andreassen, Toftegaard., Taastrup, 18 Aar, Gmd.
 1895. Ellen Ring Hansen, Fuglede, 18 Aar, Provst.
 1896. Eva Bugge, Hjørring, 18 Aar, Præst.
 1897. Ingrid Carlson, Uddevalla, Sverige, 18 Aar, Købmd.
 1898. Else Koch, Ubberup, Kalundborg, 18 Aar, Præst.

1899. Esther Larsen, Blanke, 18 Aar, Gmd.
1900. Edith Flemming, Bjerringbro, 18 Aar, Stationsforst.
1901. Olga Werner, København, 18 Aar, Direktør.
1902. Sine Svendsen Buch, Fiskbækgd., Skjern, 18 Aar, Gmd.

Ialt 99. 77 har været her i alle seks Maaneder, 15 i fem, 3 i fire, 2 i tre og 2 i to Maaneder.

Skolen har altsaa haft paa tredie Vinter 1, paa anden 17 og paa første 99, ialt 117 kvindelige Lærlinge. Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November og December 115, i Januar 113, i Februar 112, i Marts 111 og i April 91, eller i Jævnmaal 110.

Ordnes Lærlingene efter Fædreneres Stilling, viser det sig, at 52 er Døtre af Gaardmænd, 5 af Husmænd, 7 af Haandværkere, 10 af Handlende, 22 af Lærere, Embedsmænd o. l. og 21 af Mænd i andre Livsstillinger, 99 arbejdede i Huset enten hjemme eller som Tjenestepiger, 3 var Sygeplejere, 12 Lærerinder, 2 Kontorister og 1 ved Telefonvæsenet.

Af Lærlingene var 3 over 30 Aar, 27 mellem 30 og 25, 87 mellem 25 og 18 og ingen under 18 Aar. Fra Ribe og Ringkøbing Amter var der 21, fra Vejle, Skanderborg, Aarhus og Randers Amter var der 22, fra de fire nordligste Amter 14, fra Fyn 22, fra Sjælland 24, deraf 4 fra København, 1 fra Lolland-Falster, 1 fra Bornholm. Fra Sønderjylland 4, fra Norge 3, fra Sverige 2 og fra de forenede Stater 2, 15 var fra Købstæder.

18 har før været paa den udvidede Højskole i Askov, deraf 1 to Gange, 2 har før været paa den almindelige Pige-højskole her. 73 har før været paa andre Højskoler. 7 har været paa Efterskole, 11 paa Real- eller Latinskole, deraf 5 med Realeksamen og 1 Student. 6 har været paa Seminariet, deraf 2 med Eksamen. 8 har været paa Husholdningsskole, 4 har taget Mellemskoleeksamen, og 7 har faaet forskellig anden Uddannelse.

BIBLIOTEKET

VED

POUL BJERGE

BIBLIOTEKET tæller nu over 30,000 Bind. Det er beregnet for Lærere og Lærlinge ved Højskolen, men bruges ved Siden af som offentlig Bibliotek efter lignende Regler, som gælder vore store offentlige Biblioteker, dog maa Laanerne selv betale Portoen. Der er i Skoleaaret 1912—13 udlaant i alt 6367 Bind, deraf 697 til Skolens Lærere, 4490 til Skolens Lærlinge, 715 til Folk uden for Skolen og 465 til Brug i Skolens Læsesal. I Skoleaaret 1913—14 er der udlaant i alt 6231 Bind, deraf 626 til Skolens Lærere, 4810 til Skolens Lærlinge, 530 til Folk uden for Skolen og 265 til Brug i Skolens Læsesal. Ved Siden af Biblioteket er der en Læsesal eller, som den sædvanlig kaldes, den tavse Læsestue. Her er et Haandbibliotek, der indeholder Haandbøger, Ordbøger, Kataloger, Lexika o. l., i alt lidt over 500 Bind. Desuden fremlægges der en Del Tidsskrifter og Ugeblade, efterhaanden som de udkommer. For Tiden er det omkring ved hundrede. Læsesalen er daglig aaben i Skoletiden, om Vinteren fra Kl. 2—4, om Sommeren fra Kl. 4—6. Der har i 1912—13 været i alt 3942 Besøg i de 193 Dage, der har været aabent. I 1913—14 var der 4480 Besøg i 191 Dage. Desuden har hver af Skolens Lærere Nøgle til Læsesalen og har altsaa stadig Adgang til de Bøger og Tidsskrifter, som findes der. Der er intet Regnskab ført over Brugen af Bøgerne i Læsesalen. I Almindelighed kan siges, at de bliver flittigt brugt, og at Lærlingene, efterhaanden som de bliver vant til den, er glad ved den.

I Løbet af de to sidste Aar er der skrevet 1300 Sedler til Kataloget, der svarer til en Forøgelse af omtrent 2000 Bind.

Institutioner og Foreninger, der sender til Biblioteket:

Danmark: Commissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland. — Danmarks geo-

logiske Undersøgelse. — Dansk Export-Forening. — Foreningen »Danmarks Folkeminder«. — Dansk geologisk Forening. — Den antropologiske Komité. — Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. — Den tekniske Forening. — Det danske meteorologiske Institut. — Det kgl. Bibliotek. — Det kgl. danske Landhus-holdningsselskab. — Det kgl. danske Videnskabernes Selskab. — Det statistiske Departement. — Foreningen af jydsk Landboforeninger. — Grosserer-Societetet. — Københavns Kommunalbestyrelse. — Københavns Universitets zoologiske Museum. — Kommissionen for videnskabelig Undersøgelse af de danske Farvande. — Rigsarkivet. — Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie.

Norge: Bergens Museum. — Den norske Kildeskriftskommission. — Det norske Rigsarkiv. — Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring. — Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. — Universitetsbiblioteket i Kristiania. — Videnskabsselskabet i Kristiania.

Sverige: Fornskrift-sælskapet i Stockholm. — Göteborgs högskola. — Nordiska museet. — Universitetsbiblioteket i Upsala.

Finland: Åbo stads historiska museum. — Suomen valtionarkisto = Finlands statsarkiv.

Andre Lande: Departement of the interior, Bureau of education, Washington.

Følgende Forfattere og Udgivere har givet efternævnte Bøger:

Aars og Voss Skoles femtiaar-Jubilæum 1863—1913, Festskrift med Bidrag af forhenværende Elever.

Andels-Svineslagteriet i Kolding 1888—1913, et Jubilæumsskrift ved P. Eliassen.

Appel, Axel: Husdyrbruget i Danmark 1912—13, med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Auener, Albert: De samvirkende københavnske Sangforeninger 1859—1909.

Bobjerg, A.: Den grundtvigske Bevægelse i Vesthimmerland. 1912.

Bondesen, P. N.: Langeland, udg. af Langelands Turistforening. 1912.

Carøe, K.: Jørgen Christensen, en lægekyndig fynsk Bonde fra det 18. Aarh. — Terkel Eskildsen. — Mads Weis.

Christensen, Chr.: A. Svendsen, Udsigt over hans Liv og Virksomhed. Roskilde 1913.

Cooley, Edwin G.: Vocational education in Europe. Chicago 1912.

Dahl, Franz: Afdøde fremmede Retslærde. I—II. — L. A. Grundtvig. — Fortegnelse over Studenterne fra Aaret 1913. — Nordisk Litteraturfortegnelse 1912.

Dahlhoff, N.: Den danske Diakonissestiftelse 1863—1913, et Jubilæumsskrift.

Dalgas, Chr.: Societé cultivatrice des landes de Danemark 1866—1912. — Om Plantagernes kulturelle og økonomiske Betydning.

Den københavnske Sø-Assurance-Forening 1852—1912, af Jul. Schovelin.

Dolleris, Andr.: Danmarks Boghandlere 1837—1892, en personalhistorisk Haandbog. Odense 1912. — Sædemaaned, nye Digte og Sange 1910.

Drechsel, C. F.: Memoire sur les travaux du conseil permanent international pour l'exploration de la mer 1902—12.

Eliassen, P.: Tobakken i Danmark, Bidrag til den danske Tobaksindustri og Tobaksdyrknings Historie. Kolding 1912.

Fausbøl, J.: Degn Gammelgaard i Varnæs og Varnæs i gamle Dage. Aabenraa 1913.

Fremtiden, gensidig dansk Livsforsikringsforening i Aalborg 1866—1912.

Friis, Aage: Bernstorffske Papirer, Udvalgte Breve og Optegnelser vedrørende Familien Bernstorff i Tiden fra 1732 til 1835. III.

Friskolen i Odense 1863—1913, 50 Aars Festen.

Grøndahl & Søns Boktrykkeri og Bokhandel i hundrede Aar 1812—1912 ved Sommerfeldt.

Hafnia, Det forenede danske Livsforsikrings-Aktieselskab i København 1872—1912.

Hansen, H. J.: Danmark i Nød. 1913.

Hedemarkens Amt 1814—1914. En Fremstilling av Amtets Udvikling i de forløbne hundrede Aar.

Holm, Jak.: Fru Andrea G. Franks's Livsførelse og Livsgerning efter hendes Meddelelser, Dagbogsoptegnelser og Breve. 1913.

- Holstein Rathlou, Viggo J. von: Svend Felding, Sagn og Sange, Minder og Meninger. Aarhus 1913.
- Horns Herreds Landboforening 1863—1913. Træk af Landbrugsgets Udvikling i Horns Herred.
- Horsens Handelsforening i 50 Aar, udarb. af Jørg. Andersen. Marts 1913.
- Horsens Landbrugsforening 1862 — 29. Marts — 1912 ved S. Sørensen.
- Hotelvært- og Restauratørforeningen i København 1887 — 17. December — 1912. Trykt som Manuskript.
- Jakobsen, Anton: Sæby Købstad beskrevet. Sæby 1908.
- Jakobsen, Peder: Syng dig glad! Et Sanghæfte — Tonesamling hertil.
- Københavns Brandforsikring 1731—1911, et Bidrag til Københavns Historie. Indb.
- Kirke- og Undervisningsdepartementet (Norge). Jubilæumsskrifter 1914. 1—10.
- Klindt, P. V. Jensen: Bygmesterskolen 1911.
- Klitgaard, C.: Kjærulfske Studier, 1—2. Hæfte.
- Krarup, Alfred: Fortegnelse over historisk Literatur for 1911—12.
- Kristjansen, Holger: Alkoholforbud inden 1830.
- Kristensen, Marius: Københavns Amts Landsbynavne og fire andre Særtryk.
- Køedt, A. Peschcke: Dansk Arbejde. 1812. — Venstres Grundlov, en Kritik o. fl.
- Lagerlöf, Selma: Körkarlen, berättelse, Stockholm 1912.
- Landboforeningen for mindre Landbrugere i Præstø Amt. 1862—1912.
- Landbosparekassen i Aarhus 1862 — 9. December — 1912.
- Landbosparekassen i Horsens 1863 — 1. Juni — 1913.
- Landbo-Spare- og Laane-Kassen for Vejle Opland 1863 — 4. November — 1913.
- Lebeck, Anders: Tyve Aars Elever. Den nordslesvigske Skoleforenings Virksomhed fra 1894—1913. Haderslev.
- Madsen, Andreas: Lyngbyegnens Dyreverden. Lyngby 1913.
- Mortensen, F. V.: Fiskeri-Beretning for Aaret 1912.
- Müller, P. E., og Johs. Helms: Forsøg med Anvendelse af Kunstgødning til Grankultur i Midtjydsk Hedebund. 1913.
- Nielsen, Anders: Haandbog i Skolesløjld efter Askov-Nääs Systemet. Kolding 1914.

- Nielsen, Thomas: Hvad Grundtvig lærte mig! 1913.
- Nordmann, P.: Furu-Jutte, trettio berättelser från de svenska bygderna i Finland. Helsingfors 1912.
- Norelius, Gustaf: Från trenne studieresor, iakttagelser, indtryk og reflexioner. Sundsvall 1914.
- Nutzhorn, H.: Den dansk-lutherske Menigheds Salmesang, dens Ord og Toner, en historisk Fremstilling. 1. Bind.
- Nyrop, C.: H. C. Engelsen. Nogle Meddelelser ved Firmaet Engelsen & Schrøders 50 Aars Jubilæum Søndag d. 5. April 1914.
- Oppermann, A.: Skovbrugsekskursioner — Skovreguleringer. — Metersystemets Indførelse i det danske Skovbrug. I—III.
- Ploug, Hother: Carl Ploug som Lejlighedsdigter, Foredrag paa Askov Højskole i Hundredaaret efter Digterens Fødsel.
- Raunkiær, C.: Sur la vegetation des alluvions mediterrannenes Françaises. 1914.
- Reventlow, Chr.: Juni Grundlovens Aand.
- Reventlow, Chr. B.: En dansk Statsmands Hjem omkring Aar 1800. I—II.
- Romanoff, A. D.: Folkschools for adults (paa engelsk og kinesisk). 1912.
- Rosendal, H.: Dronning Karoline Amalie. Flensborg 1912.
- Rosenørn, Ingeborg Kristiane: Ude i frisk Luft, Strøtanker, anden Samling. 1912.
- Rübner-Petersen, O.: Textbook for the religions instruction of children — Skoleforordningen for St. Croix 1912.
- Rørdam, Valdemar: Fra Grænseøerne i Sydvest, Sommerbreve 1913. — De sorte Nætter, en Digtsamling 1913. — Joh. Ludv. Runeberg: Fänrik Stål på Dansk med Illustrationer af Albert Edelfeldt. 2. Udg. 1913.
- Schroeder, Knud: Untersuchungen über einige Chininderivate. Leipzig 1913. — Meddelelser fra Odense medicinske Afdeling.
- Schultz, Magnus A.: 1863 — 9. Juni — 1913. Aalborg.
- Skiensvasdragets fællesfløtningsforening gennem 50 Aar, 1862 — 1912, en historisk oversigt av D. Cappelen.
- Smedelauguet i Kjøbenhavn 1512—1912, haandværkshistoriske Meddelelser samlede af R. Berg. 1912.
- Støvring Højskole, et 25-Aars Skrift. 1911.
- Thomassen, Fr.: Det pædagogiske Museum i St. Petersburg. — Statens Skolemuseum i Madrid. — Skolestuens Udstyr. —

Skolebygninger og Skolemateriel. — Dansk Skolemuseums skolehistoriske Udstilling 1914.

Thomle, E. A.: Familien Thomle, genealogiske og personalhistoriske Oplysninger med et Oversigtskort og 196 i Teksten trykte Billeder. Kra. 1913.

Trap, Cordt: Borgerrepræsentantvalgene i København den 11. Marts 1913, o. fl.

Understrup, Konrad: Stamtavle over Familien Lundsgaard.

Wartenweiler-Haffter, Fritz: Ein nordischer Volkserzieher, die Entwicklung N. F. S. Grundtvigs zum Vater der Volkshochschule. Bern 1913.

Østergaard, Kristian: Et Købmandshus, Hetland 1909. — Dalboerne, Fortælling. 1913.

Af andre Gaver til Biblioteket nævnes:

Om Konsul Th. Søegaards Gave i forrige Aar se foran Side 84. I sidste Aar har han sendt os flere Kasser med Bøger og Malerier. Det er mest engelske og amerikanske Digtere og historiske Værker om Amerika. Jeg nævner: Edw. Bulwer 10 Bind, J. F. Cooper 15 Bind, Charles Dickens 6 Bind, Edw. Emerson 6 Bind, R. W. Emerson 2 Bind, N. Hawthorne 6 Bind, Charles Reade 9 Bind, W. Shakespeare 9 Bind, 4 Bind med Tegninger af Charles D. Gibson, og en Samling paa 10 Bind af irsk Litteratur. Ialt 45 Værker i 107 Bind, alle indbundne. Desuden 5 Malerier, to af den italienske Maler F. Giozza, et signeret Jules Dupré, et gammelt Stykke, der ikke er signeret, og en Akvarel af Martin. Endvidere to Portrætmedailloner, den ene af Charles Teffin.

Den gamle Lærling, der før har givet Højskolen en Del Raderinger, har atter i Løbet af disse to Aar sendt os en hel Del. Da der i sidste »Askov Lærlinge« var en forstyrrende Trykfejl, gøres her Rede for hele Gaven: Det er i alt 249 Raderinger, hvoraf en lille Snes er Kunstnertryk. Der er 1 af Anna Ancher, 1 af Michael Ancher, 1 af Ingeborg Andresen, 4 af Cilius Andersen, 7 af Carl Bloch, 2 af V. Blom, 9 af Lorenz Frølich, 1 af Heinrich Hansen, 40 af Hans Nic. Hansen, 5 af Louise Ravn Hansen, 1 af Sigvald Hansen, 4 af Otto Haslund, 3 af Axel Helsted, 1 af G. Hoffmann, 2 af Axel Holm, 2 af Luplau Jansen, 2 af Karl Jensen, 4 af Louis Jensen, 1 af Jerndorff, 8 af E. Krause, 4 af P. S. Krøyer, 33 af Vilh. Kyhn, 7 af Ernst Køie, 1 af Anton Kølle, 8 af Adolf

Larsen, 13 af Carl Locher, 4 af Søren Lund, 4 af J. Th. Lundbye, 2 af H. R. Magaard, 3 af Louis Moe, 5 af Thorvald Niss, 1 af Joh. Nordhagen, 19 af Tom Petersen, 1 af Repholtz, 34 af Fr. Schwartz, 7 af N. K. Skovgaard, 1 af Poul Steffensen og 3 af H. V. Vestergaard.

En anden gammel Lærling har samlet paa første Udgaver af St. St. Blicher. Han har nu givet til Biblioteket følgende, som manglede dér: Digte, Aarhus 1814. — Stormnatten mellem 3. og 4. Februar 1825, Viborg. — Snekløkken, Viborg 1826. — Danmarks nærværende Tilstand, Randers 1828. — Samlede Digte, 1—2. Del, 1835—36 — Svithiod, Randers 1837. — Prædiken, holden i Spentrup, 1838. — Trækfuglene, Randers 1838, og en illustreret Udgave paa japansk Papir, Nr. 27 af 100 nummererede Ekspl., 1894. — En ny og meget skøn Folkevise om Fiskeren Henrik Rymkjær, 1839. — Kornmodn, Randers 1839. — Sommerrejse i Sverrig Aar 1836, Randers 1840. — Nyeste Noveller og Digte, 1840. — Himmelbjergfesten 1843. — Fem Noveller og to jyske Sange, 1844. Min Vinterbestilling i 1842—43 og 1844—45, Randers 1844—45. — En ganske ny Vise om en Kroermand og hans Søn, Randers 1846. — Avisfrieriet, 1849. — Nogle af dem er indbundne med Kalveskind, andre med Ruslæder, alle stilfulde. En enkelt af dem er der forgæves budt 200 Kr. for hos en Antikvar i København.

Minister F. A. Acland i Kanada: Royal Commission on industrial, training and technical education. Report I—IV. Ottawa 1913. Indb.

Lehnsgreve C. J. F. Ahlefeldt-Laurvig: Louis Bobé: Slægten Ahlefeldts Historie, udarbejdet paa Foranledning af nævnte Lehnsgreve. 1—2. Bind, 1912. 4—6. Bind har vi faaet før.

Cand. phil. Oskar V. Andersen: Clemens Brentano: Af en vandrende Peblings Levnedsbog, oversat fra Tysk af O. V. Andersen, med 8 Billeder af Edward v. Steinle, 1814.

Red. Hans Appel: Mælkeritidende, udg. af dansk Mejerist-Forening, ledet af H. Appel. 24—26. Aarg. Indb.

Højskoleforstander Jacob Appel: Carl Bratli: Spanien, Kulturbilleder. — Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, udg. af R. Neiendam. — Danmark-Norges Tractater 1523—1750 med dertil hørende Aktstykker, udg. af L. Laurssen, 1—2, 1905—12. — Joh. Ewald: Samlede Skrifter efter Tryk og Haandskrifter, udg. af H. Brix og V. Kuhr. 1. Bind. — F. Hugo Frölen: Nordens befästa rundkyrkor. 1—2. del.

— O. Swett Marden: Jeg vil fremad! — O. Olufsen: The emir of Bokhara and his country, journeys and studies. — Vitae sanctorum Danorum. Novam editionem criticam curavit M. Cl. Gertz 1908—12. — Og flere, i alt 33 Bind, deraf syv indb.

Boghdl. J. Arnum i Askov gav Biblioteket Lov til at udtage en Del af hans Faders Bøger. Der blev udtaget 20 Bind, deraf de 16 indb. Desuden 29 større og mindre Fotografier fra Askov.

Klokker Carl Becker: Redogörelse för andra nordiska Dövstumkongressen i Stockholm den 4—7. Aug. 1912.

Bergens Kommune: Bergen 1814—1914, red. af Carl Geelmuyden og Haakon Schetelig. Bind I, 1914.

Red. R. Bertelsen i Viborg: Beretning om Landsudstillingen i Aarhus 1909, ved J. Bergsøe. — J. T. Juhl: Hvad skal jeg være? — Hans Kyrre: Knud Lyne Rahbek, Kamme Rahbek og Livet paa Bakkehus. 1914. — Provinsjournalister, 330 korte Biografier. — Jul. Schovelin: Aktieselskabet Kjøbenhavns private Laanebank, 1854—1914. Og flere.

Godsforvalter Sophus Berthelsen: Johan Hansson: Arbejdslønnen og Jorden, overs. af Ras. Nielsen.

Biskop Thorhallur Bjarnarson: Nytt kirkjublað fyrir kristindóm og kristilega menning. 1—8. árgang, Reykjavik 1906—13.

Bibelkredsen, en Kreds af Lærlinge paa Askov Højskole 1912—13: Fem Bøger af O. Ricard og tre af Skovgaard-Petersen, alle indbundne.

British legation: Britisk Hvidbog med Fortsættelse.

Carnegie endowment: Charles W. Eliot: Some roads towards peace, observations in China and Japan in 1912.

Landbrugslærer Chr. Christensen fra Tune: H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie. — L. A. Hauch og A. Oppermann: Haandbog i Skovbrug, og flere, ialt seks, alle indbundne.

Cand. mag. H. V. Clausen: Gennem femten Hundrede Aar. 1912.

„Danmark Loge“ U. O. B. B. Nr. 712: Julius Salomon og Joseph Fischer: Mindeskrift i Anledning af Hundredaarsdagen for Anordningen af 29. Marts 1814.

Dr. phil. H. F. Feilberg, Pastor emer.: Biblia 1765. — Herrmann A. L. Degener: Unsere Zeitgenossen. Wer ist's. 1912. — J. F. W. Johnston: Chemische Bilder aus dem täglichen Leben. 1—2. B. Leipzig 1854—55, og flere, ialt 15, deraf fire indb.

Docent **L. Feilbergs Børn**: Et stort og smukt Billede af deres Fader.

Fagskolen for Boghaandværk: Bogvennen, et Aarsskrift paa 25-Aarsdagen for Foreningens Stiftelse. — Hans Christensen Sthenius: Af hans Vandrebog, udg. ved Carl S. Petersen, med Indledning af Hans Brix. 1914.

G. E. C. Gads Forlag: Chr. Krüger: Lærebog i Mathematik, I. A. Norsk og svensk Bogkatalog for 1912—13.

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag: C. C. Larsen: Det danske Landbrugs Historie, 2. omarb. Udg. med 4 Kort og 32 Billeder. 1913.

H. Hagerups Forlag: G. Jørgensen: Den danske Kirkes Historie for Hjem og Skole. 1914.

Enkepastorinde **Margrethe Hansen**: Osgard Arlaud: Bevingede Ord, 2. helt omarb. Udgave. 1896.

Hospitalsforstander **A. Helmer** i Slagelse havde en stor Samling af gamle Bøger, som vi maatte udtage af, hvad vi havde Brug for. Jeg udtog omtrent 275 Bind, hvoraf de fleste indbundne. Der var en Del Prædikener og Ophbyggelsesbøger, men ogsaa en Del Skønlitteratur, baade dansk og fremmed, i det hele en god Samling.

Pastor **A. Helweg**: H. C. Andersen: Skyggebilleder, 1831. — Nik. Fred. Sev. Grundtvig: Idunna, Nytaarsgave for 1911.

Hið Islenzka bokmentafélag: Islenzkt fornbrjefasafn. VIII. 4, IX. 2—3 og X. 2—3. Skirnir LXXXVI, 1912—LXXXVIII, 1914.

Red. **Hans Jensen** i Slagelse: F. M. Lange: Daabsmenigheden i Danmark, Udgave af Acterne. 1841.

Professorerne **H. F. E. Jungersen** og **Eug. Warming**: Mindeskrift i Anledning af Hundredaaret for Japetus Steenstrups Fødsel, udgivet af en Kreds af Naturforskere ved H. F. E. Jungersen og Eug. Warming, 1—2. Halvbind. 1914.

Red. **Konrad Jørgensen** i Kolding giver et Eksemplar af alt, hvad han trykker, »Højskolebladet« i tre Ekspl., deraf det ene indbundet.

Kaiserlich deutsche Gesandtschaft i København: Den tyske Hvid-Bog med Tillæg.

Det akademiske Kollegium i Kristiania: Universitetet og Aandsfriheden, Redegørelse i Anledning af den R. Eriksenske Doktorsak.

Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat havde en Del Dubletter om nordisk Kultur, som vi maatte tage af, hvad vi havde Brug for. Jeg udtog 43 Skrifter.

Kungl. svenska vetenskaps akademien i Stockholm: Les prix Nobel an 1911.

Dr. phil. Marius Kristensen: I Sverige 1905. — Otto Jespersen: Sprogets Logik. — Ellen Key: Svensk eller Storsvensk Patriotisme. — K. Nordlund: Den svensk-norska Krisen 1905. — Poul Rytter: Sylvesternat o. fl.

Oberst N. P. G. la Cours Børn gav Højskolen Lov til at udtage en Del af deres Faders Bøger. Vi udtog ialt 25 Værker i 57 Bind, deraf 47 indbundne.

Lutlaget Noreg: Telemarks-Festskrift. 1914.

Maribo Kirke: Johanne Skovgaard: Den hellige Birgitta og Maribo Kloster. 1914.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet: Edv. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814. 7. Binds 1—2. Afd. — Jacob E. Lange: Vilde Planter i Have, paa Mark og Eng, 24 farvetrykte Tavler. — Joachim Larsen: Skolelovene af 1814 og deres Tilblivelse. — Tegninger til Skolebygninger og Gymnastikhuse. — Viborg Domkirke, Joakim Skovgaards Billeder, Domkirkens Historie. Desuden 150 svenske, 57 norske og 58 danske Indbydelsesskrifter fra Skoler og 20 andre Skrifter.

Nordenhavs Formandsskab: Nordenhov, en Fremstilling av herredets udvikling til 1814, Red. August Steinhamar, 1914. Indb.

Professor H. Nutzhorn: Boghandlertidende 1—35. Aarg. 1854—90, alle stiftheftede, og ti andre Bøger.

Kgl. Hof-Boghdl. Aage Prior: Clara Cron: Eva. — C. Eastmann: Indianerdrengen Ohiyesa. — N. S. Gjerløff: Lille Verdenshistorie. — Luise Ottesen: Sol og Ungdom. — Marie Pingel: En Folkerejsning og dens Mænd, Blade af Preusens Historie 1806 til 1815. — Louis Tracy: Lykkens Hjul. — Humphry Ward: Moderne Ægteskab. — Sidney Warwick: Gennem Skærsilden.

Malermester M. P. Rasmussen: Architekten 1911. — Christianshavns Apothek 1707—1907. — Malerforeningens 50aars Jubilæum. — Malernes Understøttelsesfond 1854—1904. — Det første danske Snedkermøde o. fl., ialt 6 Skrifter.

Vekselmægler, Direktør Eduard Rée: Josef Fischer: Hartvig Philip Rée og hans Slægt.

Greve Chr. B. Reventlow: A. Fr. Bergsøe: Geheimestatsminister Grev C. D. F. Reventlows Virksomhed som Kongens Embedsmand og Statens Borger, 1—2. Del, indb.

Det Rønnenkampske Legat: Poul Andræ: Carl Georg Andræ. — J. Baggesen: Poetiske Skrifter, ved Arlaud. I—V. — H. Bang: Værker. I—VI. — Sophus Bauditz: Samlede Romaner og Fortællinger. I—VI. — Vilh. Bergsøe: Erindringer. I—VI. — B. Bjørnson: Gro-Tid. Breve. I—II. — J. Blicher Clausen: Udvalgte Skrifter. I—II. — H. Hertz: Udvalgte dramatiske Værker. I—VIII. — H. Høffding: Mindre Arbejder. IV. — Lucie Hørlyk: Fortællinger. I—V. — Jonas Lie: Samlede Værker. XIV. — S. Schandorph: Romaner. I—VI. — Magdalene Thoresen: Romaner. I—VI. — Hans Brix: Johannes Ewald. — Jacob B. Bull: Hans Nielsen Hauge. — Erik Henriksen: Mændene fra 48 og Mændene fra Forfatningskampen. — Joh. Jørgensen: Den hellige Frans af Assisi. — Morten Pontoppidan: Anno 13. — Chr. Sørensen: Vilhelm Bech. Alle indbundne.

Sandhedssøgeren: Chr. Bonne: Syn for Sagn. — W. Borgberg: Spiritistiske Fænomener. — O. Buch: Paa Vejen opad. — B. Cyriax: Hvorledes jeg blev Spiritist. — E. Modin: Paa Planeten Mars. — Nordisk Spiritist-Kongres 1911. — Romanow: Sjælskræfter. — Sandhedssøgeren, 8. Aarg. — Will. Stead: Hvoraf jeg véd, at de døde lever.

P. Sandifjord, esq.: M. E. Sadler: Continuation schools in England & elsewhere. Manchester 1907. Indb.

Tandlæge Axel Schrøder: H. P. Barfod: Hans Majestæt Kong Christian IX. 1888—1906. — Jessin: Sunde og syge Tænder, Skolevægtavle. — Militært Tidsskrift. 40—41. Aarg.

Apoteker C. Th. Simonsen: E. Dam: Lemvig Apotek i hundrede Aar, 1813 — 22. April — 1913.

Socialdemokratisk Forbund: L. Rasmussen: Haandbog for Socialdemokratiet, vedrørende politiske Sagers Behandling.

Statens Bogsamlingskomité har hvert Aar tilstaaet 150 Kr. til Indkøb af Bøger til Elevbiblioteket. Derfor er indkøbt til Haandbogsamlingen: Verdenskulturen, 151—165. Hæfte. — Norges Historie, 66—97. Hæfte. — Landbrugets Ordbog, 1—104. Hæfte. — Opfindelsernes Bog, I—III. — Ph. Weilbach: Nyt dansk Kunstner-Lexikon I—II. — Videnskabeligt Folkebibliotek, ialt 14 Bind. — Og 30 andre Bind, de fleste efter Gyld. Bogh., Nordisk Forlags Nedsættelseskatalog.

Red. Sophus Sørensen: Venstrepresen 1887—1912, udg. af Foreningen af Venstreblade i Danmark.

Templarordenen: A. C. J. Rosenberg: Templarordenens Jubilæumsskrift 1886—1911.

Justitsraad, Museumsinspektør Fr. Thomassen: Tionde nordiska skolemötet i Stockholm den 9., 10., 11. och 12. augusti 1910, utg. av Alexander Jonsson. Sthm. 1914.

Gj. Henrik Thulesen: Taler ved vor kære Søster Karen Thulesens Jordefærd 23. Jan. 1914.

Udenrigsministeriet: Danske Voldgifts Konventioner. — Danske Handelskonventioner. — Udenrigsministeriets Kalender 1913 og 14.

Fysikus Fr. Ulrik har sendt en hel Kasse Bøger, der mest omhandler Sønderjylland og Religionshistorie, blandt andre »Religionshistoriske Smaaskrifter«, ialt 13 Numre.

Fru Magnhild Undsæt: J. Krishnamurti (Alcyone). Opdragelse i Mesterens Navn, overs. af Magnhild Undsæt.

Apoteker Axel Wengel: E. Dam: Ringsted Apotek, et hundredaars Minde.

For overflødige Dubletter og gamle Aviser har Biblioteket i de to Aar tilbyttet sig 77 Værker i 114 Bind, deraf 54 indb.

Følgende periodiske Skrifter bliver Skolen tilsendt:

Dagblade: Aalborg Amtstidende, Aarhus Amtstidende, Assens Amtstidende, Bornholms Social-Demokrat, Esbjerg Posten, Folkebladet, Vejen, Fredericia Avis, Fredericia Dagblad, Frederiksborg Amtstidende, Fyns Tidende, Fyns Venstreblad, Göteborgs handels- og sjøfartstidning, Helsingør Avis, Holbæk Amts Dagblad, Holbæk Posten, Horsens Social-Demokrat, Hovedstaden, Kallundborg Dagblad, Kolding Avis, Kolding Folkeblad, Kolding Social-Demokrat, Kristeligt Dagblad, Landbo-Dagbladet, Maribo Amtstidende, Middelfart Venstreblad, Nordsjællands Venstreblad, Nyborg Avis, Næstved Tidende, Randers Amts Avis, Randers Dagblad, Randers Venstreblad, Ribe Amtstidende, Ribe Stiftstidende, Ringkøbing Amts Dagblad, Ringkøbing Amtstidende, Roskilde Dagblad, Skive Folkeblad, Sorø Amtstidende, Svendborg Amtstidende, Sydjydsk Folkeblad, Sydsjællands Venstreblad, Thisted Amtstidende, Vejle Amts Folkeblad, Vendsyssel Folkeblad, Venstrebladet, Vestjyllands Social-Demokrat, Viborg Stifts Folkeblad, Ærø Tidende, Østsjællands Folkeblad.

Ugeblade og Smaablade: Andelsbladet, Antikvar Bogtidende, Antikvitets Tidende, Bibladet, Bogsamlingsbladet, Børne-

sagens Tidende, Dannevirke, Amerika, Dansk Budstikke, Dansk Folkestyre, Dansk Husflidstidende, Dansk Kirketidende, Dansk Ungdom, De tusind Hjem, Den danske Biavlertidende, D. S. U. A., En Hilsen fra St. Lucas Stiftelse, Ferskvandsfiskeribladet, Folkelæsning, Folkevennen, Fra Havet, Fra Santhalmmissionen, Fram, Finland, Fredsbladet, Fyns Stifts Landbrugstidende, Gartnertidende, Haandværkernes Adresseavis, Hedeselskabets Tidsskrift, Hafnia, Herregaardenes Adresseavis, Hjemmet, Hjemmets Folkeblad, Højskolebladet, Høgskulebladet, Norge, Illustreret Familie Journal, Jyllands Adresseavis, Jydsk Husdyravl, Kirkeklokken, Kirkelig Samler, Amerika, Kors og Stjerne, Kvinden og Samfundet, Københavns Kirkesag, Københavns Venstreblad, Landbruget, Landet, Landmændenes eget Blad, Land- og Skovbrugsbladet, Lys over Landet, Maanedssblad for K. F. U. M., Mejerifolk, Mælkeritidende, Notes on books, Nyt Kirkjublað, Pladstidende, Santhal-Posten, Skolebladet, Sparekassetidende, Stenografisk Tidsskrift, Syd og Nord, Argentina, Tidsskrift for Fjerkræavl, Ugeskrift for Landmænd, Ungdom, Amerika, Ungdom og Idræt, Ungdommen, Vort Folk, Vort Landbrug, Østjydsk Landbohblad.

Tidsskrifter: Árbok hins Islenzka fornleifafjelags. Botanisk Tidsskrift, udg. af botanisk Forening. Búnaðarrit, utg. af Búnaðarfélag Islands. Carnegie endowment for international peace yearbok f. 1911—12. Finnisch-ugrische Forschungen, Zeitschrift für finnisch-ugrische Sprache und Volkskunde, nebst Anzeiger, herausg. von Kaarle Krohn. For Kirke og Kultur, utg. av Thv. Klavenes og Ejvind Bjerggrav-Jensen. Handelsbladet, udg. af Niels P. Nielsen. Meddelelser om Grønland, udg. af Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland, ialt 50 Bind. Meddelelser fra Udenrigsministeriet. Nordisk Missions Tidsskrift, red. af Fr. Munck. Nordisk tidsskrift för vetenskap, konst & industri, utg. af Letterstedtska föreningen. Nordiska museum,ataburen, kulturhistorisk tidsskrift. Samfundets Krav, red. af F. Linderberg. Smaaskrifter til Belysning af Kirkens Tarv og Træng, I—XII. Tidsskrift for Landbrugets Planteavl, udg. af Statens Planteavlsudvalg. Tidsskrift for Vindelektricitet. Varden, udg. af Oskar V. Andersen. Verdandi, Tidsskrift för ungdomens målsmän och vänner, utg. af Anna Sandström

og Lars Hökerberg. Vor Fremtid, Tidsskrift for konservativt Nutidsarbejde, red. af Holger Jørgensen.

Aarsskrifter fra Højskoler og Landbrugsskoler eller deres Elevforening: Asmildkloster, Frederiksborg, Hindholm, Hjørunde, Høng, Ladelund, Lyngby, Næsgaard, Ollerup, Roskilde, Ry, Ryslinge, Sorø, Testrup, Tune, Vallekilde, Vejstrup og Vestbirk.

Aarsskrifter fra de historiske Samfund i følgende Amter: Aarhus, Bornholm, Holbæk, Odense, Ringkøbing, Skive og Omegn, Thisted og Vendsyssel Folk og Land ved Anton Jakobsen.

Meddelelser, Indbydelsesskrifter og Beretninger er tilsendt Højskolen fra forskellige Højskoler, lærde Skoler, Foreninger, Selskaber og Stiftelser.

KNUDSENS FYSISKE SAMLING.

VED J. TH. ARNFRED.

Det var en særdeles værdifuld Forøgelse, Askov Højskoles fysiske Samling fik i Sommeren 1912, da Forstander Knudsen, Karise, overbragte som Gave til Højskolen den store og smukke Samling af fysiske Apparater, han gennem mange Aar havde arbejdet paa at bringe tilveje. Det vilde kræve for megen Plads at beskrive eller blot nævne alle de enkelte Instrumenter, Samlingen indeholder, vi maa derfor nøjes med at fremdrage nogle af de mest værdifulde Genstande.

Elektricitetslæren er fyldigst repræsenteret. Der findes en meget smuk gammel Gnidningselektricermaskine med dobbelt Glasskive, som H. C. Ørsted i sin Tid har arbejdet med. Til denne Maskine hører bl. a. et Leydenerflaskebatteri. Endvidere findes en kraftig Induktionsrulle, forsynet med Kviksølvafbryder, der drives af en lille Elektromotor. Rullen er beviklet med en tynd Traad til en samlet Længde af 12 Mil og kan give Gnister, der er over 30 cm. lange. Til Rullen knytter sig en Samling af Geislers Rør, en Tesla-Transformator samt en Række fortrinlige Apparater til Studiet af Røntgenstraaler. Til Brug ved elektrisk Modstandsmaaling findes en Wheatstones Propbro og forskellige Galvanometre, samt til Spændingsmaaling Lippmanns Kapillarelektrometer.

Telegrafien er repræsenteret ved et Par moderne Apparater og en gammel Visertelegraf. Telefonen ligeledes ved baade ældre og nyere Apparater. Til traadløs Telegrafi findes et mindre Apparatanlæg og desuden en Samling af forskellige Kohærer. Heller ikke Valdemar Poulsens Telegrafon savnes.

En Samling af elektriske Glødelamper viser Glødelysets Udvikling i de sidste 30 Aar fra de første klodsede Tingester, der dog kostede 20 Kr., til den moderne Metaltraadslampe.

Henhørende under den mekaniske Fysik bør først nævnes Karise-Vognen, som Forstander Knudsen selv har konstrueret, og hvoraf der kun findes dette ene Eksemplar i det hele.

Forsøget med Karise-Vognen klargør paa en fornøjelig Maade Loven om »Kræfternes indbyrdes Uafhængighed«.

Der findes tillige en Modelsamling af enkle Maskiner, Taljer og lign., smukt forarbejdet, og for en Del udført af Forstander Knudsen selv.

Til Undersøgelse af Lovene for det frie Fald haves en Atwoods Faldmaskine med elektromagnetisk Udløsning af Faldmekanismen. Maskinen er endvidere indrettet til Registrering af Tiden ad elektrisk Vej ved Hjælp af en Kronograf. Endvidere kan nævnes en Centrifugalmaskine med en righoldig Samling af Hjælpeapparater.

Til Hjælp ved Undervisningen i Lyslære og Astronomi kan nævnes: Et Spejlteleskop, en særdeles omhyggelig forarbejdet Maalekikkert med baade lodret og vandret Delekreds, et Præcisions-Nivellerinstrument samt et stort Lysbilledapparat.

Til Fremstilling af Spektre findes i Samlingen en Rowlands Gitter samt et ligesigtende Spektroskop.

Da Højskolen i Forvejen ejede en ret betydelig Samling af fysiske Undervisningsapparater, vil det forstaas, at det fysiske Laboratorium nu er forholdsvis velforsynet, hvad enten det gælder at hente Forsøgsapparater, der skal støtte den mundtlige Fremstilling, eller Instrumenter til Elevernes egne Laboratorieøvelser.

II.

Regnskabet fra 1. Maj 1913 til 30. April 1914.

INDTÆGT:

Kassebeholdning 1. Maj 1913.....	Kr.	1522,24
Pigeskolen Sommeren 1913.....	Kr.	3885,00
Den udvidede Højskole i Vinteren 1913—14:		
Den kvindelige Afdl.	Kr.	11308,00
Den mandlige Afdl.	-	14397,00
		<hr/>
	-	25705,00
		<hr/>
	-	29590,00
Efterbetaling fra tidligere Aars Elever.....	-	244,00
Leje af Værelser i Vinteren 1913—14	Kr.	2069,00
Husleje af to Lærere.....	-	600,00
Gymnastikkursus i August betalt		
Husleje.....	-	100,00
		<hr/>
	-	2769,00
Lærer Østergaard og Hustrus Legat, Renter.....	Kr.	50,00
Fra R. Fengers Legat.....	-	145,00
		<hr/>
	-	195,00
Statsunderstøttelsen.....	-	30500,00
Optaget Byggefonden*.).....	-	19000,00
Optaget et midlertidigt Laan.....	-	42000,00
		<hr/>
	Tilsammen... Kr.	125820,24

UDGIFT:

Lønninger.....	Kr.	40350,00
Varme, Rengøring, Kørsel, Aviser, Kundgørelser, Lægehonorar m. m.	-	4649,26
Skat og Brandpenge.....	-	408,48
		<hr/>
	Kr.	45407,74
Bygning, Boscab og Undervisnings- midler.....	-	2780,31
Biblioteket.....	-	953,31
		<hr/>
	-	3733,62
Til Nybygning.....	Kr.	52314,12
Varmeanlæg, Dampkedel og elektrisk Anlæg.....	-	15092,30
		<hr/>
	-	67406,42
Rente og Afdrag af Statslaanet....	Kr.	2762,40
Rente og Afdrag af det midlertidige Laan.....	-	6000,00
		<hr/>
	-	8762,40
Kassebeholdning.....	-	510 06
		<hr/>
	Tilsammen... Kr.	125820,24

*) Heri en Gave paa 1000 Kr., der skulde anvendes til et smukt Tag.

LEGATER

KNYTTETE TIL ASKOV HØJSKOLE

Fru Charlotte Schrøders Mindelegat,

bestemt til Understøttelse af Elever paa Askov Højskole, særlig paa Sommerskolen.

1. Maj 1914 var Legatets Størrelse 5000 Kr., der indestaar i Vejen Sparekasse. Renten er anvendt til Understøttelse af Elever.

Lærer Østergaard og Hustrus Legat.

Renten af Legatet, 50 Kr. aarlig, er for Aarene 1912—13 og 1913—14 indgaaet i Skolens Kasse, tilsendt fra Aarhus Amts Skolefond.

Rasmus Fengers Legat

er givet til direkte Støtte for Skolen. Legatet ejer 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer og en Sparekassebog paa 292,90 Kr. Der er i det sidste Regnskabsaar anvendt 145 Kr. til Indkøb af et Skelet.

Morten Jørgensen og Hustrus Legat

er givet til en fuld Friplads paa den almindelige Pigeskole om Sommeren. Legatet ejer 2000 Kr. i Kreditforeningsobligationer.

N. F. S. Grundtvigs Mindelegat,

stiftet 1883 af en »Norsk Højskoleven«, er paa 458,32 Kr., som indestaar i Vejen Bank.

Askov Biavlerfond.

Legatet er oprettet af »en Ven af Flid og Nøjsomhed«. Det er nu paa 1091,65 Kr. Renten er efter Fundatsens Bestemmelse anvendt til Støtte for Biavl i Jylland efter Forslag fra Biavlerforeningens Styrelse.

Viggo Ulriks Præmielegat.

Legatet ejede 1. Maj 1914 en Obligation paa 1000 Kr. og en Sparekassebog i Vejen Sparekasse, lydende paa 284,70 Kr.

Som sædvanlig er der i Aaret 1912—13 udbetalt 40 Kr. i Præmier gennem Bestyrelsen for Dansk Andels Ægeksport, ligesaa i Aaret 1913—14.

*Idet jeg paa Medlæreres og egne Vegne
lakker for de Gaver, som der paa de fore-
gaaende Blade er gjort Rede for, maa jeg
endnu med oprigtig Paaskønnelse nævne
3000 Kroner for Finansaaret 1912—13 og
4500 Kroner for Finansaaret 1913—14, som
af Lovgivningsmagten er bevilget til Støtte
for anden og tredje Vinters Lærlinge, og som
er uddelte af Skolens Bestyrelse.*

Askov Højskole i Decbr 1914.

JACOB APPEL.

ASKOV LÆRLINGE

Aarsregnskab for 1912—13

(Fra 6. Avg. 1912 til 27. Juli 1913)

Indtægt:

Kassebeholdning fra forrige Aar.....	Kr.	700 75
Indvundne Renter.....	—	31 21
Højskolens Del af Trykningen af Aarsskriftet..	—	147 40
Indkommen i Medlemsbidrag.....	—	2075 83
Modtaget fra Vinterskolen, Askov.....	—	19 05
		<hr/>
	Kr.	2974 24

Udgift:

Udbet. Underst. til Sommerskolen 1912 (8 Elever)	Kr.	290 00
Do. til Vinterskolen 1912—13 (36 Elever).....	—	975 00
E. Marstrand: Mindeskriftet om Poul la Cour..	—	200 00
Festen for H. Nutzhorn.....	—	135 00
Trykning af Aarsskriftet.....	—	872 80
Porto, Fragt, Tryksager m. m.....	—	349 93
Løn til Kassereren.....	—	100 00
Kassebeholdning.....	—	51 51
		<hr/>
	Kr.	2974 24

Foreningens Medlemstal er:

I det egentlige Danmark.....	1473
Udenfor.....	184
	<hr/>
Ialt ..	1657

Vejen, den 27. Juli 1913.

J. A. Favrholdt.

Ovenstaaende Regnskab er gennemgaaet og sammenholdt med Kassebog og Bilag, og der er intet fundet at bemærke.

Kolding, den 29. Juli 1913.

Konrad Jørgensen.

Under Lærer Th. Thomsens Fravær: Ludvig Fuglsang.

ASKOV LÆRLINGE

Aarsregnskab for 1913—14

(Fra 29. Juli 1913 til 11. Juli 1914)

Indtægt:

Kassebeholdning fra forrige Aar.....	Kr.	51	51
Indvundne Renter.....	—	7	57
Indkommen i Medlemsbidrag.....	—	1966	17
Modtaget fra Schönbergs Forlag for E. Marstrands: Poul la Cour.....	—	314	60
			<hr/>
	Kr.	2339	85

Udgift:

Udbetalt Understøttelse:			
Til Sommerskolen 1913 (11 Elever).....	Kr.	395	00
Til Vinterskolen 1913—14 (18 Elever).....	—	525	00
Porto, Tryksager m. m.....	—	272	87
Særtryk af Marstrands: Poul la Cour.....	—	168	45
Løn til Kassereren.....	—	100	00
Kassebeholdning.....	—	878	53
			<hr/>
	Kr.	2339	85

Foreningens Medlemstal er nu:

I det egentlige Danmark.....	1448
Udenfor.....	191
	<hr/>
Ialt...	1639

Vejen, den 11. Juli 1914.

J. A. Favrhøldt.

Ovenstaaende Regnskab er gennemgaaet og sammenholdt med Kassebog og Bilag, og der er intet fundet at bemærke.

Kolding, den 19. Juli 1914.

Thomas Thomsen.

Konrad Jørgensen.